ARAYIŞ

11 NİSAN 1981 • SAYI 8 • FİATI 30.-TL. • HAFTALIK DERGİ

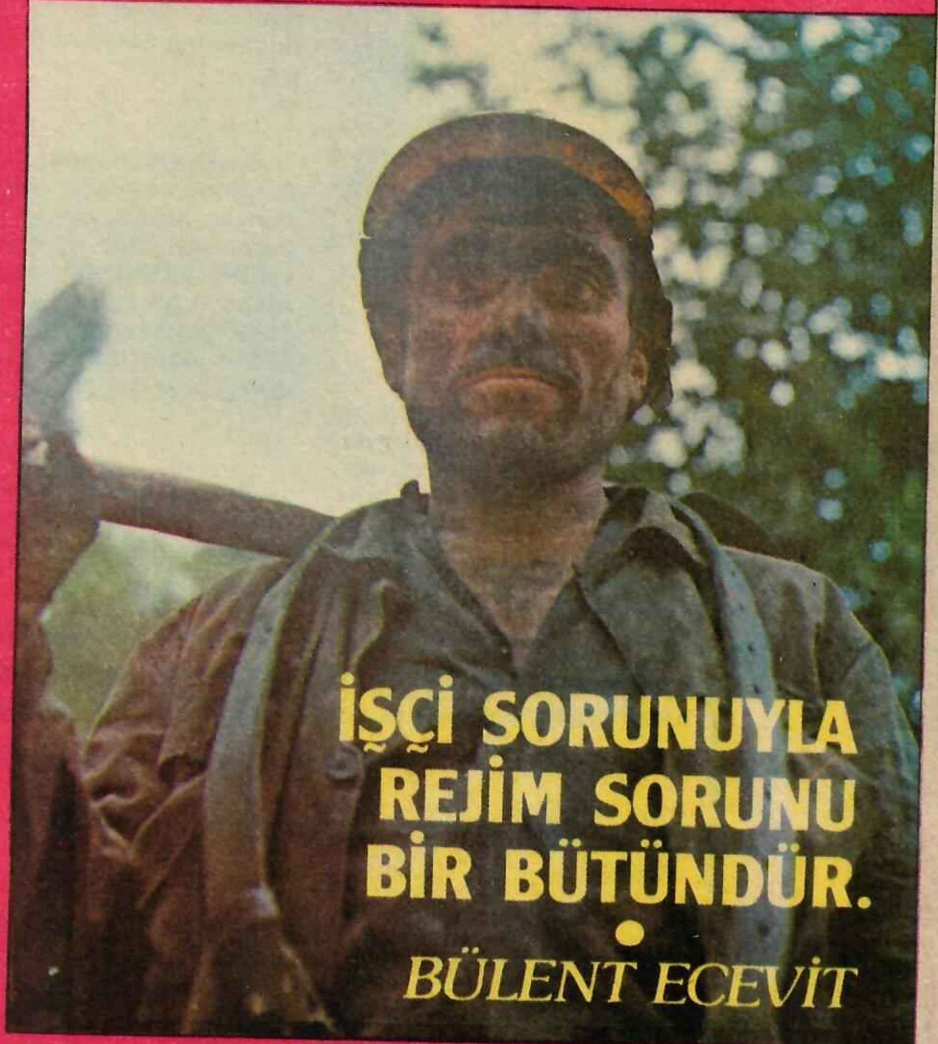
REFAH DEVLETİ ve SOSYAL DEMOKRASİ

31 MART OLAYI

KOSOVA OLAYLARI

İŞÇİ SORUNUYLA REJİM SORUNU BİR BÜTÜNDÜR.

BÜLENT ECEVİT

YAZI İŞLERİ'nden

"İMZASIZ MEKTUPLAR VE GÖRÜŞLER"

Sayın Okurlarımız, sizlerden gelen mektup ve yazılar günden güne çoğalıyor. Bu ilginize çok teşekkür ederiz. Ancak, son günlerde bazı okurlarımız kimliklerini yazmadan mektuplar gönderiyor, bunları yayınlamamızı istiyorlar. İmzasız ve isimsiz mektupları yayınlama olanağımız yok.

Fakat, okurlarımız mektuplarında, adreslerini, kimliklerini yazmalarına karşın, kimliklerinin açıklanmasını sakıncalı gördükleri takdirde, adları saklı kalmak koşuluyla görüşlerini yayınlayabiliriz.

*
* *

Son üç sayıdır yayınlamaya başladığımız **"OLAYLARIN YORUMU"** bölümümüzü beğeni ve ilgi ile okuduğunuz mektuplarınızdan anlaşılıyor. Bunun için de bu sayımızda **"Olayların Yorumu"** için beş sayfamızı ayırdık. İlgi ile okuyacağınızı umuyoruz.

*
* *

Yayın Danışmanımız ve Başyazarımız Bülent ECEVİT, bu kez başyazısında **"İşçi Sorunlarıyla Rejim Sorunu Bir Bütündür"** başlığı altında, işçi sorunlarının rejim sorunundan soyutlanamayacağını yazdı. Bu yazının, çalışan kesimler tarafından gereği gibi değerlendirileceğine inanıyoruz.

Yugoslavya'nın Kosova bölgesinde geniş bir topluluğunun yaşamasına ve Türkiye'de de pek çok Kosova asıllı yurttaşımız bulunmasına karşın son günlerde Kosova'da çıkan olaylara basınımız gereğince eğilmedi. Biz bu sayımızda **"OLAYLARIN YORUMU"** bölümünde Kosova olaylarına ve bu olayların ardındaki gerçeklere değinen ve ayrıntılı araştırmaya dayanan bir yazı yayınlamakla bu eksikliği gidermeye çalışıyoruz.

*
* *

Geçen sayımızda yer darlığından dolayı yayınlayamadığımız "Petrol Bölgesi ve Türkiye'nin Tutumu" başlıklı yazımızı da yayınlıyoruz. Ayrıca, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının kaldırılmasının sakıncalı olduğu, alkolün yakıt olarak kullanımının ne gibi yararlar getireceği, et üretimindeki krizi, buna bağlı olarak tavuk yetiştiricilerinin sorunlarını da dergimizde bulacaksınız.

*
* *

Sayın Okurlarımız, ARAYIŞ'ın yayına başladığı günden buyana, bazı teknik zorluklar nedeniyle zaman zaman Dergimizde hatalar olduğunu yazıyoruz. Geçen sayımızda da, **"OKURLARIN GÖRÜŞÜ"** bölümümüzde, Sayın Cavit Alkan'ın görüşüne yanıt verdiğimiz halde, görüşünü yayınlayamadık. Bu sayımızda Sayın Alkan'ın görüşünü yayınlıyor ve bu yanlışlıktan dolayı özür diliyoruz.

*
* *

Sizlerin ilgiı ise ARAYIŞ'ımızı daha iyiye, daha güzele götüreceğimizi umuyor, gelecek haftaya kadar, mutluluk ve esenlikler diliyoruz.

Saygılarımızla...

ARAYIŞ
HAFTALIK DERGİ

Yayın Danışmanı:
BÜLENT ECEVİT

Yazı İşleri Müdürü
O. NAHİT DURU

ADRES:
Reşit Galip Caddesi no: 94
Gaziosmanpaşa
Posta Kutusu: 75
Küçükesat ANKARA

TELEFON:
28 44 74 - 26 00 56

PİKAJ ve MONTAJ:
ARAYIŞ Teknik Servisi

DİZGİ VE BASKI:
Milliyet Gazetecilik A.Ş.
tesisleri - Ankara

ABONE KOŞULLARI

YURTİÇİ:
Yıllık 1.500 tl. altı aylık 750 Tl.
Üç aylık 375 Tl.

YURT DIŞI:
Almanya.. 104 DM- Avusturya 770 Avusturya Şilini-Danimarka 350 Danimarka Kronu- Fillandiya 275 Fin Markkası- Fransa 245 Fransız Frankı- Holanda 120 Hollanda Florini-İngiltere 25 Sterlin İsveç 250 İsveç Kronu- İsviçre 100 İsviçre Frankı- Irak 30 Irak Dinarı- Norveç 310 Norveç Kronu- S. Arabistan 194 Riyal, Yugoslavya 2354 Yugoslavya Dinarı, ABD ve Avusturalya 70 ABD Doları.
NOT: Yukarıda belirtilen ülkeler dışında kalan Avrupa ve İslam ülkeleri için yıllık abona ücreti 60 ABD Doları karşılığıdır.

Abone bedelinin PTT ile ya da, "Ziraat Bankası, Gaziosmanpaşa Ankara" Şubesi'ndeki, "1200 numaralı hesaba" yatırılarak, abone fişi ile birlikte banka dekontunun, "PK - 75 Küçükesat - Ankara" adresine gönderilmesi rica olunur.

İMTİYAZ SAHİBİ: ARAYIŞ yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. adına
MEHMET ERDÜL

Sayı : 8
11 Nisan 1981

Fiyat: 30 TL.

DERGİNİN İÇİNDEN

PETROL BÖLGESİ VE TÜRKİYE'NİN TUTUMU:
Nato'nun Körfez Stratejisinde şimdilik herhangi bir değişiklik olmadığı görülüyor ama..
SAYFA 13

İSVEÇLİ İKTİSATÇI MYRDAL:
Myrdal'a göre dünyamızı felakete götürecek olan şey yalnız atom bombası değil, Friedman'ın düşünceleri de aynı tehlikeleri taşıyor
SAYFA 22

İÇİMİZDEN BİRİLERİ:
Dünya'daki protein açığını karşılamak için tavukçuluğun önemi herkesçe biliniyor. Bizde tavukçuluğun sorunları hangi boyutlarda? Tavuk yetiştiricileri neler diyor?
SAYFA 25

ÇEVRE SORUNLARI:
Bir çok savaşın bile nedeni çevre sorunlarıdır. Çevre sağlığı için yapılacak düzenlemeler, üretimi arttırır, ekonomiyi güçlendirir.
SAYFA 35

DOĞUMUNUN 100. YILDÖNÜMÜNDE BELA BARTOK:
Bartok'un Türk müziği yaşamında küçümsenmeyecek bir yeri vardır.
SAYFA 41

"HARP OYUNU" YÖNTEMİ BAŞKA KONULARA DA UYGULANAMAZ MI?

MEHMET Ali Birand'ın "Milliyet"te 2 Nisan günü çıkan yazısında şu haber veriliyordu:

"Orgeneral Evren'in, Avrupa Ekonomik Topluluğu konusunun tartışıldığı Milli Güvenlik Kurulu toplantısında, bu hazırlığın Planlama tarafından değil, Topluluğa tam üyeliğin yarar getireceğine inanmış kişilerden oluşan bir grup tarafından yapılmasını istemesi yabancı başkentlerin dikkatini çeken bir husus..."

Türk bürokrasisinde, Avrupa Ekonomik Topluluğuna tam üyeliğimizi gözü kapalı isteyen uzmanlar bulunduğu gibi, gözü kapalı reddedenler de vardır. Hazırlığı bu karşıt gruplardan yalnızca birine bırakmak çok sakıncalı olabilir.

Bilindiği kadar, Silahlı Kuvvetlerimizin öteden beri saşarıyla uyguladığı "Harp oyunları"nda, karşıt görüşlerin serbestçe açıklanması özendirilir. Öylece, izlenecek stratejilerin yanlışlıklar aksaklıklar varsa, bunları belirlemeğe ve en geçerli kararları almağa çalışılır. Bu sağlıklı yönetmin, ekonomik ve siyasal konularda, örneğin Topluluğa tam üyelik konusunda, karar alınırken de uygulanmasına bir engel bulunmasa gerektir.

Kuşkusuz, Yönetim, karşıt görüşleri dinledikten sonra, dilediği kararı verir. Hatta, siyasal tercih hakkını kullanarak, kesin kararını önceden de verebilir. Fakat bu konuda ayrıntılar çok önemlidir. Türkiye'yi tam üyeliğe hazırlamak için ulusal düzeyde izlenecek politikaların sağlıklı biçimde saptanması daha da önemlidir.

Avrupa Ekonomik Topluluğuna tam üyeliğin amaçlanması, zaten, yıllar önceden, bir Devlet politikası kararı olarak benimsenmiştir. Hiçbir Hükümet tersine bir karar almış değildir. Fakat ayrıntıların, zamanlamanın, müzakere koşullarının ve iç ekonomik önlemlerin saptanmasında atılacak bir yanlış adım, sonradan giderilmesi çok zor sonuçlar doğurabilir. Bu gibi hazırlıklar yalnızca "tam üyeliğin yarar getireceğine inanmış" kimselere yaptırılırsa, yanlış adımlar atma olasılığı artar.

Onun için, karşıt görüşlü uzmanların söyliyeceklerine de, itibar edilmese bile, kulak verilmesi yerinde olur.

DANİMARKA'DAKİ SUİKAST

ERMENİ teröristlerin, Danimarka'daki Türk Çalışma Müşaviri Cahit Demir'e karşı da bir suikast girişiminde bulunmaları ve kendisini ağır yaralamaları, Türkiye'de büyük tepki ve üzüntü yarattı.

Ayni tepkinin ve üzüntünün Danimarka'da da duyulduğuna inanıyoruz. Çünkü Danimarka, şiddet eylemlerinin pek görülmediği bir ülkedir. Ermeni teröristlerin insanlık dışı ve Türklük düşmanı eylemlerini böyle bir barış ülkesine de sıçratmaları, sanırız, şimdiye kadar konuyla yeterince ilgilenmeyen ülkeler üzerinde de uyarıcı etki yapacaktır.

Danimarka Emniyet Kuvvetlerinin, suçluları yakalamak için göstermekte oldukları çaba ile, bu konuda çok kayıtsız davranan bazı ülkelere örnek olacağı umulur.

Olaydan ağır bir yarayla kurtulan Çalışma Müşaviri Cavit Demir'e sağlık ve esenlik dileriz.

STOKÇULUK ÖDÜLLENDİRİLİYOR MU?

3 NİSAN 1981 günlü Resmi Gazetede yayınlanan bir Bakanlar kurulu kararı ile, **"Türk Parasının Kıymetini Koruma"** hakkındaki yasa çerçevesinde kurulan Fiyat Düzenleme ve Destekleme Fonuna ilişkin tüm kararname ve kararlar yürürlükten kaldırıldı.

Bunun anlamı şudur:

Kamu iktisadi kuruluşlarınca üretilen veya temel mal niteliği taşıyan ürünlerin fiyatları arttırıldığında, bu gibi malları ellerinde bulunduranlar, bunları stoklamış olanlar, eski fiyatla yeni fiyat arasındaki farkı Hazineye yatırmak zorundaydılar.

1974 yılında çıkarılan bu kararın amaçı, Devletin ve üreticinin sırtından haksız kazanç ve aşırı kar sağlanmasını önlemekti. Fiyat artışlarının oluşturduğu farklar Hazineye veya üreticiye aktarılıyordu.

Şimdi, Fon kaldırıldığına göre, fiyat farkları stokçulara ve büyük aracılara kalacaktır. Böylelikle yeni bir haksız kazanç kapısı daha açılmış olmaktadır.

Yönetimin gözünden kaçtığı sanılan bu kararın yeniden gözden geçirileceğini ve değiştirileceğini umarız.

Herhalde yeni Yönetimin stokçuyu ödüllendirmek istediği düşünülemez.

BAŞYAZI

İŞÇİ SORUNUYLA REJİM SORUNU BİR BÜTÜNDÜR

BÜLENT ECEVİT

SINAİLEŞMEYE başlıyan bir toplumda rejim sorunu, temelde, işçi sorununa dayanır.

Anayasayı istediğiniz biçime sokun; partileri dilediğiniz kalıba dökün; seçim yasasını, önseçim kurallarını dilediğiniz gibi değiştirin!... İşçi sorunu çözülmedikçe gerilim ve bunalım sürer gider. İşçi sorununun nasıl bir çerçevede çözüleceği ise rejimin niteliğini belirler.

Çünkü, sınaileşmeyle birlikte, yaşamını emek veya ücret karşılığı kazananlar, köylere tarlalara atölyelere dükkanlara yayılmış dağınık bir güç olmaktan çıkarlar, toplu bir güç durumuna gelirler.

İşçiler eğer bu gücü tüm çalışanlar yararına değerlendirirlerse; ezilen ve hakkını alamıyan halk kesimleriyle dayanışma içinde kullanırlarsa; kendileri güçlenirken ve kendi yaşam düzeyleri yükselirken, örgütlenmemiş işçinin, işsizin, köylünün, esnafla sanatkârın da durumunu gözetirlerse, toplumdaki güçler dengesini, toplum yapısını temelinden değiştirirler.

İşçilerin gücü arttıkça, ekonomideki ağırlıkları da artar. Üretimin düşmesine neden olabilecekleri gibi yükselmesini de sağlıyabilirler; gelişmeyi aksatabilecekleri gibi hızlandırabilirler de...

Ne var ki, enaz toplumun genel yararı kadar işçinin özel çıkarı da, üretimin azalmasında değil artmasındadır; gelişmenin aksamasında değil hızlanmasındadır. İşçilerin kendi iş güvenceleri buna bağlıdır; kendi gelir ve yaşam düzeylerinin yükselmesi buna bağlıdır.

Onun için, sınaileşmeyle birlikte işçinin edinmeğe başladığı büyük güçten ürkmemek gerekir. Tersine, bu gücü, bütünüyle toplumun yararına değerlendirebilmek gerekir.

Bunu başarabilmenin yolu da, toplum yararıyla işçi çıkarını kesiştiği her noktada ilmikleyen bir ekonomik ve siyasal örgü oluşturmaktır; ekonomik ve toplumsal politikaların belirlenip uygulanmasında işçiyi ve onunla birlikte, tüm çalışanları, yönetime ve sorumluluğa etkin biçimde katmak, sorumluluğu onlarla paylaşmaktır.

*

* *

Buna karşı başlıca engel, geleneksel egemen güçlerin, o arada yöneticilerin, büyük sermaye çevrelerinin veya büyük topraklıların direncidir. Bu geleneksel egemen güçler, toplumsal dengede kendi ağırlıklarını azaltıcı bir değişikliği kolay içlerine sindiremezler; yeni toplumsal güçlerle iktidarı paylaşmaya gönüllerini kolay yatıramazlar.

O nedenle, işçinin haklarını sınırlı tutmağa, hak arama yollarını tıkamağa veya onu başka halk kesimlerinden soyutlayarak, başka halk kesimleriyle ters düşürerek yalnızlaştırmağa çalışırlar; toplumda yeni bir güçler dengesi oluşumuna işçinin öncülük etmesini önlemeğe uğraşırlar.

Aslında böyle çabalar ve uğraşlar, sınaileşmenin ve gelişmenin doğal seyrine karşı çıkmaktır. Çünkü sınaileşmenin dinamiği, sanayicileri giderek daha büyük yatırımlara yöneltir. Yatırımlar büyüdükçe de işçinin yoğunluğu ve gücü artar.

Onun için, doğal olanı, geleneksel egemen güçlerin, özellikle sanayicilerin, bu yeni toplumsal güçle uzlaşma yollarını aramalarıdır. Batıda özel girişimciliğe de yaşam hakkı tanıyan sosyal demokrasi veya demokratik sosyalizm akımlarına öncülük edenler arasında kimi uyanık sanayicilerin yer alması boşuna değildir. Romantik bir idealizmden de kaynaklanıyor değildir bu... Sınaileşmeyle birlikte başlıyan toplumsal değişimin gerçeklerini ve gereklerini görmelerindendir.

Ama geleneksel egemen güçlerin, o arada sanayicilerin, çoğunluğu bu uyanıklığı gösteremeyince, sürtüşmeler gerilimler çıkar ortaya... Bazen patlamalara kadar varan bir bunalım oluşur. İşçi sorunundan doğan o bunalım da rejim bunalımına neden olur.

*

* *

Böyle bir aşamaya varıldığında, işçi sorunuyla rejim sorununu birlikte ele almak kaçınılmaz olmuş demektir. İşçi sorununun nasıl bir çerçevede çözüleceği -başta öne sürüldüğü gibi -rejimin niteliğini de belirler.

Bu bakımdan üç seçenek vardır:

1. İşçinin örgütlenme olanaklarını kısarak ve hak arama yollarını tıkayarak onu baskı altına almak ve sermayenin işçiyi sömürmesini kolaylaştırmak... Bunun için bir sağ dikta rejimi kurmak gerekir. Böyle bir sağ dikta rejimi de faşizme kadar varır.

2. İşçinin örgütlenme olanaklarını kısmakla ve hak arama yollarını tıkamakla birlikte, sömürülmesini önlemeğe çalışmak... Bunun için de özel sektörü kaldırmak; özendirici veya kıskandırıcı gelir farklarını azaltmak; sosyal güvenliği ve sosyal hizmetleri genişletmek; ve özel sermaye baskısı altında değil ama devlet baskısı altında, işçiyi düşük gelirle yetinmeğe zorlamak... Bunun için bir sol dikta rejimi gerekir.

3. Ekonomik ve siyasal güce işçinin ve, işçiyle birlikte, başka halk kesimlerinin, giderek artan ölçüde katılmasına razı olmak... Çalışanlarla özel sektör ve devlet arasında bu amaçla uzlaşma sağlamak... Geleneksel egemen güçlerle yeni toplumsal güçler arasında hakça bir denge kurarak toplumsal ilişkileri uyumlulaştırıp rahatlatmak... Bunun için de özgürlükçü demokrasi gerekir. Daha doğrusu, böyle bir uzlaşma ve denge arayışından demokrasi doğar ve giderek bu, sosyal demokrasiye, ekonomik demokrasiye kadar varır.

Bu üçüncü ve demokratik seçeneğin en ileri ve başarılı örnekleri, sosyal demokrat İskandinav ülkelerinde ve uzun yıllardır demokratik sosyalist bir iktidarın bulunduğu Avusturya'da görülür.

Bu ülkelerde sosyal adalet ve sosyal güvenlik çok ileri ölçülere varmıştır; ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesinde işçilerin karara ve sorumluluğa katılmaları sağlanmıştır; işçilerle birlikte memurlara, çiftçilere ve iş çevrelerine de değişik ölçülerde katılma olanağı tanınmıştır; ve gerek gelir artışının gerek özverinin bölüşümünde bütün toplum kesimlerinin özgür iradelerine, gönüllü rızalarına dayanan birer hakça düzen oluşturulmuştur. Böyle bir düzenle de, herhangi bir zorlama olmaksızın gelişme hızlandırılırken, toplumsal ilişkilerde büyük ölçüde uyum ve huzur gerçekleştirilmiştir.

Sanayide özel sektörün bulunmadığı kimi ülkeler de benzer bir denge arayışı yoluyla demokratikleşme sürecine girmişlerdir. Yugoslavya'da daha önce, Polonya'da ise yeni başlıyan bu arayış, kuşkusuz, Batı demokrasilerinden değişik nitelikte ve yapıda bir demokrasiye yöneliktir. Ama -eğer engellenmezse- o ülkelerde de bir tür demokrasi amaçlanmaktadır.

★
★ ★

İşçi sorununu çözmek için benimsenebilecek bu üç çerçeveden üçü de ayrı birer rejim tablosunun çerçeveleridir. Bir çerçevenin tablosu bir başka çerçeveye oturtulamaz.

Örneğin, "işçi haklarını kısalım, işçiyi güçsüzleştirip hak arayamaz duruma getirelim, fakat rejimimiz demokratik bir rejim olsun" denemez. diyen der elbette, ama boşlukta kalır böyle bir istek...

Eğer bir ülkede demokrasi olacaksa bunun kesin ve temel koşullarından biri, iktidarı işçilerle ve başka çalışan hak kesimleriyle bir ölçüde bölüşmektir; sınaileşme ilerledikçe daha ileri ölçüde bölüşmektir... Bundan kaçındıkça ya demokrasi çöker ya da bunalım çıkar.

İskandinav ve Avusturya örneklerinde görüldüğü gibi, iktidarı işçilerle ve başka çalışan halk kesimleriyle bölüşmekte en ileri giden ülkelerse, tüm Dünyayı sarsan bir ekonomik bunalım döneminde bile kendi toplumlarını büyük ölçüde bunalımdan esirgemeyi başarabilmişlerdir.

★
★★

Türkiye, sınaileşme sürecinde bir ülke... Onun için Türkiye'de de işçi sorunuyla rejim sorununun bütünleşmesi, özdeşleşmesi kaçınılmazdır.

Eğer Türkiye'de demokrasi, büyük toplumsal çalkantılara karşın uzunca bir süre yaşıyabilmişse, bunda başlıca etken, 1963'de işçilere birçok demokratik hakların tanınmış, geniş örgütlenme olanaklarının sağlanmış ve hak arama yollarının büyük ölçüde açılmış olmasıdır.

Eğer o adımlar zamanında atılmasaydı, son yılların ekonomik ve toplumsal bunalımları ülkemizde çok daha ileri boyutlara varırdı; işçiler de geniş ölçüde terörün içine sürüklenirdi ve rejim dayandığı kadar da dayanamazdı. Zaten bu haklar olmadıkça demokrasimiz de gerçeklik kazanmağa başlıyamazdı.

Yine de, demokratık çalışma düzeninde bırakılan bazı boşluklar ve eksiklikler yüzünden, özellikle ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesinde çalışanların karara va sorumluluğa katılamamaları yüzünden, demokrasimiz tam gerçeklik kazanamamıştır ve bir noktadan sonra, kendikendini ve bunalımı taşıyamıyarak çökmüştür.

★
★★

Demokratik çalışma düzenindeki eksikliklerin, boşlukların başında, memurların örgütlenme ve hak arama olanaklarından yoksun bırakılmış olmaları gelir.

Memurlara bu yönde tanınacak olanaklar, bir süre için, işçilere göre sınırlı tutulabilirdi. Fakat hiçbir olanak tanınmaması, çalışanlar arasında dengesizliklere yol açmıştır. Devlet işletmelerinde bir genel müdür veya yüksek mühendis, yanında çalışan düz işçiden daha az ücret alır duruma düşmüştür. O yüzden işçi ve memur kesimleri arasında demokratik dayanışma sağlanamadığı gibi, memur kesiminde doğan huzursuzluk ve tepki kamu yönetiminde büyük aksaklıklara yol açmıştır; bu tepkiden yararlanan bazı ideolojik akımlar ve sürtüşmeler Devlet kadrolarına sızmıştır.

Öte yandan, toprak reformu yapılamamış olması ve sağlıklı ve güçlü bir kooperatifçilik hareketinin engellenmesi, köylüyü büyük ölçüde devre dışında bırakmıştır. Köylü, gücünü birleştirerek, ekonomik ve sosyal politikaların belirlenmesine ağırlığını koyamamıştır. Bu durumda Ziraat Odaları da, genellikle, küçük çiftçiden çok büyük çiftçilerin, büyük topraklıların etkenliğini arttırmağa yaramıştır.

İşçilere toplu sözleşme ve grev hakları tanınırken, Türk ekonomisinin bir özelliği gözönünde tutulmak gerekirdi. Türk ekonomisinin önemli bir bölümü devlet işletmelerinden oluşur. Devlet işletmelerinde ise, toplu sözleşme ve grev haklarının yozlaşması, ekonomiyi ve kaynakları zorlar duruma gelmesi, ancak, bu işletmelerde çalışan işçilerin yönetime ve sorumluluğa katılmalarıyla önlenebilirdi.

Fakat 1964'den bu yana, o yönde atılmak istenen her adım engellenmiştir; bir yandan bazı bürokratlarca ve teknotratlarca, bir yandan da -yönetime ve sorumluluğa katılmanın giderek özel sektöre de sıçramasından korkan -iş çevrelerince engellemiştir.

O yüzden devlet sektörünün, giderek, kaynak

yaratmaktan çok kaynak tüketir duruma gelmesi, hem devlet sektörünün hem de işçi haklarının suçlamasına, karalanmasına neden olmuştur.

Birçok demokratik Batı ülkelerinde "gelirler politikasını birlikte saptama" adı altında, Devlet, işçiler, işverenler ve yer yer de çiftçiler, ekonomik ve sosyal politikaları birlikte yönlendirirler. Kimi ülkelerde, yönlendirmenin de ötesinde, birlikte saptayıp denetlerler.

Türkiye'de bundan da kaçınılmıştır.

1978'de Hükümetle TÜRK-İŞ, o yönde ilk adım olmak üzere bir "Toplumsal Anlaşma" imzalamışlardır. Fakat bu Toplumsal Anlaşmayı, bir yandan Yönetimin bazı kesimleri bir yandan da bazı sendika çevreleri, baltalamak için ellerinden geleni yapmışlardır.

1979 başlarında daha ileri bir adım atılarak, tarihimizde ilk kez, biribirinin karşıtı olan başlıca işçi konfederasyonları ile İşveren Sendikaları Konfederasyonu ve Sanayi Odaları, Hükümetle bir araya getirilmişlerdir. Ekonomiyi bunalımdan ve darboğazlardan kurtarmak için hazırlanan bir programın ana çizgileri üzerinde anlaşmaya varmışlardır; danışma, dayanışma ve işbirliği içinde davranmayı ilke olarak benimsemişlerdir. Ama kendi siyasal ve çıkar hesaplarını toplum yararının ve demokrasinin üstünde tutan bazı çevreler bunu da sinsice kışkırtmalarla baltalamışlardır.

O orada, yıllar boyunca, işçiler ve sendikalar, kendi haklarından ve çıkarlarından başka bir şey düşünmemeğe, toplumun başka kesimleriyle ve sorunlarıyla ilgilenmemeğe teşvik edilmişlerdir. İlgilenirlerse "siyaset" yapmış olacakları, siyaset yapmanınsa kötü birşey olduğu ve işçileri bölüp güçsüzleştireceği telkin edilmiştir kendilerine.

Sendikacıların da büyük çoğunluğu bu teşviklere telkinlere kapılmışlardır. Kapıldıkça daha sorumsuz davranır olmuşlardır. Sendikalar, toplu sözleşmelerle, ne pahasına olursa olsun ücret arttırmaktan başka birşey düşünmez olmuşlardır; o yönde biribirleriyle yarışa girmişlerdir. Yarışa girdikçe de bölünmüşlerdir. İşçinin çıkarından başka bir şey düşünmez oldukça, toplumdan soyutlanmışlardır.

Sonunda öylesine yalnızlaşıp güçsüzleşmişlerdir ki kendi demokratik haklarını bile koruyamaz duruma gelmiş ve bilindiği gibi, tüm haklarını yitirmişlerdir.

Eğer herkes ve her kesim yalnız kendi hakları ve özgürlükleri için uğraş verirse, yalnız kendi çıkarını düşünürse, tüm toplumun esenliğiyle ilgilenmezse, ne demokrasi yaşatılabilir, ne de herhangi bir toplum kesiminin hakları ve özgürlükleri korunabilir.

Bunun doğruluğunu işçiler şimdi yüreklerinde duyuyor olsalar gerektir.

Ama bunun sorumlusu işçiler değil, onları oyuna getirenlerdir; "siz kendi işinize kendi çıkarınıza bakın, başka şeylerle ilgilenmeyin" diye, yıllarca onları baskı altında tutanlardır.

Bu baskıların, telkinlerin ve sürecin doğal sonucu olarak, sendika hareketi, demokrasinin göz göre göre çöküşüne de seyirci kalmıştır.

Demokrasiyle bağdaşmıyacağı Dünyanın birçok yerinde görülmüş olan bir ekonomik model 1980 Ocağında uygulanmağa başladığı zaman bile, sendikalar, konunun özüyle değil ayrıntılarıyla ilgilenmişlerdir. Aylarca "sosyal içerikli yasalar" deyip durmuşlardır.

Oysa "sosyal içerikli" herşeyi dışlayan bir model vardı ortada... Üstelik bu model uygulanmaya konur konmaz da, toplu sözleşme ve grev haklarını rafa kaldıracak bir yasa hazırlanmıştı. Açıkça "ben buyum" diyen bir modeldi uygulanan... "Ben işçi haklarıyla, çalışanların durumuyla, işçinin köylünün esnafın memurun refahıyla ilgilenmem, sosyal kaygıları paylaşmam, kazanan kazanır, ezilen ezilir" diyen bir model uygulanmaktaydı.

Buna karşı sendikaları uyaranlar, sorunun bir rejim sorunu olduğunu, uygulanan modelin demokrasiyle de demokratik işçi haklarıyla da bir arada yaşıyamıyacağını hatırlatmağa çalıştılar. İşçilerin, yasal haklarını barışçı biçimde kullanarak ve, yalnız kendilerini değil, bütün toplumu, özellikle ezilmeğe mahkûm edilen toplum kesimlerini gözeterek, demokratik bir tavır ortaya koymaları ve demokrasiye sahip çıkmaları gerektiğini belirtenler oldu. Fakat bazı önde gelen sendika liderleri azarladılar onları... "Siz bizim işimize karışmayın" dediler.

Sendikalar işçiden başkasının işiyle ilgilenmesin, demokrasiyi yaşatmak isteyenler de işçiden birşey beklemesin! Sonuç ne oldu?.. Sonuç olarak demokrasi yıkıldı ve o yıkıntının altında, tüm halk kesimleriyle birlikte, işçiler de ezildi.

Şimdi, iş işten geçtikten sonra, sendikalar da tedirgin... Birçoğunun kapısı kilitli, kapısı kilitli olmayanlar da yetkisiz.

Kaldırılan yetkilerinin yerine, 18 yıl öncesinin Yüksek Hakem Kurulu mekanizması getirildi. Fakat sendikalar, bununla bir yere varılamıyacağını, içine girdikten haftalar sonra gördüler.

Demokrasi ve demokratik işçi hakları işlemez olunca, enaz ücretin bile hakça saptanamıyacağını deneyerek anladılar ve Enaz Ücret Komisyonundan çekildiler.

İkramiyelerin, kıdem tazminatlarının, sosyal güvenlik haklarının kısılmasından, gerçek ücretlerin hızla düşmesinden yakınmaya başladılar.

Ama sendikalardan birçoğu hâlâ -hiç değilse şu satırların yazıldığı ana kadar- -yalnızca ayrıntılar üzerinde duruyorlar. Halâ işçi sorunlarının toplum sorunlarından soyutlanabileceğini ve demokrasi olmadan da demokratik işçi hakları olabileceğini umarmış

gibi bir yaklaşımı sürdürüyorlar.

Umarız ki, Dergimiz baskıya verildiği sırada başlıyan TÜRK-İŞ Yönetim Kurulu toplantısından başka türlü bir ses çıkabilsin bu kez ve sendikaların rejim konusunda ne düşündükleri belli olsun!

★

★ ★

Kimi sendikacılar, demokrasi olmadan da demokratik işçi haklarının korunabileceği hayaliyle avunurken; kimi başka çevreler de, demokratik işçi hakları olmadan demokrasi olabileceğini sanıyorlar.

Oysa ikisi de olanaksız.

Kurucu Meclise veya Parlamentoya hangi politikacıların girip hangilerinin giremiyeceği, kimlerin partilere genel başkan olup olamıyacağı, kimlerin özlük haklarının ne olacağı gibi sorunlar, aslında çok yüzeysel sorunlar... Siyasal da toplumsal da değil, düpedüz kişisel sorunlar bunlar... Bu gibi sorunlar üzerindeki tartışmalar da havada kalan, Ankara'nın dumanlı havasını biraz daha zehirlemekten başka bir işe yaramıyan tartışmalardır.

Rejimin niteliği belli olmadıkça seçim tarihi bile büyük bir anlam taşımamaktadır.

Rejimin niteliğini ise, herşeyden önce, işçi hakları belirler. Onun da ötesinde, işçiler ve sendikalar, demokratik haklarını, başka halk kesimlerinin de yararına, tümüyle toplumun ve ekonominin yararına, kullanma bilincini ve sorumluluğunu gösterecekler mi?..

Haklarını bu yönde, bu bilinçle ve sorumlulukla kullanabilme olanağı kendilerine tanınacak mı?.. Yani işçisiyle, köylüsüyle, memuruyla esnaf ve sanatkârıyla, halk kesimleri yönetime ağırlıklarını gereğince koyabilecekler mi?.. Rejimin yazgısı buna bağlıdır.

Bunlar olmazsa ne olur?.. Işsizlik artarken, işçi yoksullaşırken, köylü üretimini bile kısmak zorunda kalırken, esnaf müşterisizlikten bunalırken, memur ev kirası ödeyemezken, küçük ve orta işletmeler üretimlerini düşürmek ve yatırımlarını durdurmak zorunda kalırken, "köşeyi dönen" bir avuç büyük iş adamıyla spekülatör kârlarını yılda yüzde 50 - yüzde 100 arttırır; halkın tüm tasarruflarını onlara akıtan büyük bankaların kârları şiştikçe şişer; ve çığ gibi büyüyen tekelleşme, demokrasisinin yolunu bir daha kolay kolay açılamıyacak biçimde tıkar.

★

★ ★

Bu tehlikeyi önlemenin başta gelen koşulu rejim sorununu, işçi sorunuyla ve tüm çalışanların sorunuyla ayrılmaz bir bütün olarak ve demokrasiyi amaçlıyarak ele almaktır.

Sendikalardan büyük bir bölümünün kapısına kilit vurulduğu, tüm işçi haklarının yürürlükten kaldırıldığı bir dönemde, Genel Sekreterini Hükümete verecek kadar uyumlu davranan bir işçi kuruluşu bile tahammülünün sınırına geldiği bir sırada, rejim sorununun temelinde yatan işçi sorunu herhâlde gözardı edilemez.

Rejim sorunuyla işçi sorununa ve tüm çalışanların sorununa birlikte çözüm aranması gerektiği, artık daha çok bilmezlikten gelinemez.

Rejim sorununa böyle bir bütünlük içinde çözüm aranırken, sınaileşme ve gelişme sorunlarımızın geçerli demokratik çözümleri de halkla birlikte bulunabilir. Bunun için gereken özverinin ölçüsü de bölüşümü de halkla birlikte belirlenir.

Eğer Türkiye'de gerçek ve sürekli bir demokrasi oluşması isteniyorsa, böyle bir yaklaşımı benimsemenin zamanı gelmiş de geçmektedir.

BÜLENT ECEVİT HAMBURG ÜNİVERSİTESİNE ÇAĞIRILDI

Hamburg Üniversitesi Rektöründen Bülent Ecevit'e gelen bir mektupta, Hamburg Üniversitesi Akademik Senatosunun verdiği karar uyarınca, Ecevit, bu Üniversitede bir sömestr için ders vermeğe çağrılmaktadır.

Bülent Ecevit'ten, Atatürk'ün yüzüncü doğum yıldönümü dolayısiyle Hamburg Üniversitesince düzenlenen program çerçevesinde, Atatürkçülüğün gelişmesi üzerinde, ayrıca Türkiye'deki son 30 yıllık gelişmeler ve Türk şiiri konularında dersler vermesi istenmektedir.

Bunların dışında, yine Hamburg Üniversitesinden, Bülent Ecevit'e, bu kentteki bazı bilimsel kuruluşlarda konferanslar vermesi için de bir çağrı gelmiştir.

HİNDİSTAN'DAN ÇAĞRI

Öte yandan, Hindistan'daki Nehru Vakfından da, Bülent Ecevit'e bir çağrı gelmiş ve her yıl Kasım ayında Nehru'yu anma töreni dolayısiyle verilen konferansı bu yıl Ecevit'in vermesi önerilmiştir.

Bülent Ecevit, aynı çağrıyı geçen yıl için de almıştı; fakat Türkiye'deki gelişmeler dolayısiyle gelemiyeceğini bildirerek özür dilemişti.

Nehru Vakfı, çağrıyı, bu yıl için yinelemiştir.

"KOSOVA'DAKİ "KAZAN KALDIRMA"NIN ARDINDA YATAN GERÇEKLER

Yugoslavya'nın Kosova bölgesinde bu ay çıkan ayaklanmalar, yüzeyde bir tür kazan kaldırmadır. Kosova'nın başkenti Priştine'de Üniversite öğrencileri yemekleri beyenmedikleri için gösterilere başladılar. Gösteriler kısa sürede kente yayıldı, işçiler arasına sıçradı ve silahlı çatışmalar sonucu, hafta başına kadar, ikisi polis olmak üzere onbir kişi öldü.

Kosova basınını geriye doğru izlediğimizde, öğrenciler arasındaki "kazan kaldırma" olayının, aslında enaz bir ay önceden, Martın ilk yarısından başladığını görüyoruz. Üniversitedeki ilk ayaklanma, Dünyada yankı uyandırmaksızın bastırılabildi. Fakat Nisan başında olaylar yeniden alevlendi ve nüfusu daha çok Arnavutlarla Türklerden oluşan bu güzel kenti yasa boğan bir toplumsal yangına dönüştü

Federal Yugoslavya Cumhuriyeti altı "devlet"le iki "özerk bölge"den oluşur. Özerk bölgelerden biri Voyvodina biri de Kosova...

Kosova, Yugoslavya'nın en geri kalmış yöresi.

Dünya Bankasının 1976 yılı rakamlarına göre, Yugoslavya'da kişi başına ulusal gelir 1600 dolarken ve -en gelişmiş "devlet" olan Slovenya'da 3000 doları aşarken, Kosova'da yaklaşık 500 dolar... Türkiye'nin de bir hayli gerisinde, hatta kimi geri kalmış ülkeler düzeyinde...

Son yıllarda Federal Cumhuriyetin gelişmiş "devlet"lerinden gelişmemişlere büyük kaynaklar aktarılmış olmasına ve -oran olarak-bu kaynaklardan ençok Kosova'nın yararlanmış bulunmasına karşın, gelişmiş Yugoslav "devlet"leri ile Kosova arasındaki gelişmişlik farkı daralacağına büyüyor. Öyleki 1966-75 döneminde Yugoslavya'da kişi başına üretim artışı yüzde dört buçuk iken, bu oran Kosova'da yüzde üç, Sloveya'da ise yüzde altı...

Hemen tüm gelişmemiş ülke ya da yörelerin ortak yazgısına uygun olarak, Yugoslavya'da, nüfusu en hızlı artan yöre, ayni zamanda en yoksul olan Kosova'dır. Yeni yatırımlarla sağlanan iş olanakları, nüfus artışının çok gerisinde kalıyor. Kaldı ki Yugoslavya'yı da büyük ölçüde etkileyen Dünya ekonomik bunalımı yüzünden yatırımlar son zamanlarda bir hayli durgun... Bunun sonucu olarak, Yugoslavya'da işsizlik ortalaması 1975 yılında yüzde 10.4 en gelişmiş bölge olan Slovenya'da yüzde 1.5 iken, bu oran Kosova'da yüzde 23.5'e yükseliyordu. Son yıllarda işsizliğin daha da artmış olduğu biliniyor.

Kosova bölgesine birkaç yıldır aktarılan kaynakların büyüklüğüne değinmiştik. Bu yardımların ne boyutlara vardığını göstermek için şunu belirtmek yeterli olsa gerek: 1971-75 döneminde Kosova'ya diğer bölgelerden yapılan kaynak transferleri, bu yörenin toplam üretiminin üçte birine varmaktaydı.

Ne var ki bu kaynakların sağlıklı biçimde ve üretimde sıçramalar yapacak yönde kullanılmadığını, daha çok yaşam koşullarında yüzeysel düzeltmeler için değerlendirildiğini, bu düzeltmeleri de enflasyonun alıp götürdüğünü gösterir belirtiler var.

Zaten, birkaç yıl arayla Priştine'ye gidenler, yurt için yardımların, fabrika yapımından çok apartman yapımında "değerlendirildiği"ni kolayca görebilirler.

17 Mart günü Priştine Belediyesinin sendikalarla yaptığı ortak toplantıda da, **"özürsüz ve rasyonel olmayan şekilde üretim dışı araçlara -örneğin paralı arabalara ve davetlere-**

PRİŞTİNE: Kaynaklar fabrikadan çok apartman yapımında "değerlendirildi".

yatırım" yapıldığından dert yanılıyordu.

Ama bundan Federal Yönetim sorumlu tutulmasa gerek. Çünkü, Yugoslavya'da merkezi planlama olmadığı için, Federal Yönetim Kosova'ya yardımı sağlamış ama bu yardımın nasıl kullanılacağına karışmamıştır.

Kosova'nın kentlerinde bir yandan apartmanlar yükselirken, bir yandan da gecekonduculuk gelişiyor.

Örneğin geçen ay resmi kaynaklardan açıklandığına göre, bir küçük Kosova kenti olan Prizren'de son zamanlarda 3100 gecekondu yapılmış.

* * *

Birkaç hafta geriye doğru Kosova basınını izlediğimizde, ekonomik ve toplumsal nedenlerden kaynaklanan ve sonunda "kazan kaldırma"ya kadar varan huzursuzluğun nasıl fokurdamağa başladığını ve basit bir öğrenci olayının nasıl halka, o arada işçiler arasına sıçrayabileceğini kolaylıkla görebiliyoruz.

Kosova basınında, birkaç haftadır, temel üretim dallarından birçoğunda önemli üretim düşüşleri olduğu, kapasitenin çok düşük düzeyde kullanıldığı yazılıyordu.

Fiyatların **"yerli yersiz"** sürekli arttırılmasından, fiyatlarla ilgili yasaya **"saygı gösterilmedi"**ğinden, özyönetim kurallarına karşın **"işçi sesi"**ne kulak verilmediğinden yakınılıyor; ve bütün bunların gelişme hedefleri ve kararları konusunda **"ciddi bir tehdit oluşturduğu"**ndan söz ediliyordu.

"Ekonomide istikrar, konuşmalarla ve yönetsel önlemlerle sağlanamaz" deniyordu.

Tarım üretiminin arttırılması ve tarımcıların örgütlenmeleri konusunda **"komünistlerin bir hayli pasif davrandıkları"** açıkça yazılıyordu.

Fiyatların yükselmesi ve yaşam giderlerinin artması ile

kişisel gelirlerin düştüğü ve **"çalışanların yaşam standardında gerileme"** olduğu belirtiliyordu.

Hızlı nüfus artışının, ağırlaşan yoksulluğun ve işsizliğin, üretim düşüşünün ve konut darlığının üstüne, bir de, başka bölgelerden Kosova'ya son zamanlarda hızlı göçler başlaması eklendi.

Bu göçler ekonomik ve sosyal nedenlerden kaynaklanan huzursuzluğa bir siyasal boyut da eklemiş olabilir.

Yugoslavya'daki "devlet"lerde ve "özerk bölgeler"de, resmi makamlarca resmen **"millet"** denilen değişik etnik gruplara tanınmış yönetsel ve kültürel haklar, nüfus oranlarına göre belirlenir. O nedenle Yugoslavya'da nüfus sayımları, seçim mücadelesini andıran gerginliklere, tartışmalara yol açar. Hatta, yurttaşlara, sayımda kendilerini hangi "millet"ten göstermeleri gerektiği yolunda "baskı" yapıldığı öne sürülür. Kendilerini daha kalabalık göstermek isteyen "millet"lerin ötekilere yer yer baskı yaptıkları iddia edilir.

Şu günler de Yugoslavya'da yeni nüfus sayımı günleri... Onun için tam bu sırada Kosova'ya başka bölgelerden ve başka "millet"lerden göçlerin artması, çoğunluğu oluşturan Arnavut'lar arasında "siyasal" kuşkulara yol açmış, nüfus oranlarına göre edindikleri hakların tehdid edildiği kaygısını doğurmuş olabilir. Hele, Kosova köylüsünün yoksulluğuna karşın, bu yeni "göçmen"lere Kosova'da toprak verilmesi, "siyasal" kuşkularla iktisadi kökenli huzursuzluğun biribirini körüklemesine yol açmış bulunabilir.

Olayların, koyu milliyetçiliğiyle ve gelenekçiliğiyle tanınan Arnavut topluluğundan kaynaklanması, kimi çevrelere, ayrılıkçı veya aşırı milliyetçi akımların da bu patlamada etken olabileceğini düşündürüyor. Olayların nüfus sayımı günlerine rastlaması da bu olasılığı güçlendiriyor.

Ama bunda şu veya bu ölçüde gerçek payı bulunsa bile, sorun'un temelde ekonomik ve sosyal olduğu, bütün göstergelerden bellidir. "Aşırı milliyetçi" akımlar, olsa olsa, ağırlaşan ekonomik ve sosyal sorunları istismar etmiş olabilirler.

Değişik "millet"lerden oluşan Yugoslav Federal Cumhuriyetinde, her millete eşit ölçütlerle tanınan ekonomik, sosyal, siyasal, yönetsel ve kültürel haklar ve özgürlükler, başka federal ülkelerden çoğunda görülemiyecek kadar ileridir. Kosova'da bu haklardan ve özgürlüklerden en geniş ölçüde yararlanan Arnavut'ların, herhalde sınır komşuları Arnavutluk'daki koyu baskı rejimine özendikleri düşünülemez.

Geleneksel toplum yapısını -yeryer çarşafına, keçekülahına, arnavutkaldırımına varıncaya kadar tüm dış ve iç görüntüleriyle sürdüren-Kosova, belli ki, çok geçikerek gelişme ve değişim sürecine girmiş olmanın sancılarını çekmektedir. Ekonomik bunalım da bu sancıları büsbütün ağırlaştırmaktadır.

Büyük ölçüde buradan kaynaklanan Kosova sorunlarına çözüm ararken, gerek Federal gerek bölgesel Yönetimin, son olaylardan paniğe kapılıp da, demokratikleşme yolundan geriye doğru adımlar atmıyacağı umulur. Şu ana kadar, böyle bir panik belirtisi görülmemekte, olayları serinkanlılıkla değerlendirmeğe çalışıldığı sezilmektedir.

Kendine özgü açıklık ve özeleştiri yaklaşımı içinde, Yugoslavya'nın soruna sağlıklı bir çözüm getirmesi beklenir.

DIŞSATIMDA EKONOMİK MODELDEN UZAKLAŞILACAK MI?

SAYIN Devlet Başkanı, Alaşehir konuşmasında, **"dışsatım serbest bırakıldı, ama gördük ki biribirleriyle rekabet edecekler diye, dünya piyasalarında Türk ürünlerinin fiyatlarını düşürüyorlar; Buna müsaade etmiyeceğiz"** dedi.

devlet Başkanının çok haklı olarak yakındığı bu durum, aslında, 24 Ocak 1980 kararlarının, bu kararlara yansıyan aşırı serbest pazar ekonomisinin ve denetimsiz özel girişimciliğin doğal sonucudur.

Söz konusu kararlarla, dışsatımda fiyat tescili kaldırılmıştır. Böylelikle özel sektör artık kendi kendini bile denetliyememektedir.

Öte yandan, yine dışsatımda 40 bin dolara kadar her mal sevkiyatının tüm dövizi dışarıda bırakılabilmektedir. Bir tüccar, 40'ar bin dolarlık partiler halinde bin kamyon malı dışarıya satsa, Türkiye'nin hakkı olan 40 milyon dolarlık dövizi dışarıda bırakmağa yetkili kılınmıştır.

Ayrıca son haftalarda dışsatıma yeni serbestlikler de getirilmiştir.

Tüm bu karar ve uygulamaların ülke ekonomisine ne kadar zarar verdiği şimdi, Devlet Başkanı sayın Kenan Evren'in sözleri ile kamuoyu önünde açıklanmış bulunuyor.

devlet Başkanı, "buna müsaade etmiyeceğiz" dediğine göre, şimdi, dışsatıma yönelik politikalarda, ülke yararına köklü değişiklikler yapılması beklenmektedir.

Böyle bir değişiklik, ülkemizin karşılaştığı dış ödemeler sorunlarının aşılması bakımından, kaçınılmaz bir zorunluluktur. Dergimizin altıncı sayısında, Türkiye'nin dışsatım yarışında, Laos, Nepal, Uganda ve Yemen Arap Cumhuriyetinden sonra Dünyanın en geri kalmış ülkesi olduğunu, sayılarla belirtmiştik.

Ocak ayında 500 milyon doları aştığını söylediğimiz dışsatımımız, Şubat ayında 300 milyon dolara kadar geriledi. Bundan sonraki aylar, dışsatım yönünden ölü aylar sayılır, aylık dışsatım büyüklüğünün 200 milyon dolar dolayında kalması beklenir. Oysa, her ay ödeyeceğimiz petrol faturası 300 milyon doları aşmaktadır.

Bu durum, dışsatım konusundaki köklü değişikliklerin ne kadar ivedilik kazandığını belirtmektedir sanırız.

"TÜRK-İŞ'DEN GELEN TEPKİLER"

Büyük holdinglerin ve şirketlerin karları nı aşırı ölçüde artırdıkları bir dönemde "istikrar önlemlerinin" yükü çalışanlara, dar ve orta gelirlilere, o arada işçilere taşıtmak isteniyor

12 Eylül'den bu yana Hükümetle uyum içinde çalışmağa büyük özen gösteren, içinde bulunduğumuz ortamı **"Ülkeye huzur ve TÜRK-İŞ'e onur"** verici bir ortam olarak değerlendiren, ayrıca kendi Genel Sekreterine Sosyal Güvenlik Bakanı olması için de izin veren Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, son günlerde, işçi haklarına getirilen kısıntılar ve kazanılmış haklardan geriye dönüşler karşısında, tahammülünün sınırına varmış görünüyor.

Enaz Ücret Komisyonundaki TÜRK-İŞ temsilcileri, kazanılmış haklardan geriye dönüş olarak yorumladıkları bazı ilke kararlarının alınması üzerine, bu Komisyonu bırakmışlardır. TÜRK-İŞ temsilcileri, özellikle işçinin bakmakla yükümlü olduğu çocukların, enaz ücret saptanırken gözönünde tutulmamasına itiraz etmişlerdir.

Komisyon çalışmalarını terkederken de, protesto niteliğinde bir açıklama yapmışlardır.

★
★ ★

Öte yandan, toplu sözleşme ve grev haklarının yürürlükten kaldırılması üzerine, askıda kalmış veya süresi sona ermiş toplu sözleşmeleri yenilemekle yetkili kılınan Yüksek Hakem Kurulunda da, TÜRK-İŞ temsilcileriyle öteki Kurul üyeleri arasında bazı ilke kararlarına muhalif kaldıklarını, gerekçeli olarak, kamuoyuna açıklamışlardır.

Bu açıklamadan öğrenildiğine göre:

★ 1964'den bu yana toplu sözleşmelerle kazanılan hakların **"hak olup olmadığı"**, Kurulda tartışma konusu yapılmaktadır. Böylece, yalnız ileriye yönelik olarak değil, geçmişe dönük olarak da hakların kısılmak, daha doğrusu geri alınmak istendiği anlaşılmaktadır.

O arada, yıllık ücretli izin süreleriyle, kıdem tazminatıyla, sendikal toplantılarla katılma izniyle, iş güvenliğiyle, hattâ sendika ödentileriyle ilgili kazanılmış haklar yeniden **"değerlendirilmekte"**dir.

★ Ücretlerle sosyal yardımlar için öngörülen artışlarda, işçilerin enflasyon karşısında gerçek gelirlerini geliştirmeğe, hattâ korumağa, gereken özen gösterilmemektedir.

Örneğin, gelir vergisiyasasında ücretliler yararına yapılan değişikliklerin işçiye sağlıyacağı kazanca göre ücret zamları düşük tutulmak istenmektedir. Bu durumda, geriye doğru iki yıl için ilân edilen brüt toplam yüzde 170'lik artış, tartışmalı kalmaktadır.

1981 için öngörülen ücret artışları ise, seyyanen yapılacak brüt 3000 liralık ek ödeme dışında, yüzde 10'la sınırlı kalmaktadır. Sosyal yardımlardaki artış ise yüzde 15 olarak belirlenmiştir.

Açıklamada, ayrıca, emeklilik haklarını bile zedeleyici nitelikte bazı kararlara ve uygulamaya doğacak dengesizlik ve eşitsizliklere değinilmektedir.

Vergi yasalarında yapılan değişiklikle **"ücretlilere biraz olsun ferahlık"** getirmesi beklenen avantajların, işçi hesabına geçirilecek yerde, **"işçi maliyetinin finansmanında"** kullanılması eleştirilerek, vergi yasasındaki değişikliklerden, fiilen, işçilerin yararlandırılmamış olacağı vurgulanmaktadır.

★
★ ★

Bu açıklamalar da gösteriyor ki, büyük holdinglerin ve şirketlerin kârlarını aşırı ölçüde arttırdıkları bir dönemde, "istikrar önlemleri"nin yükünü çalışanlara, dar ve orta gelirlilere, o arada işçilere taşıtmak isteniyor. Aslında bu, uygulanmakta olan ekonomik modelin doğal sonucudur.

Enaz Ücret Komisyonundaki çalışmaların kritik bir aşamasında, Devlet Planlama Teşkilâtı Müsteşarının kamuoyu önünde tartışmaya girerek, "Yüksek asgarî ücret istemi işçilerin bindiği dalı kesmeleridir" yollu demeç vermesi de, bu ekonomik modele bekçilik etmekle kendilerini görevli sayan bazı bürokratların zihniyetini açığa vurmaktadır. Emek karşılığı olmaksızın ve üretime de gelişmeye de hiçbir katkısı bulunmaksızın aşırı kârlar sağlamak, "bindiği dalı kesmek" olmuyor da, nedense enaz ücretin işçiyi enflasyon denizinde boğulmaktan kurtaracak bir düzeyde belirlenmesi isteği göze batıyor!

Bu gerçekler karşısında, öyle umulur ki, artık TÜRK-İŞ de artık sorunun temeline eğilmek gereğini duysun ve işçiyi olduğu kadar bütün dar ve orta gelirlileri ezen ekonomik politikalar karşısında tavrını daha açık seçik ortaya koysun!.

"BUNALIM ARTTIKÇA BÜYÜKLERİN KARI DA ARTIYOR

GEÇEN hafta, bazı büyük şirketlerin, holdinglerin ve bankaların 1980 bilânçolarını gösteren bilgiler açıklanmaya başladı. Görüldüki bunalım arttıkça, üretim düştükçe, ekonomi geriledikçe, işçiler işten çıkarıldıkça, özel sektördeki bazı büyük kuruluşların kârları başdöndürücü bir hızla yükseliyor.

Örneğin, bir büyük holdingin üretiminde büyük gerilemeler olmuş. Otomobil üretimi yüzde 44, kamyon üretimi yüzde 48, minibüs üretimi yüzde 46, mobilet üretimi yüzde 51, buzdolabı, çamaşır makinası, termosifon üretimi yüzde 50 ve televizyon üretimi yüzde 24 oranında düşerken, bu holdingin, zaten çokbüyük ölçülere varan kârı, 1980 yılında yüzde 57 artmış.

Dayanıklı tüketim malları fiyatları alabildiğine yükselir ve halkın satınalma gücü görülmedik ölçüde daralırken; üretim düşer, gelişme hızımız geriler ve işsizlik artarken, büyük holdinglerin ve şirketlerin kârında bu ölçülere varan artışlar olması, ekonomik yapımızın çarpıklığını göstermeğe yetse gerektir. Yeni ekonomik modelle bu çarpıklık büsbütün belirgin duruma gelmiştir.

Hiçbir ciddi kapitalist ülkede, hele böylesine bunalım dönemlerinde, buna yakın ölçülerde bile kâr sağlanmasına olanak verilmez. Bu olanağı veren bir düzen, ekonomik açıdan da sosyal açıdan da "hasta" sayılır.

Üretim düşüşlerinin aşırı kâra dönüştürülebildiği bir düzende ve ortamda, "daha çok üretin" demenin de, "dışsatıma yönelin" diye çağrılarda bulunmanın da bir yararı yoktur.

Kaldı ki uygulanmakta olan ekonomik model, özel sektör, en kolay ve bol kârı nerede bulursa oraya yönelmesini öngörmektedir.

Bu arada büyük bankaların kârlarında da 1980 yılında olağanüstü artışlar olmuştur. Bunlardan birinin kârı, 1979'da 34' milyon liradan 1980'de bir milyar 292 milyon liraya yükselmiştir. Yani yaklaşık yüzde 400 oranında artmıştır. Bir başka büyük bankanın kârı da üç milyar liraya yaklaşmıştır.

Mevduat faizlerindeki büyük yükselişe karşın banka kârlarında böylesine artışlar sağlanabilmesi çok ilginçtir. Bu kârlar, daha çok büyük kuruluşların ve spekülatörlerin yararlanabildiği yüksek faizle kredilerden sağlanmaktadır. Böylece tekelleşme hızlanmaktadır.

Buna karşılık küçük ve orta işletmelerden birçoğu, kredi almağa artık güçleri yetmediği ve üstüste gelen devalüasyonlar borçlarını ve maliyetlerini çok yükselttiği için, üretim ve yatırım yapmıyacak duruma düşmektedirler.

Bu sayıdakı bir başka yorumumuzda belirtildiği gibi, yeni çıkan bir Bakanlar Kuruluyla şimdi stokçuluk da ödüllendirildiğine göre, büyüklerin haksız ve aşırı kârları 1981 yılında daha da çok artabilir

Bu durumda tüm özveri halka düşmektedir. Halkın katlandığı özveriyle de, ulusal ekonomimiz değil, ancak bir avuç büyük kuruluşla spekülatörler "köşeyi dönebilmekte"dir.

"TABAN FİYATLAR VE KÖYLÜ"

TABAN fiyatların biribiri ardından belirlenip açıklanacağı döneme giriyoruz.

Girdi fiyatlarındaki ve üretim maliyetlerindeki olağanüstü artışlara bir de yeni vergi yükünün eklenmesi karşısında, köyle, üretimini belli bir düzeyde tutabilmek için, bütün umudunu taban fiyatlara bağlamış durumda...

Eğer taban fiyatlar, köylünün çok eksilen üretim gücünü canlandıracak ölçüde belirlenmezse, tarımsal üretimde büyük düşüşler beklenmelidir. Bu da, yalnız köylünün daha çok yoksullaşmasına ve toplumda beslenme sorununun ağırlaşmasına neden olmakla kalmıyacaktır; dışsatımımızı da olumsuz yönde etkileyecektir.

Yöneticiler, köylüye çiftçiye, sıksık, "üretin, daha çok üretin" diye çağrılarda bulunuyorlar.

Köylü de daha çok üretebilmek istiyor. Ama bugünkü gübre, mazot, ilâç ve başka araç-gereç fiyatlarıyla buna gücü yetmiyor.

Buna karşılık, aracılar, bazı ürünleri köylüden gitgide daha ucuza alıp kendi kârlarını büyük ölçüde yükseltme olanağı buluyorlar. Yani, üreticiler ve çalışanlar yoksullaşır ve üretime güçlerini yitirirlerken, çalmışmadan ve üretmeden kazanç sağlıyanların kârı artıyor. Hattâ, bu sayıda değindiğimiz, stokçuluğu özendirici kararla, aracılara yeni yeni kâr kapıları da açılıyor.

Faizle kazanılan gelirse, üretici faaliyetlerden kazanılanın çok üstündedir.

Tüm bu koşullar, üretimi özendirici olmaktan çok, üretimi caydırıcı, hattâ cezalandırıcı bir ortam yaratmaktadır.

Bu olumsuz ortamı, üretici köylü yararına ve ülke yararına bir ölçüde olsun giderebilmek için, taban fiyatlar, uygun bir fırsat olacaktır.

Bu fırsatın hakça bir yaklaşımla değerlendirilmesi beklenir.

DIŞ SORUNLAR

PETROL BÖLGESİ VE TÜRKİYE'NİN TUTUMU

● Türkiye, bir yandan, İslam ülkelerine göre Körfez güvenliği için yabancı müdahale sayılabilecek nitelikte olan NATO stratejisini kabul etmiş, öte yandan da İslam ülkeleriyle birlikte, Körfez güvenliğinin herhangi bir yabancı müdahale olmaksızın Körfez ülkelerine ait bir sorumluluk olduğu görüşünü benimsemiş durumdadır.

Türk yetkililer, Körfez savunması konusunda Türkiye'ye herhangi bir istek gelmediğini belirtiyorlar. NATO Genel Sekreteri ise, "belli bir an geldiğinde ABD'nin Türkiye'den böyle bir istekte bulunmasının mümkün olmadığı söylenemez" demiştir.

DÜNYANIN en duyarlı bölgesinde jeopolitik açıdan çok önemli bir konumumuz var.

Güneybatı Asya ile Güneydoğu Avrupa'da yer alan Türkiye, Avrupa ile Asya arasında gerçek bir köprü oluşturuyor... Doğu Akdeniz yoluyla da Afrika'ya komşu durumundayız.

Türkiye bir Güneybatı Asya ülkesi, bir Avrupa ve Balkan ülkesi, bir Doğu Akdeniz ülkesi.

Türkiye Güneybatı Asya'daki petrol bölgesine çok yakın. Bu bölgede yer alan ülkelerle, coğrafi yakınlığın yanısıra, ortak tarihten kaynaklanan yakın ilişkileri var. Bu ilişkilerin özel dokusunu her zaman gözönünde bulundurmak gerekiyor. Kuzey Afrika ülkeleriyle de benzer tarihsel ilişkilerimiz var.

Türkiye Sovyetler Birliğine komşu. Karada ve denizde Sovyetler Birliği ile uzun sınırlarımız var...

Türkiye aynı zamanda NATO üyesi. Ancak, Batı ile olan ilişkilerimiz askeri konularla sınırlı değil. İkiyüz yıldır gerçekleştirmekte olduğumuz çağdaşlaşma süreci içinde, Türkiye'nin, askeri ilişkiler ötesinde, Batı ile paylaştığı ortak değerler var.

Demokrasi, temel haklar ve özgürlükler, özgür ve özerk kurumlar, bilimsel düşüncenin üstünlüğü, insanın kişi olarak her alanda kendi kişiliğini serbestçe geliştirmesine gösterilen özen, Batı ile paylaştığımız ve gerçek anlamda uygulanması için uğraş verdiğimiz değerler arasında...

Dış politikasını ve ulusal stratejisini oluştururken, Türkiye'nin tüm bu unsurları gözönünde bulundurması gerekiyor.

ULUSAL GÜVENLİĞİMİZ VE BARIŞA KATKI

Böyle bir ulusal politikanın amacı, Türkiye'nin güvenliğini sağlamaktır, ulusal haklarını ve çıkarlarını korumaktır ve bunu yaparken de bölgede ve dünyada barışa ve istikrara katkıda bulunmaktır.

Türkiye ancak böyle bir uluslararası siyasal ortam içinde ekonomik ve toplumsal gelişmesini gerçekleştirebilir, özlediği insanca ve hakça bir düzeni kurabilir ve böylece ulusal güvenliğini daha da güçlendirebilir.

Mustafa Kemal Atatürk'ün dış politikamızın ve ulusal güvenliğimizin temel ilkesi olarak öngördüğü "Yurtta barış cihanda barış" ilkesinin gerçek anlamı budur.

Yaşadığımız bölgede oluşan iç ve dış gelişmeler Türkiye'yi çok yakından ilgilendiriyor. Doğu-Batı ilişkilerindeki gelişmelerin de Türkiye'yi yakından ilgilendirdiği bir gerçek.

Son birkaç yıl içinde Doğu Batı ilişkilerindeki gerilimin, bölgemizde oluşan iç ve dış bunalımlarla, gerginlik ve çatışmalarla içiçe girdiği görülüyor. Petrol bölgesi ve çevresi, bir barut fıçısı gibi heran patlamaya hazır bir bunalım bölgesi.

Bundan önceki yazılarımızda ayrıntılarıyla ele aldığımız gibi, petrol bölgesinde ve çevresinde bir yandan karşılıklı askeri yığınaklaşma giderek artıyor, öte yanda da bölgenin güvenliği için belirli stratejiler, tutumlar ve öneriler oluşturuluyor.

NATO STRATEJİSİ VE İSLÂM ÜLKELERİNİN KARARI

1980 yılı içinde NATO'nun Körfez stratejisi oluşturulurken petrol bölgesinin eşiğinde bulunan Türkiye'nin de durumu doğal olarak gündeme geldi.

Türkiye'nin içinde ve dışında o tarihte sorulan ve şimdi de sorulmakta olan soru şu: NATO'nun Körfez stratejisinin uygulanmasında Türkiye'nin rolü ne olacak? Türkiye Körfez bölgesine kaydırılacak birlikler için ülkesinde de-

Herşey petrol için...

polama ve geçiş kolaylıkları tanıyacak mı? Bölgede Türkiye'ye ayrı sorumluluk düşünülmekte midir?

Geçen sayımızda yayınlanan yazıda belirtildiği gibi, Türkiye NATO organlarınca benimsenen Körfez stratejisini kabul etmiş durumda. (Bakınız:Arayış, 28 mart 1981 s. 14-15) Doğal olarak, Körfez güvenliği konusunda NATO ülkelerinin Türkiye'den beklentileri, en azından NATO organlarınca benimsenen stratejinin uygulanması doğrultusunda olacak...

Buna karşılık, yine aynı yazıda belirtildiği gibi, Türkiye İslâm Doruk Toplantısında İslâm ülkelerinin Basra Körfezinin güvenliği ile ilgili tutumunu da benimsemiş. Bu tutuma göre, Basra Körfezinin güvenliği herhangi bir yabancı müdahale olmaksızın münhasıran Körfez ülkelerine ait bir sorumluluktur... (Bakınız: Arayış, 28 mart 1981, s. 17.)

Gerçekten, Türkiye'nin durumu çok ilginç. Bir yandan, İslam ülkelerine göre Körfez güvenliği için yabancı müdahale sayılabilecek nitelikte olan NATO stratejisini kabul etmiş, öte yandan da İslâm ülkeleriyle birlikte Körfez güvenliğinin herhangi bir yabancı müdahale olmaksızın Körfez ülkelerine ait bir sorumluluk olduğu görüşünü benimsemis...

YETKİLİLERİN AÇIKLAMALARI

Bu arada Türk yetkililerinin Körfez güvenliği ile ilgili olarak yaptıkları açıklamalar da oldukça ilgi çekici. ABD'nin bu konuda Türkiye'den bir isteği olup olmadığı yolunda sorulan bir soruya, Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'in verdiği yanıt şöyle:

Bu hususta bizden bir talep olmamıştır. Bütün mesele genel deyimleri içinde münakaşa edilmektedir. Problemin iki boyutu var. ABD, Körfezi açık tutmak için müdahale ederse, Avrupa'nın zayıflamaması için ek yükler alınıp alınmayacağı soruluyor. Bir boyutu da yol kolaylıkları, kuvvet kaydırma kolaylıkları ile ilgili. Ama bu konu genel bir sorun olarak geliyor. Böyle şeylerin halledilmesi ikili anlaşmalarla olur. Bize şimdiye kadar böyle bir yaklaşım olmuş değil. Bizim sorumluluğumuz NATO içindedir. Bunun dışında bir sorumluluğumuz yoktur."

Bu yanıt "Eğer ABD tarafından Türkiye'ye bir yaklaşım olursa ikili anlaşma kapısı açıktır" izlenimini vermesi bakımından çok ilginç..

1980 Aralığının ortalarında NATO Savunma Bakanları Toplantısına katılan Millî Savunma Bakanı

Türkmen: "NATO dışında bir sorumluluğumuz yoktur

Bayülken : "Türkiye'nin bu alanda katkısı söz konusu olamaz."

Ümit Halûk Bayülken, Körfez Stratejisi ile ilgili olarak Türkiye'nin yapabileceği katkı konusunda şunları söylemekte idi:

"NATO bölgesi dışında ittifaka dönük tehditler vukubulursa, NATO'nun bunlar karşısında sessiz kalması düşünülemez. Ancak, bunu, ittifakın en güçlü üyesi olarak ABD'nin tek başına üstleneceği açıktır. Türkiye'nin bu alanda bir katkısı söz konusu olamaz."

Milli Savunma Bakanı Bayülken'in de katılmış olduğu NATO Savunma Planlama Komitesi'nce kabul edilen Ortak Bildirinin Körfez stratejisi ile ilgili 10'uncu ve 11'inci paragrafları **Arayış'ın geçen haftaki** sayısında yayınlanan yazıda incelenmişti. Hatırlanacağı üzere, bu paragraflarda bir yandan NATO'nun Körfez stratejisi daha açık bir biçimde vurgulanmaktaydı, öte yandan da Amerikan Çevik Kuvvetinin Güney Batı Asya Bölgesinde konuşlandırılmasına ilişkin ihtimaliyat (olasılık) planları hakkında bilgi alındığı; ayrıca ABD'nin ve öteki ülkelerin NATO'ya tahsisli kuvvetlerinde bir kaydırma yapmak zorunda kalmaları olasılığına göre hazırlık yapılmasının zorunluluğu hususunda da görüş birliğine varıldığı belirtilmekteydi. Öte yandan, Milli Savunma Bakanları **"Gelişen durumun NATO içinde uygun bir işbölümü yapılması gerektirdiğini"** de kabul ediyorlardı.

Milli Savunma Bakanı Bayülken ise toplantıdan sonra Brüksel'de yaptığı açıklamada **"Türkiye'nin bu alanda bir katkısı olamaz"** diyordu...

Bu açıklama eğer NATO Savunma Planlama Komitesinde ortak bildirinin kabulü sırasında Türkiye adına yapılmışsa, Türkiye'nin tutumunu göstermesi bakımından son derece önemlidir. Orada yapılmayıp da, toplantıdan sonra özellikle Türk kamuoyuna yapılmış bir açıklamanın ise, NATO için, eski deyimle, herhagi bir "Kıymet-i harbiyyesi" bulunmamaktadır.

Bu arada Başbakan Bülend Ulusu Ocak ayında katıldığı İslâm Doruk Toplantısında yaptığı konuşmada **"Körfez güvenliğinin Körfez ülkelerine ait bir sorumluluk olduğu görüşüne bütün ilgililerce saygı duyulması gerektiği"**'ni belirtti. Bu görüş, Dışişleri Bakanı Türkmen tarafından da Şubat ayı içinde yinelendi.

Öte yandan, Başbakan Bülend Ulusu'nun Mart ayı içinde düzenlediği ikinci basın toplantısında bu konuda kendisine yöneltilen bir soruya verdiği yanıt şöyle:

"Türkiye'nin NATO ile ilişkileri antlaşmalardaki yükümlülükleri ile belirlenmiştir ve bu çerçeve içinde devam etmektedir. Türkiye'nin sorumluluklarının NATO Antlaşmasında belirlenen bölge ile sınırlı olduğu hepinizin malûmudur."

Bu yanıtta ve NATO'nun yetkili organlarında kabul edilen Körfez stratejisine değinilmemektedir, ve sorun sanki böyle bir strateji yokmuş gibi, ele alınmaktadır.

Dışişleri Bakanı Türkmen, Amerika Birleşik Devletleri gezisine çıkmadan önce, yaptığı bir açıklamada, konunun ABD tarafından açılabileceği olasılığı üzerinde durmuştur. Daha sonra Milliyet Gazetesine verdiği bir demeçte, kendisine yöneltilen **"ABD'nin Çevik Müdahele Kuvveti hakkında şimdi-**

ye kadar Türkiye'ye bir girişimi oldu mu?" sorusunu şöyle yanıtlamaktadır:

"Türkiye'nin muayyen bir konuda görüşü yoktur, genel olarak Körfez'in güvenliği konusunda tutumunu belli etmiştir. Bu da bölge devletlerinin görüşüne saygı gösterilmesi gerektiğidir. Kaldı ki şimdiye kadar, şu ya da bu devletin niyetlerine atfedilen politikalar da spekülasyon düzeyinde kalmıştır. Ortada belirlenmiş, somut olarak takdim edilmiş bir siyasetten bizim haberimiz yoktur. Buna Amerika da dahildir"

TÜRKMEN-HAIG GÖRÜŞMESİ

Gerçekten de, ABD Dışişleri Bakanı Haig Washington'da Türkmen'le yaptığı görüşmede Türkiye'den somut bir istekte bulunmadı.

Türkmen-Haig görüşmeleri Petrol Bölgesinin güvenliği konusunda daha çok karşılıklı görüş alışverişinde bulunma ve zemin yoklama biçiminde geçti.

Türkmen Basra Körfezi savunmasının NATO sorumluluk alanı dışında olduğunu ve bunun bölge ülkelerine bırakılması gerektiğini vurguladı. Haig ise, Körfez ülkelerine ABD'nin siyasal, ekonomik ve askeri alanda destek olabileceğini belirtti.

Böylece, "Ortadoğu'nun ve Basra Körfezi bölgesinin savunması sorumluluğunun bölge ülkelerine bırakılması ve ABD'nin bu ülkelere yardımcı olması konusunda her iki Bakanın görüşleri arasında "uyum sağlanmış" oluyordu.

STRATEJİK GÖRÜŞBİRLİĞİ

Petrol bölgesinin güvenliği konusunda Amerika Birleşik Devletlerinin bölge ülkeleriyle belirli düzeylerde işbirliğini öngören yeni bir politika oluşturmakta olduğu görülmektedir. ABD Dışişleri Bakanı Haig, geçenlerde ABD Kongresinde yaptığı bir konuşmada bu yeni politikayı "stratejik fikir birliği" **(consensus)** olarak tanımladı. Haig konuşmasında şöyle dedi:

Bu satırların yazıldığı sırada, ABD Dışişleri Bakanı Haig Mısır, İsrail, Ürdün ve Suudi Arabistanı kapsayan Güneybatı Asya gezisine çıkmış bulunuyor. Bu ülkelerde yetkililerle yapacağı temaslarda Haig, öncelikle Güneybatı Asya'nın ve Petrol bölgesinin güvenliği ile ilgili konular üzerinde duracaktır. Amerika Birleşik Devletlerine dönerken de, Federal Almanya'ya uğrayacak ve yaptığı görüşmelerin sonuçlarını Federal Alman Dışişleri Bakanı ile birlikte değerlendirecektir.

LUNS'UN AÇIKLAMASI

Bu arada, NATO'nun Körfez stratejisinde şimdilik herhangi bir değişiklik olmadığı görülüyor. Bu stratejide bir değişiklik olmadığı sürece, NATO'nun ve bu arada özellikle Amerika Birleşik Devletlerinin bu stratejinin uygulanması ile ilgili olarak Türkiye'den belirli isteklerde bulunmaları olasıdır. NATO Genel Sekreteri Joseph Luns aralık 1980 içinde Cumhuriyet Gazetesine verdiği demeçte bu olasılığı açıklamıştır.

Nitekim, Milliyet Gazetesinde Örsan Öymen'in verdiği bir habere göre, Dışişleri Bakanı Türkmen'in Washington'daki temasları sırasında, gerek ABD Dışişleri Bakanı Haig, gerek Savunma Bakanı Weinberger, ABD'nin kendi bünyesinde oluşturduğu Körfez politikasını Türkmen'e anlatırlarken, "bu plana Türkiye'den katkı bekledikleri de" vurgulamışlardır.

Ancak, beklenen katkının ne olacağı şimdilik açıklığa kavuşmamıştır.

TÜRKİYE NE YAPMALI?

80'li yıllarda, petrol ve hammadde bunalımı devam ettiği sürece, Batı'nın her alanda çıkarlarını güvence altına almak amacıyla tüm yeryüzünü kapsayan global güvenlik stratejileri oluşturulacaktır.

Bu stratejilerin uygulanmasında Batılı ülkeler arasında, Batılı ülkelerden en güçlüleri ile uluslararası gerilimin ortaya çıktığı bölge ülkeleri arasında, belirli bir işbirliğinin ve dayanışma'nın ve dolayısıyla belirli düzeylerde işbölümünün oluşturulmasına çalışılacaktır.

Haig'in sözünü ettiği **"Stratejik fikir birliği"** düşüncesi böyle bir sürecin başlatılmak üzere olduğunu göstermektedir.

Bu arada Doğu-Batı ilişkilerinde yumuşamadan çok, gerilim ve gerginliğe ve hatta soğuk savaşa doğru eğilimlerin belirlendiği görülmektedir.

Gelişme sürecinde olan ya da az gelişmiş ülkelerin ekonomik ve toplumsal gelişmelerini gerçekleştirebilmeleri için, uluslararası düzeyde gerekli yapısal değişiklikler üzerinde ise, ciddi bir biçimde durulmamaktadır.

Bunalımların giderek arttığı bir dünyada Türkiye ne yapmalıdır?

Nasıl bir strateji izleyerek ulusal güvenliğimizi sağlayabiliriz? Ulusal haklarımızı ve çıkarlarımızı koruyabiliriz? Ekonomik ve toplumsal gelişme çabalarımızı sürdürürken bölgede ve dünyada nasıl bir uluslararası siyasal ortam Türkiye için en yararlı ortamdır? Türkiye ulusal güvenliğini sağlarken, ulusal haklarını ve çıkarlarını korurken, bölgede ve dünyada barışa ve istikrara nasıl katkıda bulunabilir?

Gelecek sayımızda bu ve benzeri sorulara yanıt arayacağız. ●

Luns: "NATO dışında bir sorumluluğumuz yoktur"

ENERJİ VE TABİİ KAYNAKLAR BAKANLIĞINI KALDIRMAK ÇOK SAKINCALIDIR

Dünya'da enerji bunalımı başlamadan, sorunun önemi İnönü hükümetince görülerek Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı kurulmuştu.

● Bir ülkede Bakanlık sayısını, ülke Dünya koşullarının oluşturduğu gereksinmeler belirler. Bu koşulların hızla değiştiği bir ortamda, Bakanlık sayısını Anayasayla sınırlamak doğru olmaz.

TÜRKİYE'de Bakanlık sayısı, son haftalarda, bir sorun olarak gündeme girdi.

Bakanlık sayısının artmasında siyasal hesapların etken olduğu düşünülerek, bu sayının sınırlandırılması isteniyor.

O arada, bazı haberlere göre, Bakanlıkların ad ve sayı olarak Anayasada belirlenmesi, öylelikle yeni Bakanlıklar kurmanın güçleştirilmesi de tasarlanıyor.

Basın haberlerine göre, kaldırılması düşünülen Bakanlıklardan biri de, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı... Bu bakanlığa bağlı kuruluşların ve genel müdürlüklerin Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlanması öngörülüyor.

Bir ülkedeki Bakanlık sayısını, genellikle ülke veya dünya koşullarının oluşturduğu gereksinmeler belirler. Bu koşulların hızla değiştiğini bir ortamda, Bakanlık sayısını Anayasa ile sınırlamak çok sakıncalı olur.

Çevre sorunlarının önemi arttıkça, kimi ülkelerin Çevre Sağlığı Bakanlığı kurduğu; demokratikleşme sürecinde yerel yönetimlerin önemi arttıkça, kimi ülkelerde Yerel Yönetim Bakanlıkları kurulduğu gözlenmektedir.

Bazen geçici Bakanlıklar bile kurulmaktadır. Örneğin, Bakanlık sayısı onbeş dolaylarında kalan Norveç'de, uluslararası deniz hukukunun güncellik kazanması ve Norveç'in denizde petrol bulması üzerine, bir **"Deniz Hukuku Bakanlığı"** bile kuruldu. Bu Bakanlığın etkin çalışmaları sonucu, Norveç, uluslararası Deniz Hukuku çalışmalarını büyük ölçüde ekileyebilir duruma geldi. İşlevini yerine getirdikten sonra da bu Bakanlık kaldırıldı.

Türkiye'de, de Bakanlık sayısının artmasında, güvenoyuna yönelik siyasal hesaplardan çok, toplum yapısındaki değişiklikler ve topluma daha iyi hizmet götürme isteği etken olmuştur.

Örneğin 1964'de İnönü Hükümeti sırasında kurulan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın, siyasal hesaplarla kurulduğu herhalde öne sürülemez.

Daha dünyada enerji bunalımı başlamadan on yıl önce, enerji sorunun önemi, İnönü Hükümetince görülmüştür; ve enerji üretimine yönelik çalışmaların, o sırada doğal kaynakları belirleme ve değerlendirme çalışmalarının, planlı kalkınma anlayışına uygun biçimde yürütülüp hızlandırılması amacıyla bu bakanlık kurulmuştur.

Nitekim, 1962 başlarında, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsünün, Devlet Personel Dairesinin, ilgili fakültelerin ve Bakanlıkların görevlendirilmesiyle başlatılan **"Merkezi Hükümet Teşkilatı Araştırma Projesi"** (MEHTAP) çalışmaları sonucunda da böyle bir Bakanlık Kurumu önerilmişti.

Bu bakanlığın kurulmasıyla, enerji sorunu ile doğal kaynaklar sorunu bir arada ele alınacak ve enerji üretiminin kendi doğal kaynaklarımıza dayanarak hızlandırılması sağlanacaktı; bu alandaki insangücü savurganlığı ve hizmet dağınıklığı ve çelişkileri önlenecekti.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın kurulması görüşü, daha önce de 154 sayılı yasaya göre oluşturulan ve yerli-yabancı çeşitli uzanların katıldığı bir komisyonca hazırlanan **"İktisadi Devlet Teşekkülleri Hakkındaki Rapor'** da belirtilmişti. Bu rapora göre, kaynaklarımızın gereği gibi geliştirilmesi için ilgili kuruluşların, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı adı altında kurulacak bir bakanlık bünyesinde toplanması gerekmekteydi.

Yukarıda sıralanan köklü incelemelerin ve gereksinimlerin sonucu olarak, Üçüncü İnönü Hükümeti programında yer alan Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın kurulması, 25 Aralık 1963 tarihinde kararlaştırılmış ve Başbakanlığın 7 şubat 1964 günkü yazısı ile ilgili kuruluşlar bu bakanlığa bağlanmıştır.

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının kurulmasıyla, çeşitli bakanlıkların bünyesine dağılmış olan enerji ve doğal kaynaklarla ilgili kuruluşlar, bir tek bakanlık çatısı altında toplanmış ve hizmetler arasında eşgüdüm sağlanmasına çalışılmıştır. Enerji ve doğal kaynaklar konusunda politika oluşturulması daha kolaylaşmıştır. Dünyada önemi giderek artan enerji alanında, ortaya çıkan yeni gelişmeleri izleme olanağı doğmuştur. Doğal kaynaklarımızın kamu yararına değerlendirilmesi yolunda daha verimli bir çalışma ortamı sağlanmıştır.

Ortada önemli bir gerçek de var; Bakanlığın kurulduğu yıl kamu yatırımlarının yüzde 30'u enerji ve doğal kaynaklar alanında iken, bu oran şimdi yüzde 6'ya yükselmiştir. Böylelikle Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığının önemi büsbütün artmıştır.

1974'de başlıyan petrol bunalımının ardından, enerji sorunu tüm ülkelerde birinci derecede önem kazandı. Ülkeler enerji politikalarını yeniden düzenlemek zorunda kaldılar.

Bugün, tüm dışsatımdan kazandığımız döviz miktarının yüzde 133'ünü petrol dışalımına harcamak zorunda kaldığımız bir ortamda, enerji sorununun ülkemiz açısından önemi, başka ülkelere göre daha büyüktür. Gerek elektrik enerjisi üretiminde, gerek sanayide, ulaşımda ve ısınmada petrole olan bağımlılığımız nedeniyle, her geçen yıl daha büyük ölçüde dış borç altına girmekteyiz. Ekonomimizi bunun sonucu olarak sürüklendiği darboğazdan kurtarmak için, petrole olan bağımlılığımızı azaltan ve kendi doğal kaynaklarımızdan daha çok yararlanmayı amaçlıyan bir ulusal enerji politikası saptamak ve uygulamak zorundayız. Ulusal Enerji politikasının saptanması ve uygulanması ise, bağımsız bir Enerji ve Doğal Kaynaklar Bakanlığını daha çok zorunlu kılmaktadır.

SANAYİ BAKANLIĞI İLE ENERJİ BAKANLIĞI'NIN UĞRAŞI ALANLARI AYRI:

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, kamu yararına gerekli yatırımların yapılmasıyla uğraşmaktadır. Kamu yatırımlarının çok büyük bir bölümü, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığınca bu bakanlığa bağlı kuruluşlarca gerçekleştirilmektedir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın hizmetleri ise, sanayideki özel girişim ağırlığından ötürü, özel kesime yönelik İşletmeler Bakanlığını da bünyesine alarak büyümüş olan sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı gibi oldukça, büyük bir bakanlık ve örgütleri de bağlanacak olursa, çok geniş bir uğraşı alanına yayılmış olur ki, böyle bir durumda çeşitli kuruluşların denetlenmesi bile gerektiği gibi yapılamaz. Kuruluşlar arası sürtüşmeler ise çok artabilir. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nı Sanayı Bakanlığı bünyesinde eritmek, doğal kaynakların kamu yarına değerlendirilmesini de engelliyebilir.

SONUÇ:

Enerji konusunun giderek yaşamsal önem kazandığı bir dönemde, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığını, üstlendiği çok önemli görevleri yerine getirebilmesi için daha iyi örgütlenmek ve etkenleştirmek gerekirken, bu Bakanlığı ortadan kaldırarak görevlerini bir başka bakanlığa, belki de görevleri bir bakanlığın gücünü şimdiden aşan Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na bağlama düşüncesini anlamak bile olanaklı değildir. ●

ENERJİ VE TEKNOLOJİ

ALKOLÜN YAKIT OLARAK KULLANIMI YAYGINLAŞIYOR

● Sanayi'de ve ulaştırmada, petrol türevleriyerine kullanılabilecek yakıtlardan birinın alkol ya da alkol karışımları olduğu saptandı.

● Alkol karışımlarının yakıt olarak kullanılması çalışmaları geçtiğimiz yıllarda Türkiye'de de başarı ile uygulanmıştı. Ancak daha sonra bu çalışmalar durduruldu.

● Başta Brezilya olmak üzere birçok dünya ülkesi benzine değişik oranlarda alkol karıştırarak petrol tüketimini kısmağa çalışıyor.

● Tarım ürünlerine dayandığı için, yakıt olarak kullanılacak alkolün ham maddesinin tükenmesi de söz konusu değil.

SON yıllarda dünyanın en önemli sorunlarının başında enerji konusu geliyor. Özellikle OPEC'in 1974 yılında petrole koyduğu ambargo ve arkasından her yıl yapılan zamlar dünya ülkelerini yeni yeni arayışlara itti... Bugün kullanılan enerjinin yaklaşık yüzde 60'ının petrolden sağlandığı düşünülürse sorunun ülkeler açısından önemi daha çok ortaya çıkıyor.

Dünya petrol üretiminde herhangi bir nedenle ortaya çıkacak bir darboğazın, ulaşım ve endüstri sektörlerine büyük darbeler indireceği biliniyor. Yüksek ısıl değerli sıvı yakıtların yokluğu bu iki sektörü doğrudan veya dolaylı etkiler . İşte bu durumda, özellikle yakıtını dış kaynaklardan sağlamak zorunda kalan ülkeler için, kaynağı kendi ellerinde olan başka tür bir sıvı yakıtı arayıp bulmak ulusal ekonomileri ve güvenlikleri açısından yaşamsal önem taşıyor.

Yapılan araştırmalara göre, bazı önemli petrol türevlerinin yerine kullanılabilecek en güvenilir yakıt türlerinden birinin alkol ya da alkol karışımları olacağı saptandı.

Alkol karışımlarının motor yakıtı olarak kullanılmasının ve bu konudaki uygulamaların çok eski zamanlara dayanmasına karşın, sonraları petrolün ucuzlaması, kolay ve bol miktarlarda bulunabilmesi, alkolün önemini oldukça azalttı. Fakat son yıllarda petrol fiyatlarında hızlı artışlar ve dünyanın en büyük iki petrol ülkesi İran ile Irak arasında başlayan savaş petrole bir alternatif arama çabalarını yoğunlaştırdı. Bugün büyük ülkelerin çoğunda alkolün benzine katılması veya doğrudan doğruya motor yakıtı olarak kullanılması, bu arayışın bir sonucu olarak görülüyor. Örneğin, Kuzey ve Güney Amerika ülkeleri başta olmak üzereAvrupa'da, Afrika'da, Uzak Doğu'da (Japonya, Yeni Zellanda ve Avusturalya'da) alkol yakıt olarak kullanılıyor.

Bu konuda Türkiye'de de geçtiğimiz yıllarda başarılı ve olumlu çalışmalar yapıldı. Benzine yüzde 20 oranına kadar alkol katılarak bu yakıtın sonuçları incelendi. Seçilen iki araçta da saf alkol yakıt olarak kullanıldı. Bu deneylerde alınan sonuçlar yurdumuzda da alkolün benzin ile veya tek başına yakıt olarak kullanılabileceği sonucunu verdi. Fakat anlaşılamayan bir nedenle bu çalışmalar geçtiğimiz yıl durduruldu. Şimdi, yeni yönetimin bu konuda yapılan çalışmaları incelemeye başladığını öğreniyoruz.

NEDEN ALKOL?

Alkol endüstrisi, ülkelerin ekonomilerine sağladığı yararlardan başka, birtakım sosyal ve stratejik yararlar da sağlıyor. Fermantasyon

yoluyla elde edilen etil alkol endüstrisi tarıma dayalı bir sanayi kolu... Dolayısı ile alkol endüstrisinin bir ülkede yerleşmesi ile pek çok sayıda tarım işçisine iş olanağı sağlanmış oluyor.

Olağanüstü bir halde, rafinerilerin tahrip edilmesi veya petrol bulunamaması durumunda, tüm ülkeye küçük üniteler şeklinde yayılmış alkol fabrikalarından sağlanacak yakıt desteği, alkol endüstrisinin stratejik yararı olarak görülüyor. İran ile Irak arasında çıkan savaşta da rafinerilerin ilk hedef olarak görülmesi ve bu tesislerin tahrip edilmesi bu görüşü kanıtlıyor. Bilindiği gibi, en büyük petrol, üreticileri arasında yer alan iki ülkede, rafinerileri tahrip edilince, büyük bir yakıt sıkıntısına düştüler ve başka ülkelerden işlenmiş petrol türevleri satın almak zorunda kaldılar.

ÜLKEMİZDE ALKOL ÜRETİMİ

Ülkeler, doğal kaynaklarına bağlı olarak iki çeşit alkol üretiyorlar; Etil ve Metil alkol. Bizim ülkemizde de alkol endüstrisi kurulmuş bulunuyor. Etil alkol olarak üretilen alkolün büyük bir kısmı Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. tarafından şeker endüstrisinin bir yan ürünü olan melasın fermantasyonundan elde ediliyor. Diğer küçük bir kısmı da Tekel İdaresi ve Tariş tarafından üretiliyor. Türkiye Şeker Fabrikalarına ait 3 ayrı alkol fabrikası bulunuyor. Halen çalışmakta olan bu fabrikaların üretim kapasiteleri (Kanunen bir Tekel ürünü olan Etil alkolün) Tekel İdaresi tarafından bildirilen talebe uygun olarak seçiliyor.Alkol fabrikaları Turhal, Eskişehir ve Malatya Şeker Fabrikalarının bitişiğinde kurulmuş olup, herbiri yanındaki ve çevresindeki fabrikaların melasını işliyor. Bu fabrikaların yıllık üretim kapasiteleri Turhal için 10.500 metreküp, Eskişehir için 17.00 metreküp ve Malatya için de 6.000 metreküp olmak üzere yılda toplam 33.600 metreküp civarında bulunuyor. Bu fabrikalarda 96 derecelik saf alkol üretiliyor. Üretilen alkolün tümü de yasa gereği Tekel'e veriliyor.

Alkol endüstrisinin Türkiye açısından da çok önemli olduğu gerekçesiyle Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı yeni 7 alkol fabrikası kurulması ve Malatya Alkol Fabrikasının da kapasitesinin artırılması çalışmalarına başladı.

Bu arada 1979 yılında temeli atılan ve "mutlak alkol" üretmesi planlanan Erzurum Alkol Fabrikası'nın inşaatı da sürdürülüyor.

DÜNYADA ALKOL

Bugün dünyanın alkol üretim kapasitesi çok sınırlı. Ancak alkol üretimini arttırmağa çalışılıyor. Örneğin ABD, şu anda ekim yapılmayan sahalarında üreteceği mısırdan alkol elde etmeyi ve bunu yüzde 10 oranında benzine katarak petrol tüketimini kısmayı amaçlıyor. Yapılan hesaplara göre Amerika Birleşik Devletleri'nde her yıl 300 milyon ton benzin tüketiliyor. Türkiye'nin benzin tüketimi ise bilindiği gibi iki buçuk milyon ton dolaylarında. ABD, harcadığı benzine yüzde 10 oranında alkol katsa ve bu alkolü dünya piyasasından karşılamaya çalışsaydı, ortaya çıkan rakam dünya alkol üretiminin 2,5 katı olacaktı.

Öğrenildiğine göre, alkol üreten ülkelerden pek azı alkolünü dış piyasada pazarlıyor. Fransa yılda 140 milyon litre alkol üretiyor, ancak bunun büyük bir bölümünü içki olarak dışarıya satıyor. Yılda üç milyon litre, Hindistan 600 milyon litre, Brezilya, dört milyar 600 milyon litre, Küba iki milyar 790 milyon litre alkol üretiyor.

BREZİLYA ÖRNEĞİ

Bugün alkolü yakıt olarak kullanan pekçok ülke arasında Brezilya ön sırada geliyor. Brezilya'da alkolün benzine katılması işi son 50 yıldır uygulanıyor. Örneğin 1941 yılında benzine 76 milyon litre alkol katan Brezilya 1958 yılında bunu 100 milyon litrenin üstüne çıkardı. Son yıllarda devlet eliyle başlatılan **"Ulusal Alkol Programı"** ile Brezilya'nın alkol üretimi çok büyük rakamlara ulaştı.

Programda, alkolün kuvvet santrallerinde kullanılması konusu da önemli yer tutuyor. Ulusal Alkol Programına göre Brezilya 1980-81 yılları için dört milyar 600 milyon litre alkol üretimi planladı. Bunun üç milyar 800 milyon litresi benzine karıştırılarak kullanılacak. Bu ülkede şimdilik benzine yüzde 20 oranında alkol karıştırılıyor.

Alkol fabrikası sayısını 243'e çıkaran Brezilya'da ulusal Alkol proğramının getirdiği olanaklar uygulamanın ana ilkelerini oluşturuyor. Bu ülkede alkol hammaddesi olarak şekerkamışı, melas, şeker (dünya şeker fiyatları çok düşük olduğu zamanlarda), cassava (manioc), babaçu, sorgun ve selüloz kullanılıyor. Ancak hammaddenin çok büyük bir bölümünü şekerkamışı ve melas oluşturuyor. Yapılan hesaplara göre 100 litre alkol elde edilebilmesi için yaklaşık 350 Kg. Melas veya 1500 kg. Şekerkamışı gerekiyor.

MOTOR YAKITI OLARAK ALKOL

Uzun yıllardır alkolün benzin motorlarında kullanılması çalışmaları sürdürülüyor. Bu çabalar sonucunda alkol motorlarının, benzin motorlarına oranla daha yüksek termik verimle çalıştığı saptandı. Uzmanların belirlemelerine göre, alkol bazı yönleri ile benzinden daha iyi bir yakıt.

Halen yapılmakta olan çalışmalar sırf alkolle çalışan motorlar üzerinde yoğunlaştırılıyor. Alkolün yüksek vuruntu rezistansının oluşu, fakir yanma limitinin düşüklüğü, alkolü, özellikle süper şarjlı motorlarda benzine oranla çok daha avantajlıduruma getiriyor. Yapılan çalışmalara göre genellikle alkolün motorlarda yakıt olarak kullanılması üç şekilde oluyor:

★ Benzine, motorine veya bitkisel yağlara karıştırılması ile,

★ Benzin veya dizel motorlarında,a yrı besleme sistemlerinden yararlanılarak, motorların mevcut yakıtları ile karıştırılmaksızın, yanma odasına gönderilip orada benzin veya motorinle birlikte yakılması şeklinde,

★ Dizel veya benzin motorlarında değişiklik yaparak, doğrudan doğruya kullanılması şeklinde.

Etil alkol ve benzin, her oranda karıştırılabiliyor ve elde edilen karışımların tümü de üstün birer yakıt niteliği taşıyor. Ancak karışımın üstün nitelikli olabilmesi için alkolün susuz olması gerekiyor. Çeşitli oranlarda elde edilen karışımlar değişik nitelikler gösteriyor. Örneğin, yüzde 20 alkol kapsayan benzin karışımının mevcut benzin motorlarında kullanılması için hiçbir değişiklik yapmak gerekmiyor. Bunun üzerinde oranlarda alkol katılması halinde ise bazı karbüratör ayarları yapılması gerekiyor.

Alkolün benzin motorlarında yalnız başına yakılması ise, motorlarda bir takım değişikliklerin yapılmasını zorunlu kılıyor. Aksi halde, yalnız karbüratör ayarları ile yetinilirse, motorun çalışması iyice güçleştiği gibi, yakıt sarfiyatı da büyük oranda artıyor. Ancak alkolle çalışan araçların en büyük özelliklerinden birisi olarak ekzos gazlarının havayı kirletici nitelikte olmadığı bilim adamlarınca saptandı. ●

HUKUK

YÜCE DİVANIN KURULUŞU VE YETKİLERİ

AHMET ERDOĞDU

ANAYASA MAHKEMESİ EMEKLİ ÜYESİ

● Bu yazıda, yeni yargılamalar dolayısiyle güncellik kazanan Yüce Divan'ın, Türkiye'deki tarihçesi ve bugünkü kuruluş biçimiyle yetkelire incelemektedir.

ÜLKEMİZDE kamu görevini üstlenenlerin Anayasa Mahkemesi emekli aylığı, kamu adına görev yapanların öteki yurttaşlara oranla, ceza türesi (Hukuku) yönünden yargılanmalarında bir ayrılık yapılmıştır. Bu ayrılığın kaynağı, görevlilerin kişilikleri değildir. Kamu görevlileri kamusal işlevler yaptıkları, kamu adına çalıştıkları ve yetkiler kullandıkları için, bu durumları bakımından öteki yurttaşlardan ayrımları vardır. Kamu görevi yaptığı sırada veya görevin yürütülmesinden dolayı bir suç işleyen görevlinin durumu, böyle biryetki ve ödevi yüklenmemişlerin durumlarından bir başkadır. Bu güne değin türemizde süre gelen uygulama böyle olmuştur. Bu türe düzeni kamu görevlileri için tanınmış bir haktı, bir ayrıcalık değildir.

Adalet Mahkemelerinin görevleri yanında, böylesine ayrı bir yargılama yöntemi Osmanlı İmparatorluğundan başlıyarak Cumhuriyet dönemine ve bugüne değin uygulana gelmiştir. Devlet görevlileri için böylesine ayrı bir yargılama yöntemini zorunlu kılan nedenler, yüksek kertede görev yapanlar için de bir başka özellik taşımıştır.

Çağdaş demokratik dünyada da, yüksek aşamadaki görevliler için görevleriyle ilgili suçlarından dolayı ayrı yargılama yöntemi uygulanmaktadır. Bir başbakan veya bakan, yüksek bir mahkeme yargıcı, hiç bir ülkede görevinden doğan suçlar için sulh mahkemesinde yargılanmaz.

Bir örnek vermek gerekirse Almanya'da Birleşik Almanya Devlet Yargıçları ve Land eyalet yargıçları haklarındaki ceza davalarına Alman Anayasa Mahkemesi bakar. *(3 Şubat 1971 günlü, 105 sayılı* **Gesetz Über Das Bundesverfassungsgericht** *madde: 13, bölümce 9.)* Türkiye'de de bakanlıklar müsteşarlarına değin alt basamaktaki devlet görevlileri için Memurların Yargılama Yöntemine ilişkin Yasa *(Memurun Muhakematı hakkında Kanunu Muvakkat)*) uygulanır. Bakanlar ve daha yüksek aşamada bulunan görevlerde çalışanlar ise, görevlerinden dolayı işledikleri suçları için Yüce Divanda yargılamaları yapılır

Bizde ilk kez 1876 yılında ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde yayımlanan Anayasanın (O zamanki adıyla *Kanunu Esasi*'nin) 31. maddesi ile bakanların görevlerinden doğan suçlarından dolayı yargılanmaları, DİVANI ALİ'ye verilmiştir. Divanı Ali bugünkü türemizde (hukukumuzda) yerini alan Yüce Divan'ın görevlerini yapan bir kuruluş idi. Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra da bu kuruluş yeni Anayada yerini aldı. Türkiye Cumhuriyetinin 1924 yılında yürürlüğe konan Anayasası (**Teşkilâtı Esasiye Kanunu**) ile de DİVANI ALİ kurulması ilkesi benimsendi. 1924 Anayasasının 61. maddesi, Divanı Ali'nin kuruluş ve görevlerini belirten kuralları getirdi.

Bu kurallar bir yandan yürütme gücünü kullananların öte yandan yargı organlarının yüksek aşamasındaki görevlilerin durumlarını saptamıştı. Bu anayasaya göre Başbakan ve Bakanlar Kurulu üyelerini, Danıştay, Yargıtay başkan ve üyelerini, CUmhuriyet Başsacısını Divanı Ali yargılardı.

1924 Anayasası 67. maddesinde de Divanı Ali'nin Türkiye Büyük Millet Meclisince kurulacağını öngörmüştü. Kuruluştaki yöntem de şöyle idi: Divanı Ali'nin üyeleri, Yargıtay, Danıştay üyeleri arasından ve bu yüksek mahkemelerin genel kurullarınca seçilen kişilerden oluşurdu. Sayılar da 15 asıl, 6 yedek olmak üzere 21 kişi idi. 15 asıl üye, aralarından birini başkan seçiyorlardı. *(Madde 62, 63)*

9 Temmuz 1961 günü ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Yüce Divanı sürekli bir kuruluş olarak kurdu.

Divanı Ali, yargılama yapması gerekli olay ortaya çıktığında o, iş bitene değin geçici olarak kurulurdu. Oysa Yüce Divan, geçici olarak değil kadrosu, görevlileri belli ve sürekli bir yargı yeri niteliğinde kurulmuştur. Çalışmasını gerektiren bir dava kapsamiyle doğduğunda Yüce Divan hazırdır.

334 Sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası 145. maddesiyle Türkiye'de ilk kez Yüksek Anayasa Mahkemesini kurmuştur. Bu yüksek mahkeme, onbeş asıl ve beş yedek üyeden oluşur. Asıl üyelerden dördü Yargıtay, üçü Danıştay genel kurullarından ve kendi başkan ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Başkanın sözcüsü aralarından ve üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Ayrıca bir üye Sayıştay Genel Kurulunca kendi başkan ve üyeleri arasından özdeş yöntemle seçilir. Bundanbaşka üç üye Millet Meclisince, iki üye Cumhuriyet Senatosunca, iki üye de Cumhurbaşkanınca seçilir. Cumhurbaşkanının seçeceği üyelerden biri, Askeri Yargıtay Genel Kurulu üye tamsayısının salt soğunluğu ile ve gizli oyla göstereceği üç aday arasından birisi olur.

Yasama Meclisleri, üye seçimlerini, Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri dışından, üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla yaparlar.

Aday olabilme nitelikleri, adaylığa başvurma ve seçim temel yöntem ve kuralları için Anayasa ayrı bir yasa çıkarılacağını söylemiştir. Anayasanın bu buyuruğu gereğince 7 Mart 1973 günlü, 1697 sayılı bir yasa yayınlanmıştır. Bir geçici madde ile 6 maddeyi içeren bu yasanın 1-4. maddelerinde nitelikler ve yöntemler gösterilmiştir.

Bununla birlikte Anayasanın söz konusu 145. maddesinde de Anayasa Mahkemesi'ne asıl veya yedek üye olabilmenin koşulları şöylece sıralanmıştır: a- Kırk yaşını doldurmak, b-Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay veya Sayıştayda başkanlık, üyelik, başsavcılık, başkansözcülüğü, c- Üniversitelerde türe (hukuk) iktisat ve siyasal bilimler alanlarında en az beş yıl öğretim üyeliği, d- 15 yıl avukatlık yapmış olmak gerekir.

Anayasa Mahkemesi'ne Yargıtay iki, Danıştay ve Yasama Meclislerinin her biri birer yedek üye seçerler. Böylece yedek üye sayısı beş olur. Yedek üyelerin

seçimleri, kendilerinde aranan nitelikler, asıl üyelerin tıpkısıdır.

Anayasa Mahkemesi üyeleri, kamusal ya da özel hiç bir görev alamazlar. Yüksek Mahkeme kendi üyeleri arasından gizli oyla ve salt çoğunlukla dört yıl için bir başkan ve bir başkanvekili seçer.

YETKİLERİ VE İŞLEYİŞİ

★ Yasaların ve Türkiye Büyük Millet Meclisi bu mahkeme içtüzüklerinin Anayasaya,

★ Anayasa değişikliklerinin de Anayasada gösterilen biçim koşullarına uygunluğunu denetler; ayrıca,

★ Yüce Divan görevini yapar.

İşte Türkiye'de bugün Yüce Divan, Anayasa Mahkemesidir. Yüce Divan, başlıca iki kümede toplanabilecek yüksek basamaktaki kişileri, görevleriyle ilgili suçlarından dolayı yargılar.

a- Yürütme gücünü kullananlardan,

1- Cumhurbaşkanını,

2- Bakanlar Kurulu üyelerini

b- Yüksek Yargı organlarındaki görevlilerden,

1- Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Yüksek Hakimler Kurulu, Sayıştay Başkan ve üyelerin,

2- Cumhuriyet Başsavcısını, Başkanunsözcüsünü, Askeri Yargıtay Başsavcısını,

3- Anayasa Mahkemesi üyelerini,

Yüce Divan sıfatıyla yargılar.

Yargılama sırasında savcılık görevini Cumhuriyet başsavcısı yapar. Yüce Divan'da duruşma yapılması ve yargı verilmesi yürürlükteki yasalara göre olur. Bu bakımdan Yüce Divanda, yürürlükte bulunan ceza türesi ile ilgili yasalar uygulanır. Suçlular arasında sıfatları bakımından Yüce Divan'da yargılanması gerekmeyip de ancak Yüce Divanda yargılanması gereken sanığın suçu ile bağlantılı bulunanlar, asıl suçluya ilintili olarak Yüce Divan'da yargılanırlar.

Anayasa Mahkemesinin Anayasada ve 22 Nisan 1962 günlü, 44 sayılı Yasanın 20 maddesinde sayılan daha başka görevleri varsa da, Yüce Divanla ilgili olmadıkları için bu yasada bunlara değinilmiştir. Yüce Divan Kararları, yargıları kesindir. Bunlara karşı herhangi bir yasa yolu yoktur.

Yüce Divanda, 1876 Anayasasının *(Kanunu Esasi)* yürürlüğünden bu yıla gelinceye kadar beş bakan yargılanmıştır. Bunlar sırasıyla şöyledir: İhsan Eryavuz ve Ali Cenani (1828), Mahmut Muhtar (Katırcıoğlu) Paşa (1929), Suat Hayri Urgüplü (1948), Mehmet Baydur (1925).

EKONOMİ

Fridman modeline başkaldıran

İNGİLİZ İKTİSATÇILARININ BİLDİRİSİ

- **Bildiriyi imzalayan 364 ünlü iktisatçı, İngiltere'de Friedman'dan esinlenerek izlenen politikaların ekonomik teoride temeli olmadığı vurgulanıyor**
- **Bildiride bu politıkaların alternatiflerinin olduğu öne sürülüyor.**
- **İngiliz ekonomisinin geniş olanaklara kavuştuğu bir sırada sürüklendiği ağır bunalım paracı (monetalist) politikaların iflasını kanıtlamaktadır.**

ARAYIŞ' ın geçen sayısındaki kısa bir notta belirtildiği gibi, İngiliz iktisatçıları, İngiltere'de, Muhafazakâr Parti Hükümetince uygulanmakta olan, paracı (Monetarist) politikalara, bir ortak bildiriyle karşı çıkmış, başkaldırmışlardır.

Çeşitli üniversitelerde öğretim üyesi olan tanınmış iktisatçılar, ilk kez, böylesine topluca ve böylesine sert biçimde, bir Hükümetin ekonomi politikalarını eleştiriyorlar.

36 üniversiteden 364 iktisatçı öğretim üyesinin imzaladığı ortak bildiriyi hazırlıyanlar ve imzalıyanlar arasında, birçok hükümetlere ve gerek İşçi Partisine gerek Muhafazakâr Partiye danışmanlık yapmış uzmanlar da yer almaktadır.

Mart sonunda yayınlanan bu bildirinin altında, örneğin, daha önce Hükümetlere danışmanlık yapmış Lord Roberthall, Sir Alec Cairncross, Sir Bryan Hopkin ve Sir Fred Atkison gibi tanınmış iktisatçılardan başka, ünleri İngiltere'nin dışına taşmış Prof. James Meade, Lord Kaldor, Lord Kahn ve Lord Balogh gibi ünlü bilim adamlarının da imzaları görülmektedir.

Bildirinin tam metnini sütunlarımızda yayınlıyoruz.

Bayan Margaret Thatcher başkanlığındaki İngiltere Muhafazakar Parti Hükümeti, Friedman'dan esinlenen paracı görüşe dayalı bir orta vadeli ekonomik strateji izlemektedir. Ana çizgileriyle strateji, para sunumunu denetim altında tutmayı, kamu harcamalarını, tüketimi ve istemi kısmayı ve bu yoldan enflasyonu önleyerek ekonomeyi canlandırmayı öngörmektedir.

Ne var ki, ücret artışlarını sınırlıyan, istihdamı hedef almayan ve hür türlü sosyal içerikten yoksun olan bu paracı politikalar bekleneni vermemiş ve İngiltere ekonomisi 1930'dan sonraki dönemin en şiddetli bunalımına sürüklenmiştir.

Bu bunalım ortamında işsizlik iki milyonu aşarak savaş sonrası yılların en yüksek düzeyine ulaşmıştır.

1980 yılında gayri safi yurt içi hasıla yüzde 3 oranında gerilemiştir. 1981 yılında da bu alandaki gerilemenin süreceği tahmin edilmektedir.

Öteki sektörler yanında, bunalım, özellikle imalat sanayii sektörünü önemli ölçüde olumsuz etkilemiş ve bu sektörün üretimi 1980 yılında yüzde 10 dolayında gerilemiştir. 1981 yılı için yapılan tahminlere göre bu alanda 1981 yılında yüzde 4 dolayında bir gerileme olacaktır.

Ekonomik büyümeden yapılan bu özveriye karşılık enflasyon önlenememiştir. 1980 yılı Mayıs ayında yüzde 21'e kadar yükselen enflasyon oranı, 1980 yılı Mayıs ayında yüzde 21'e kadar yükselen enflasyon oranı, 1980 yılının tüm için yüzde 15 gibi sınaileşmiş ülkeler bakımından yüksek sayıla-

cak bir düzeyde olmuştur.

Ciddi bir ekonomik bunalıma varan bu olumsuz gelişmeler karşısında bir süreden beri İngiltere kamu oyunda işçilerden, sanayi ve iş çevrelerinden, muhalefetten, hattâ iktidar partisinin içinden yoğun tepki ve eleştiriler gelmekteydi. İktisat bilimcilerinin bildirisi yeni ve önemli bir halka oluşturmaktadır.

Son yıllarda İngiliz ekonomisi, gerek Kuzey Denizinde bulunan petrol dolayısiyle gerek petrodolarların bir bölümünün İngiltere'de yoğunlaşması ve Arap sermayesinin önemli ölçüde bu ülkeye yönelmesi dolayısiyle kavuştuğu geniş olanaklara karşın bu ağır bunalıma sürüklenmiştir.

Her bakımdan gelişmiş bir ülke olan İngiltere'de, Friedman'dan esinlenen politikaların verdiği bu ağır sonuç, bireylerin kâr güdüsünü toplum yararından önde tutan, frensiz ve denetimsiz bir piyasa ekonomisinin iflâsını sergilemektedir.

Böylece, yalnız gelişme sürecindeki ülkelerde değil, en geniş olanakların bulunduğu gelişmiş bir ülkede bile, bu politikaların yürümeyeceği görülmüş olmaktadır.

Sınaileşmenin, kapitalizmin ve iktisat biliminin beşiği sayılan İngiltere gibi bir ülkede, en yetkili 364 iktisatçı, bu politikaları yargılayarak mahkûm etmişlerdir.

İngiltere'nin, inatçılığından ötürü **"Demir Leydi"** denen Başbakanı Margaret Thatcher, İngiliz iktisatçılarının ortak bildirisindeki uyarılara da belki aldırış etmiyecektir. Ama Friedman Okulunun kurbanı olma yolundaki başka bazı ülkelerin yöneticileri ve iktisatçıları, herhâlde, bu önemli bildiri ışığında yeni bir durum değerlendirmesi yapma gere[illegible] ğini duyacaklardır.

"FRİEDMAN MODELİNE BAŞKALDIRAN 364 İNGİLİZ İKTİSATÇISININ ORTAK BİLDİRİSİ"

- "Bu bildiriyi imzalıyanların kanısınca:
- Hükümetin, istemi kısarak enflasyonu sürekli denetim altında tutacağı ve öylelikle üretimde ve istihdamda otomatik bir canlanma sağlıyacağı yolundaki inancının ekonomik teoride temeli olmadığı gibi, bu inancı destekliyecek kanıt da yoktur;
- Şimdiki politikalar sarsıntıyı derinleştirecek, ekonomimizin sınai temelini aşındıracak, sosyal ve politik istikrarı tehlikeye sokacaktır;
- Alternatif politikalar vardır; ve
- Paracı politikalardan vazgeçme ve sürekli bir ekonomik canlılığın sağlanması yolunda en umut verici alternatifi ivedilikle ele alma zamanı gelmiştir."

AVRUPA'DA DURGUNLUK SÜRÜYOR İŞSİZLİK ARTIYOR

- **1981'de Ortak Pazar ülkelerinde toplam ulusal gelirin binde 6 oranında düşmesi bekleniyor.**

ORTAK Pazar ekonomi uzmanlarınca hazırlanan ve Bakanlar Konseyine sunulan 4 Mart tarihli rapor, Ortak Pazar ülkelerinde toplam ulusal gelirin 1981 yılında binde 6 oranında düşeceğini gösteriyor. Uzmanların bu tahminleri, daha önce yaptıkları tahminlere göre oldukça kötümser. Çünkü, aynı uzmanlar, 1980 Ekim ayında, Ortak Pazar ülkelerinde toplam gelişme hızının 1981'de binde 6 yükseleceğini öngörmüşlerdi.

Ortak Pazar ülkelerinde toplam ulusal gelir artışı 1980 yılında yüzde 1.3 oranında, 1979 yılında ise yüzde 3.5 oranında gerçekleştiğine göre, 1981'de beklenen ortalama binde 6 düşüş, önemli bir gerileme göstermektir.

Ortak Pazar ülkeleri arasında, 1981 yılında ekonomik gelişmenin yalnızca Fransa, Yunanistan ve İrlanda'da süreceği anlaşılmaktadır. Öteki yedi ülkenin ekonomileri geriliyecektir. Her ülkede beklenen gelişmenin ya da gerilemenin yüzde olarak oranları şöyledir:

Yunanistan	2.4
İrlanda	1.8
Fransa	0.5
İngiltere	2.0
Lüksemburg	1.0
Belçika	0.7
İtalya	0.8
Hollanda	0.6
Federal Almanya	0.7
Danimarka	0.1

Ortak Pazar raporunun, kuşkusuz, en önemli bölümü, Avrupa ülkelerinde iş olanaklarındaki daralmanın süreceği ve işsiz sayısının yüzde bir oranında artarak yüzde 7.5 oranına ulaşacağı konusudur. Rapora göre, bu alandaki olumsuz gelişmelerin 1982 yılında da devam etmesi beklenmektedir.

Fiyatlara gelince, 1981 yılında Ortak Pazar ülkelerinde fiyatların yüzde 10.4 oranında artması bekleniyor. 1980'de bu ülkelerde fiyat artışı yüzde 12.1 olarak gerçekleşmişti.

Ortak Pazar ülkelerindeki ekonomik gelişmeler, ülkemizi de çok yakından ilgilendiriyor. Dışalımımızın büyük bir bölümü bu ülkelerden gelmektedir. Yüzde 10 çevresindeki enflasyon, Türkiye'nin bu ülkelerden aynı mikdardaki dövizle daha az mal alabileceğini gösteriyor.

Dışsatımımızın önemli bir bölümü de bu ülkelere gidiyor. Ekonomik gelişmenin durmuş olması, bu ülkelerin Türk dışsatım mallarına olan istemini olumsuz biçimde etkiliyebilecektir.

Kuşkusuz, asıl önemlisi, Avrupa'da çalışan Türk işçilerinin gelir olanaklarının daralıp daralmasıdır. Bu yönde olumsuz gelişmeler, Türk işçilerinin yurda gönderdikleri dövizi de azaltabilir.

Avrupa ülkelerinde ekonomik gerileme ve işsizlik artışı, çetin sorunlarla karşılaşan ülkemizi, umarız, ekonomik bakımdan çok etkilemez. Ancak, ileriye dönük bekleyişlerimizde, gerçekçi olmak zorundayız; özellikle dışsatım ve işçi dövizleri konularında...

Ünlü İsveçli İktisatçı

MYRDAL REFAH DEVLETİNİ VE SOSYAL DEMOKRASİYİ SAVUNUYOR

İsveçli iktisatçı Gunhar Myrdal

● **Myrdal'a göre, Dünyamızı felakete götürecek olan şey yalnızca atom bombası değil. Milton Friedman'ın düşünceleri de aynı tehlikeleri taşıyor.**

REFAH Devleti anlayışı, 1930'lu yıllardan sonra ortaya çıkan ve her ülkede değişik ve yaygınlaşan uygulama alanları bulan bir ekonomik politika düşünüşüdür. İsveç ve başka Kuzey ülkeleri, bu alanda en ileri safta yer alırlar.

Refah Devleti, denetim altına alınmış kapitalizmle demokratik sosyalizmi birleştiren karma ekonomi ve planlı gelişmeye dayanan, hakça bir gelir dağılımına yönelen, işçilerin ekonomik kararlara ve işletmelerin yönetimine katılmasını özendiren düşünce ve uygulamaları içerir.

Sınaileşmiş ülkelerde Refah devleti ekonomik politikaları, uzun yıllardır iktidarda bulunan sosyalist, sosyal demokrat, işçi, demokrat ya da başka adlar altındaki siyasal partiler tarafından uygulanagelmiştir. Bazı ülkelerde, zaman zaman tutucu siyasal partiler iktidara gelse bile, Refah Devleti anlayışında kazanılmış ilerlemelerden geriye dönüş söz konusu olmazdı, olsa olsa bu yöndeki ilerleme bir ölçüde yavaşlatılır ya da durdurulurdu.

Gelişmekte olan ülkelerin sorunları çok daha farklı ve yapısal olmasına karşın, sınaileşmiş ülkelerdeki Refah Devleti uygulamaları bunları da etkiler ve Devletin yeni görevler üstlenmesine yol açardı.

Son yıllarda ise bu gelişmelerin yer yer duraladığını ve bazı ülkelerde hızlı bir biçimde geriye dönüşün başladığını görüyoruz. Refah Devletinin kalesi İsveç'de bile, sosyal demokratlar, uzun yıllardır ellerinde tuttukları iktidardan uzaklaştılar. İngiltere'de Bayan Thatcher ve Amerika Birleşik Devletlerinde Başkan Reagan tarafından izlenen politikalar, bu alandaki gelişmelerin en açık iki örneği...

Refah Devleti anlayışı iflas mı etti?

Bu soru, yalnızca iktisatçılar ya da siyasal bilimciler arasında değil, günlük basın organlarında bile tartışılıyor şimdi...

Kimine göre, zincirlere vurduğunuz kapitalizmi zincirlerinden kurtarın, kapıp koyuverin, bakın o zaman kapitalizm, günümüz toplumlarının ekonomik ve sosyal sorunlarının nasıl üstesinden gelecektir. Bu anlayışın en ileri savunucusu, bildiğiniz ünlü Milton Friedman'dır.

Kimine göre ise, bugünün sorunları Refah Devleti anlayışında ileri gidilmiş olmaktan kaynaklanıyor. tersine, uygulamalarda toplumun ve ekonomik düzenin yapısal ve köklü sorunlarını çözecek ölçüde ileri gidilmemiştir. Plancı ve sosyal demokrat anlayışınızı sürdürün, siyasal demokrasiyi ekonomik demokrasi ve katılımla pekiştirin, bakın o zaman sorunlar nasıl çözüme kavuşturulacaktır!

İsveçli iktisatçı Gunnar Myrdal, bu ikinci düşüncenin en ileri önderlerinden ve savunucularından biridir. Aşağıda, bu konular üzerinde, bir başka iktisat profesörünün Gunnar Myrdal ile yaptığı görüşme yer almaktadır.

Myrdal, Nobel ödülünü kazanmış çok ünlü bir iktisatçıdır. Kendisi, İsveç Refah Devletinin baş mimarlarından biri sayılır. Bir zamanlar, sosyal demokrat olarak politikaya da karışmış ve Ticaret Bakanlığı görevini üstlenmiştir. Sayısız kitapları arasında yer alan üç ciltlik Asya Dramı, gelişmekte olan ülkelerin sorunları üzerinde bugüne kadar yazılmış en kapsamlı kitaplarından biri olarak sayılır.

Gunhar Myrdal, uzun yıllar Amerika Birleşik Devletlerinde bulunmuştur ve Amerikan toplumunu yakından tanımaktadır. Amerika'da ırk ayırımı sorunlarını inceleyen "Amerikan Açmazı" adındaki kitabı, tüm Dünyada büyük yankılar uyandırmıştır.

MYRDAL'LA GÖRÜŞME

SORU: Geçmişte bir yazınızda şöyle diyordunuz: "Refah Devleti, elde edilmiş bir durumda daha ötede bir şeydir. Karşı çıkılmaz bir gelişimdir. Bir süre için bu gelişme durdurulabilir, hatta, geriye götürülebilir. Bu duraksama geçicidir, Refah Devleti, kendi yolunda ilerlemesini sürdürecektir." Bu görüşünüzü bugün değiştirdiniz mi?

MYRDAL: Kuşkusuz, o zamanlar, Dünyanın akılcı yollardan gelişmesini sürdüreceğini varsıyıyordum. Oysa, Dünyadaki siyasal istikrarsızlık, Amerikan politikasındaki gelişmeler, silâhlanma yarışı ve soğuk savaşın yeniden geri gelişi karşısında, bugün artık ne olacağını ancak Allah bilir. Dünya, gerçekten bir cehenneme de dönüşebilir. Bertrand Russell'e göre, bu durumda insanlığın yaşama şansıyüzde 50'dir. Bu koşullar altında, Refah Devletinin karşı çıkılmaz bir eğilim olduğunu varsaymak çok güç...

SORU: İsveç bir Refah Devleti. Bu, daha çok sosyal adalet ve ekonomik güvence sağlamak amacıyle kapitalizmin yönlendirilmesi biçiminde tanımlanabilir. Refah kapitalizminin bu aşaması bunalım içinde mi?

MYRDAL: Bunalım var, ve başlıca nedeni de enflasyon. Enflasyonun en önemli etkisi, insanlarda spekülatif bir psikoloji yaratmasıdır. Spekülasyon, alın teriyle çalışmaktan, ya da yatırımlardan daha kârlı oluyor. Enflasyonun artışına izin verilmesi toplumu çökertiyor. Bilindiği gibi, Almanya'da orta sınıf bu yüzden yok oldu ve Hitler iktidara geldi. Kuşkusuz, enflasyonun gelir dağılımı üzerinde korkunç etkisi var. İsveç'de bir çok işçi, enflasyondan varlıkların yararlandığını ve yoksulların bunun yükünü çektiğini sanıyorlar. Bu doğ-

ru, fakat sorun o kadar basit değil, Enflasyon, toplumun her kesimini etkiliyor.

SORU: Fakat, enflasyon, ekonomik durgunluk gibi daha köklü bir sorunun sonucu değil mi?

MYRDAL: Bu doğru. 1950'li ve 1960'lı yıllarda, İsveç hızlı ve sürekli bir ekonomik gelişme içindeydi, hem de Birleşik Amerika'dan daha hızlı bir gelişmeydi bu... Refah Devletinin ekonomik gelişmeyi hızlandıracağı konusundaki görüşlerim doğru çıkıyordu. İsveç'in ekonomik gelişmesinin gerisinde başka nedenler olduğunun da farkındayım. Örneğin, İsveç'de iş adamları, Amerika'da olduğundan daha çok rekabet baskısı altındaydılar.

Ekonomik gelişme olduğu sürece, hem kamu giderlerini artırabilir hem de özel tüketimde bir artışa olanak verebilirsiniz. Gerçek gelirlerin düştüğü, ekonomik gelişmenin olmadığı koşullar altında, kamu giderleri kadar kolaylıkla kabul edilmiyor. Günümüzün koşulları budur ve Refal Devletinin karşılaştığı güçlükler de bundan kaynaklanıyor.

SORU: Fakat, günümüzün enflasyon ve ekonomik durgunluk sorunları, Refah Devletindeki gelişmenin bır sonucu değil mi?

MYRDAL: Hayır. Enflasyonun ve ekonomik gelişmenin yavaşlamasının nedenleri, Refah Devletinden kaynaklanmıyor. Ancak bunlar, Refah Devletini tehdit ediyor.

SORU: Tam çalışmayı fiyat istikrarı ile bağdaştıracak bir çeşit toplumsal anlaşmayı savunuyor musunuz.?

MYRDAL: Evet. Ancak, böyle bir şeyi uygulamanın ne kadar güç olduğunun da bilincindeyim. Bu konuda İsveç'da daha başarılı olabildik. Bizde iş piyasası çok iyi örgütlenmiştir. İnsanlarımızın eğitim düzeyi çok yüksek, Dünyanın en varlıklı ülkelerinden biri sayılırız. Bunlar, başka ülkelerde, örneğin Birleşik Amerika'da, o kadar kolaylıkla yapılamıyacak bir şeyin, İsveç'de yapılmasına olanak sağladı.

SORU: İsveç'de işçi sendikaları böyle bir gelir politikasını kabul ettiler mi?

MYRDAL: Evet, gönüllü olarak kabul ettiler. Anlamıyla, bu bir gelir politikasıda sayılmaz. Son zamanlara kadar, işçi ve İşveren kuruluşları arasında yakın bir işbirliği vardı. Ancak, daha önce de söylediğim gibi, ekonomi duraklayınca, özel tüketimde artış duruyor ve hatta gerileme başlıyor. Biz şimdi bu durumdayız. Bundan böyle, tarafların aralarında kolaylıkla anlaşmaya varmaları olası değil. Bu, yalnızca işçi ve işveren arasındaki bir sorun da değil. Değişik işçi kesimleri arasında da aynı sorun var. Geçmişte İsveç'de "ücrette dayanışma politikası" uygulanırdı ve düşük ücretlerde daha çok artış hedef alınırdı. Bu, işçi hareketinin temel bir kuralı sayılırdı. Bir işçinin kendi gerçek geleri düşerken, daha yoksul bir arkadaşının ücretinde artış olmasını istemesi de, bundan böyle o kadar kolay olmayacaktır.

SORU: Bu sorunlarla uğraşmak için, söze göre, toplumsal anlaşmanın ötesine gidilerek daha çok ekonomik plânlama mı yapmak gerekiyor?

MYRDAL: Ben ve benim gibi düşünenler, 1930'larda, plânlamanın zorunluluğunu savunurduk. Son zamanlarda, yapısal bir bunalımla karşı karşıyayız. Orman ürünleri, demir-çelik ve gemi yapımı gibi temel sanayi dallarında önemli gerilemeler var. Adına ister plânlama deyin ister demeyin, İsveç'de biz, Milton Friedman'ın önerilerini dinleyerek bu sanayilerin çökmesine izin vermeyiz. Bu sanayilere yardım ediyoruz. Hükümetin öncülüğünde firmaları bir araya getirip daha büyük kuruluşlar yaratıyoruz.

SORU: Anladığıma göre paracı (Monetarist) politikalara fazla güveniniz yok.

MYRDAL: Dünyamızı felakete götürecek olan şey, yalnızca atom bombası değil. Milton Friedman'ın düşünceleri de aynı tehlikeleri taşıyor. İngiltere'de, Birleşik Amerika'da ve başka bazı ülkelerde uygulanan bu düşünceler, İsveç'e hiç bir zaman giremiyecek.

SORU: İzninizle, İsveç sosyal demokrasisinin gelişmeleri konusunda bize bir soru yönelteceğim. Ekonomik demokrasi, Refah Devletinin kaçınılmaz bir devamı mıdır? Bu soruyu sorarken, örneğin, kurum kazançlarının bir bölümünü işçi fonuna aktarmayı içeren Meidner Plânını düşünüyorum.

MYRDAL: Bana göre kaçınılmazdır ve çok da akıllıca bir şeydir. Ekonomik durgunluk içinde olduğunuzu düşünün. Bu durumda, kârlar hiç bir ekonomik rol oynamayan hissedarlara dağıtılırken, sanayi kuruluşları çökmesin diye işçilerden isteklerinde sınırlı kalmalarını isteyebilir misiniz? Kârlar yatırımlar için ayrılmalıdır.

SORU: Size göre, daha yaygın ekonomik demokrasi, işçilerin çalıştıkları işyerinde ekonomik kararlara doğrudan doğruya katılmaları anlamına mı geliyor?

MYRDAL: Evet. Ancak, işçilerin ekonomik kararlara katılmasında ve bürokratik merkeziyetçiliğin önlenmesinde önemli güçlüklerin olduğunu da unutmayın.

SORU: Son kırk yıldan beri izlenen sosyal demokratik politikalar, işbirliğinin ve katılıma dayanan değerlerin gelişmesine yardımcı oldu mu?

MYRDAL: İşçi sendikaları ve kooperatifler, üyelerinin katılımlarını artırmak ve işleri yalnızca görevlilere bırakmamak için gerçekten çalışıyorlar. Bu, İsveç'in tüm örgütlerinde geçerliliği olan bir sorundur.

SORU: İsveç'de bir burjuva Ahlâkı mı yaratmaktasınız?

MYRDAL: Refah Devletinin başarılı olduğu her toplumda, ister istemez, burjuva yaşam biçimi de oluşuyor. ●

ET
ÜRETİMİNDE
KRİZ

KÖYLÜNÜN ÜRETİM GÜCÜ KISILIYOR

Komşu müslüman ülkelerin Türkiye'de yetiştirilen koyun etine karşı duydukları özel ilgi iyi bir pazar ortamı yaratıyor

ÜLKEMİZ, doğal koşullar yönünden hayvancılığa çok uygundur ve küçümsenmeyecek sayısal bir zenginliğe sahiptir. Buna karşın özlenen ve beklenen verim düzeyine ulaşamamış ve hayvansal ürün talebindeki büyüme ile üretim artışları arasında bir paralellik kurulamamıştır.

Beslenmede, beslenme biliminin öngördüğü dengeyi sağlayabilmek için geresinim duyulan hayvansal protein, kişi başına günde en az 35-40 gram olmalıdır. Bugün ise kişi başına ancak 20 gram hayvansal protein tüketilmektedir. Diğer bir deyişle, ülkemizde yılda kişi başına 21 kilogram et, 110 kilogram süt, 70 adet yumurta tüketildiğinden, halkımız büyük ölçüde yetersiz ve dengesiz beslenmektedir.

Önümüzdeki yıllarda, yüzde 5,5 oranında büyüyeceği tahmin edilen talebe, üretimde, 1972-1977 yıllları arası yaratılabilen yüzde 3,7 oranındaki üretim artışı ile karşılık verilemeyeceği kuşkusu konuyu sürekli ön planda tutmaktadır. Nitekim, yılda yaklaşık 1 milyon artan nüfusun besin gereksinimini karşılayabilmek için, bugün üretmekte olduğumuz hayvansal ürünlerin miktarını 3 katına çıkarmak zorundayız.

Diğer taraftan, hayvancılık, dışsatım açısından da büyük önem taşımaktadır. Mevcut hayvan varlığımızın potansiyelinden yararlanarak iç-dış pazarlar iy ibir şekilde organize edildiğinde, kısa sürede et dışsatımından, dış ödemeler dengesine katkıda bulunabilecek önemli ölçüde döviz sağlamak mümkündür. Özellikle komşu müslüman ülkelerin, Türkiye'de yetiştirilen koyun etine karşı duydukları özel ilgi iyi bir pazar ortamı yaratmaktadır. Nitekim, 1978'de Avustralya'nın gövde et dışsatım fiyatı 1000 Dolar dolayında iken, Türkiye canlı koyunun tonunun 1600 Dolara, gövde etin tonunu ise 2600-3000 Dolar'a satmıştır. Bu olanak her yıl yaratılabilir.

1979'da 838 bin ton kırmızı etüretilmiş ve 112 bin ton ete eşdeğerli dışsatım yapılmıştır. Resmi dışsatımı canlı hayvan ve gövde et, resmi olmayan dışsatımın büyük bir bölümünü ise canlı koyun oluşturmaktadır.

1979 yılı canlı hayvan ve et dışsatımından elde edilen gerçek gelirin 327.8 milyon Dolar olduğu tahmin edilmektedir.

Kaçak olarak İran'a ve Suriye'ye satılan koyunlardan ne ölçüde döviz kaybımızın olduğu açıkça bilinmekte ve görülmektedir.

Resmi ve resmi olmayan ençok dışsatımın yapıldığı ülke Suriye'dir. Ne yazık ki, Suriye ülkemizin yapamadığını yapmakta ve Türkiye'den satın aldığı koyunları bir süre besiye tabi tuttuktan sonra Ürdün,Suudi Arabistan ve Körfez Şeyhliklerine pazarlıyarak milyonlarca Dolarlık dövizi ülkemizin yerine sağlamaktadır.

Son birkaç yılda gösterilen yoğun çabalarla ülkemizde besi hayvancılığı büyük bir hızla gelişmekte, daha verimli ve kaliteli et üretilmekte idi.

Ancak, 1980'de uygunalanan ekonomik modelin sonucu olarak girdi fiyatlarındaki olağanüstü artışlar ve bunların üstüne gelen vergi yükü ile formaliteler, köylümüzün belini bükmüş ve üretim gücü büyük ölçüde kısmıştır.

Bu arada bazı tarım ürünlerinin fiyatlarındaki düşüşler de köylümüzü güç durumda bırakmaktadır. Gerçi bu tarım ürünleri, tüketiciye genellikle yine çok yüksek fiyatlarla satılıyor, fakat aracılar bazı ürünleri gitgide daha ucuza alıp, kendi kar oranlarını yükseltme olanağını buluyorlar.

Besiciler besi materyali olarak kullandıkları yerli hayvanlarımızda 7-8 kilogram yemle 1 kilogram canlı ağırlık sağlayabilmektedirler. Bilindiği gibi beside en büyük girdiyi yem oluşturmaktadır. Daha bir yıl öncesine kadar yemin kilosunu 10 liraya satın alan besici 70-80 liraya 1 kilogram canlı ağırlığı maledebiliyordu. Bugün ise 20 liraya aldığı yemle 1 kilogram canlı ağırlığı 140-160 liraya maledebilmektedir. B umaliyet üzerine, aldığı kredinin faizi, amortismanı, taşıma, ilaç ve diğer masrafları eklendiği zaman maliyet daha da artmaktadır. Halbuki, bir devlet kuruluşu olan Et ve Balık Kurumu 1 Kilogram canlı ağırlık için 140-150 lira ödemektedir.

Bu nedenle, besicile büyük ölçüde zarar etmekte ve besicilik yapmaktan vazgeçmektedirler.

Tavuk yetiştiricileri ise daha büyük güçlüklerle karşı karşıya bulunmaktadırlar. Yetiştiricilerin, bir yıl önce 42 liradan satın aldıkları yumurtalık civciv 70.5 liraya, etlik civciv ise 28 liradan 45.5 liraya yükselmiştir.

Yem fiyatları da bu arada sürekli artmış Broiler yemleri 29-40 liraya, yumurt ayemleri 18.22 liraya çıkarak yüzde 100 artmış bulunmaktadır.

T.C. Ziraat Bankası'nca verilmekte olan tavukçuluk işletme kredilerinin faiz oranı yüzde 12'den yüzde 24.5'e çıkarılmıştır.

İlaç fiyatları da olağanüstü artmıştır. Girdi fiyatlarında görülen anormal artışların yanısıra, vergi yükü, yüzde 5 stopaj ve fiyat dalgalanmaları karşısında yetiştiriciler giderek ekonomik güçlerini yitirmişler, işletmelerini de kapatmışlar ya da satarak elden çıkarmışlardır.

Bu durumun doğal bir sonucu olarak hayvansal ürünlerin üretimindeki azalma sürpriz sayılmamalıdır.

Diğer taraftan, son yıllarda tavukçuluk alanına yapılan yatırımlar da durmuştur. Yetiştiriciler artık beş bin tavuk kapasiteli bir işletme için gerekli olan 5-6 milyon lirayı bu alanda kullanmak yerine, bu miktardaki paranın getireceği faizle daha rahat bir şekilde geçinmeyi tercih ediyorlar.

Oysa kalkınma planlarımızda hayvansal kaynaklı protein gereksiniminin karşılanmasında tavukçuluk büyük bir potansiyel olarak görülmüş ve kabul edilmiştir. İç tüketimde kırmızı etin yerini tavuk eti alacak ve kırmızı etin dışsatımı arttırılacaktı.

Bugün ise uygulanan ekonomik modelin sonucu olarak üretim artışı şöyle dursun, tavukçuluk işletmeleri birer birer kapanmaktadır.

Bu nedenle, "İçimizden Birileri" ne bu kez, et üretiminde büyük bir potansiyeli olan tavukçulukta görülen krize yer vererek tavuk yetiştiricilerini konuk ettik. ●

İÇİMİZDEN BİRİLERİ

TAVUK YETİŞTİRİCİLERİ

Tavuk yetiştiricileri "tavukçuluğun Türkiye'de devlet politikası olması lazım" diyor.

SORU: İnsanın fiziksel açlığını gidermek için çeşitli yiyecek maddelerine gereksinim duyduğunu biliyoruz. Ülkemizde önceleri kentlerde pek yaygın olmayan tavuk eti tüketiminde son yıllarda büyük artışlar gözlendi. Ancak geçtiğimiz bir iki yıl içinde tavuk eti kullanımında da bazı iniş-çıkışlar olduğu belirtiliyor. Bu durum, fiyatlardan da rahatlıkla anlaşılabiliyor. Tavuk eti tüketimi konusunda bilgi verirmisiniz?

YANIT- Bugün dünyadıki protein açığını karşılamak için, kısa sürede gelişme gösteren hayvanlardan biri tavuktur. Tavukçuluk Türkiye'de 1964 yılına kadar daha çok köylü tavukçuluğu şeklinde devam etmiş, 1964-1970 döneminde ise, modern tavukçuluk süratle gelişmiştir.

Örnek olarak, Ankara'da 1970 yılında bir tek modern tavuk çiftliği varken ve bu çiftlikte iki ayda bir, beş bin et tavuğu üretilirken, 1979'da çiftlik adedi Ankara'da 90'a ulaşmış, kente ayda giren civciv miktarı 600 bine yükselmiştir. Fakat bu rakam 1979'dan sonra süratle düşmeye başlamış, bugün faal çiftlik sayısı tahminen 30'a düşmüştür. Bu arada etlik civciv adedi de ayda yüz bine düşmüştür.

SORU: Yani, şu anda Ankara'ya giren etlik civcivdeki eksilme 500 bin midir?

YANIT- Evet, Ankara'ya giren tavuk yüzbine düşmüştür. Bugün Ankara'daki üreticilerin yüzde 70'i çiftliklerini kapamışlar veya satarak aldıkları parayı başka yerlerde değerlendirmişlerdir. Tavukçuluk açısından 1981 yılı daha da kötü olacaktır. 1980 yılına göre, 1981 yılında et ve yumurta civcivi satışları çok düşüktür.

SORU: Peki, bu duruma neler yol açıyor?

YANIT: Tavukçulukta yem faktörü önde gelir. Bugün, kaliteli broiler pilicinin yeminin kilosu 30-40 lira arasında değişmektedir.

SORU: Broiler pilicinin ne olduğunu açıklar mısınız?

YANIT: Broiler pilici, et pilici, yani kasaplık piliç demektir. Bugün piyasada satılan tavuk etleri, Broiler cinsidir. Bizim, piliç yetiştirirken, demin bahsettiğim yemin kalitesinden emin olmamız gerekir. Kaliteli diye aldığımız yemleri hayvanlara verdiğimiz zaman, üç buçuk-dört kilo yeme karşılık bir kilo canlı ağırlık elde etmekteyiz. Bu rakam Avrupa ülkelerinde artmakta ve üçbuçuk-dört kilo yeme karşılık bir kilo 700 gram ile iki kilogram arasında canlı ağırlık elde edilmektedir.

SORU: Yemlerin kalitesiz olduğunu söylüyorsunuz. Peki yem fiyatlarında durum nedir?

YANIT: 1980 Mart ayında Broiler yeminin kilosu 16-18 lira arasındaydı. 1981 Mart'ında ise aynı yemin kilosu 30-40 lira arasında değişmektedir. Aynı şekilde bir günlük Broiler civcivinin fiyatı 26-28 lira iken bugün 45 liraya çıkmıştır.

SORU: Yumurta civcivi fiyatlarında durum nasıl?

YANIT: Yumurta civcivi 1980 Mart ayında 42 lira idi. Bu yılın Mart ayında ise 70 lira 50 kuruş oldu. Bu arada İlâç fiyatı da korkunç bir artış gösterdi. 1979 yılında 100 lira olan **"Tylan"** bugün 2830 liraya çıktı.

SORU: Bu "Tylan" dediğiniz ilâç ne işe yarıyor?

YANIT: Bu ilâç, hayvanların nefes yolları rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılıyor. Koruyucu olduğu için mutlaka kullanılması gerekir.

Ayrıca bizim girdilerimiz arasında yeralan ve **"Altlık"** tabir ettiğimiz talaş vardır. Talaşın kilosu 1979 yılında 150 kuruştu; bugün aynı talaşı altı-altıbuçuk liradan alıyoruz. Bu arada işçi giderleri, elektrik ve nakliye yüzde yüz zam görmüştür. 1980 yılında toptan yumurta fiyatları beş lira

Et üretiminde tavukçuluğun büyük bir potansiyeli var.

iken bugün altı-altıbuçuk lira arasında değişmektedir. Aynı şekilde canlı tavuk eti fiyatları geçen yıl Mart ayında 100-110 lira idi. Bugün 130-140 lira civarındadır.

SORU: Bu fiyatlar sizin satış fiyatlarınız mı?

YANIT: Evet. Bu fiyatlar bizim toptan satış fiyatlarımızdır. Her şeyin fiyatı yüzde yüz artarken, bizim de maliyetimiz çok arttı. Fakat satış fiyatı ancak yüzde 30 civarında bir artış gösterdiğinden ve bu arada vatandaşın da alım gücü azaldığından, biz yetiştiriciler zor durumda kalarak iflâsın eşiğine gelmiş durumdayız. Vatandaşın alım gücünün azalması, bizim yetiştirdiklerimizin elimizde kalmasına yol açıyor ve ucuz, pahalı demeden vermek durumu ortaya çıkıyor.

Bir de şu durum var. Ankara'da tane ile satış yapılıyor. Muayyen süre içerisinde 1 kilo 200 gram veya ondan daha ağır olan Yarka...

SORU: Yarka'nın ne olduğunu açıklar mısınız?

YANIT: Yarka, beş-altı aylık, kesim çağına gelmiş piliç demektir. Evet, onu diyordum, Yarka adet olarak satılıyor Ankara'da.. Şimdi ise satı imkânı azaldığı için, adet olarak satış yapıp, piyasaya arzedemiyoruz. Bunların satışı gününde yapılamadığı için daha fazla yem ve bakım masrafı gerekiyor. Biz bunu kilo yerine adet olarak sattığımız için ikinci bir zarara uğruyoruz.

SORU: Et tavuğunu sadece bu şekilde mi pazarlıyorsunuz?

YANIT: Et tavuğunu ya "Grill" olarak ya da kilo olarak pazarlıyoruz. Biraz önce verdiğim fiyatlar, satış fiyatları kilogram olarak fiyattı. Bir de 40-45 günde yetiştirip sattığımız "Grill" var. Grill, bildiğiniz gibi, lokantalarda kızartılarak satılan piliçtir. Bunu gününde, yani en çok 45 günde pazarlayabilirsek üretici kârlıdır. Ama alıcı bulunamayıp, piliç elinizde 60-65 gün kalırsa kâr da edebilirsiniz. Ama genellikle üretici için zarardır bu durum. Çünkü süre uzadıkça bakım masrafı artıyor.

SORU: Peki, sizin bir satış organizasyonunuz yok mu? Dernek olarak örgütlenmişsiniz. Üretilen mal, pazarını kendisi mi buluyor?

YANIT: Pazarlama, yanı satış demin bahsettiğimiz şekilde oluyor.

SORU: Siz, iflâs etmiş bir üretici olarak, pazarlama konusundaki aksaklıkları açıklayabilir misiniz?

YANIT: Ben, iflâsımı mantıki olarak başlıca iki ana sebebe bağlarım. Birincisi yem, ikincisi pazarlamadır. Bu iki sebepteki organizasyon bozukluğu iflâsıma yol açmıştır. 1976'dan sonra, devlet sektöründe bulunan 37 adet yem fabrikası, et pilici yemi üretmemiştir.

SORU: Üretilen yemler, büyükbaş hayvanlar için mi?

YANIT: Evet, yem fabrikaları büyükbaş hayvanlar için çalıştı. Kanatlı hayvanlar içinde yalnız Broiler tavuğu için lüzumlu olan konsantre yemi fabrikalar üretmemiştir. Bu hassas yem üretilmediği için biz de özel sektör yem fabrikalarına yanaşmışızdır.

SORU: Şimdi devlete ait yem fabrikaları tavuk yemi üretiyor mu?

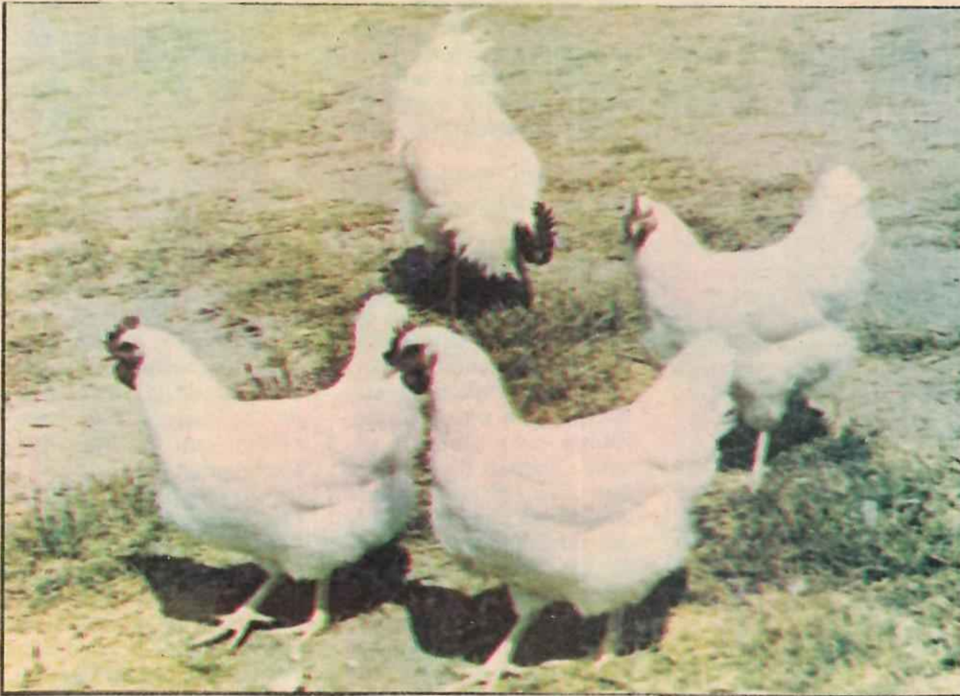
YANIT: Evet, 1980'-de tavuk yemi üretimine, devlet fabrikalarında da başlandı.

SORU: Devlet fabrikaları niye tavuk yemi üretemedi acaba? Bu konuda dışa bağımlılık mı var?

YANIT: Hayır dışa bağımlı değil. Ancak hammadde temininde güçlük çıkmış... Ama, tavukçuluğun Türkiye'de devlet politikası olması lâzım. Devlet buna önem vermediği sürece tavukçuluk daima geriye gider.

Demin arzediyordum. Yemin önemli maddesi küspe. Bu küspenin en ideali de soya küspesidir. Onu bulamayınca ayçiçeği veya pamuk küspesi kullanılır. Ordu'da bir soya yağı fabrikası var. Soya ekimi az yapıldığı için yetmiyor ve küspe temin edilemiyor. Soya yağı dışalımı yerine dışardaki soya fasulyesi getirtip, fabrakada işlemeli ve yağını, küspesini katkı maddesi olarak kullanabilmeliyiz. Böyle bir planlamaya mecburuz.

Yemin diğer bir katkı maddesi de balık unudur. Et-Balık Kurumu'na bağlı, Trabzon Balık Unu Fabrikasının yıllık üretimi, tavuk yemine katkı maddesi olarak, ancak yüzde 20'lik bir bölümü karşılamıştır. Dışalım olmadığı için, yemlere yüzde beş oranında konulması gereken balık unu, en çok

Tavukçuk kredisi, diğer kredilerin yanında daima yetersiz kalmıştır.

yüzde iki oranında katıldı. Ama bize söylenen bu, fabrikanın söylediği bu.. Bizim tahlil imkânlarımız yok. Bizim tahlil laboratuvarımız çiftliklerdeki ürünlerimizdir. Sürülerdeki gelişmeyi dikkate alarak, yemin kaliteli veya kalitesiz olduğunu anlıyoruz.

Şöyle ki, ilk başladığımızda 38-40 günde kesim çağına gelen hayvanlar, o yemle şimdi 56-58 günde kesim çağına gelebiliyorlar. Bu demektir ki, yem kalitesiz olduğu için hayvan gelişemiyor. Gelişemediği için de bünyesi zayıf kalıyor ve ufacık bir bakteri ile hastalığa yakalanıp, zayiat oranı yüzde 30'a çıkıyor. Zayiat oranı yüzde iki-üçden yüzde 30'a çıkınca üreticinin kâr etmesi mümkün değildir. Yemin kalitesizliği yanında, her parti yem faturası zamlı geliyor. Özel sektör tek tabanca halinde çalışıyor.

SORU: Özel sektör yeminin kalitesi değişik mi?

YANIT: Kalitesi düşük diyorum. Oraya bağlandık. Başka alternatifimiz yok. Denize düştük bir tek yılan var, ona sarılmışız. O yılan bizi daha fazla sömürmüş. Nasıl sömürmüş? "Bu yemde mısır yok" diyoruz. "Efendim mısır bulamadık onun yerine buğday ikame ettik ayni protein" diyorlar. Mısırın yerini tutmuyor buğday. Yani Broiller yemi çok hassas bir yem. Bulduğu zaman mısırı derhal faturaya ilâve ediyor. Mısır farkından dolayı yem fiatına bir lira daha zam yapılıyor. Dolayısıyla her parti yem evvelkinden daha fazla fiatla geliyor.

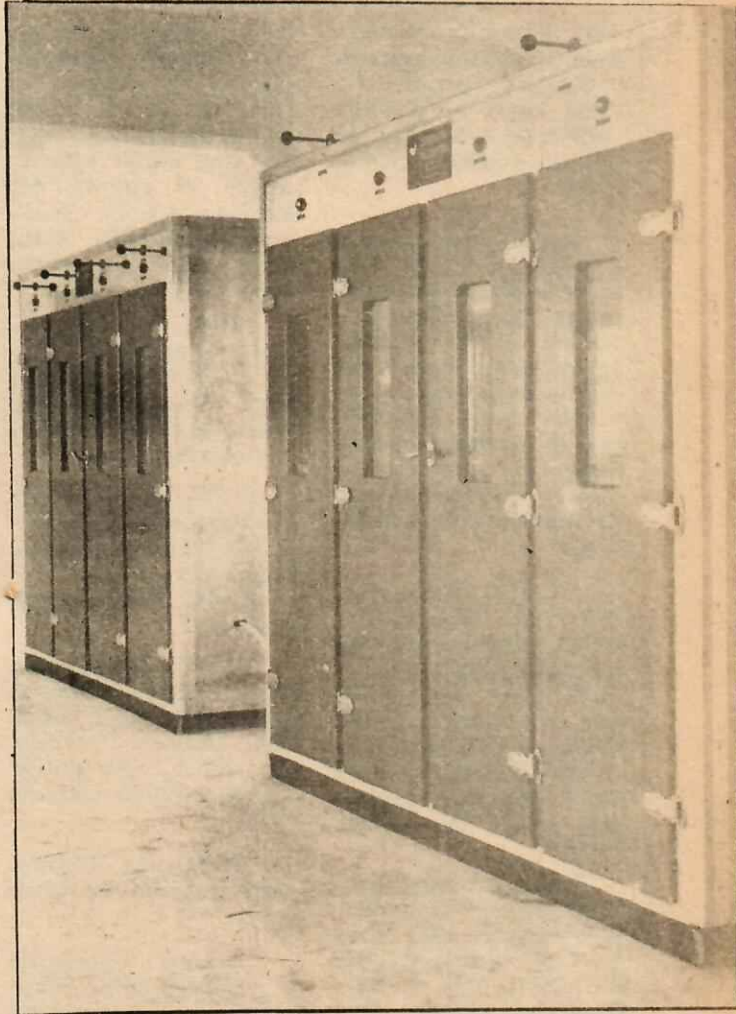
SORU: Pazarlamada ne gibi sorunlarınız var?

YANIT: Bir kere Devletin yardımı olamdan tavukçuluk gelişemez. Pazarlama ise.. Evet bir pazarlıyoruz ama kime pazarlıyoruz? İtfaiye Meydanı'nda tavuk kasabı dediğimiz kişilere pazarlıyoruz. Tavuk kasabı ne fiyat verirse, biz o fiyattan vermek zorundayız.

Öteki alternatifimiz ise Et ve Balık Kurumu. Et ve Balık Kurumu'nun, Sincanköy'de, o zamanın parasıyla 33 milyon lira sarfederek yaptığı, Balkanların en büyük ve modern tavuk mezbahası vardır. Bu mezbahanın günlük kesim kapasitesi 24 bindir. Çalıştıracağı işçi miktarı da 49'dur.

SORU: Bu duruma göre Sincanköy mezbahasında 8 saat içerisinde 24 bin tavuk kesilmesimi gerekiyor?

YANIT: Evet. 24 bin baş kanatlı hayvandan bahsediyorum. Burası tamamen otomatik bir tesistir. Şimdi geriye dönüyorum. Eğer Et ve Balık Kurumu üreticinin yanında olsaydı, destekleme alımlarını bilimsel olarak hesap edip, zamanında vatandaşın elinden alsaydı ben iflas etmezdim. Diğer üreticiler de zor durumda kalmazdı.

Kuluşka makinelerinin çoğu artık çalışmıyor.

Et ve Balık Kurumu daima, üreticinin üç ay gerisinden gelmiştir. Piyasa yükselmiş,Et ve Balık Kurumu, fiyatları ancak üç ay sonra o seviye gelmiştir. Kurum gelince piyasa çözülmüş, yeniden yükselme başlamıştır. Bundan dolayı biz, serbest piyasayı bırakıp, Et ve Balık Kurumu'na mal veremez olduk.

SORU: Şunu sormak istedim. Siz götürüyorsunuz Et ve Balık Kurumu'na o pazarlıyor. Öyle mi acaba?

YANIT: Evet kurum bizden alıyor. Fakat bu günlük 24 bin kapasiteye hiçbir zaman ulaşamadı. 49 kadrolu yere, siyasi nedenlerle 500'e yakın personel alınmıştır. Kesim maliyeti eskiden dışarıda 25 kuruş iken Kurum 10 liraya malediyordu. Şimdi ise kurum bir kesimi 88.5 liraya maledilmiyormuş. Kendi ifadeleri bu. Tavuk kasabı ise bugün bir kesimi 10 liraya malediyor. Durum bu. Ayrıca günlük 24 bin kesim kapasitesine hiçbir zaman ulaşılamadı. En fazla sanırım 15 binlik kapasiteye ulaşıldı.

SORU: Kapasite kullanımının az oluşunun nedenleri belli mi?

YANIT: Efendim, tesisi kuran Hollandalı'lar otomakit kesme makinası koymuşlar. Hayvan geçerken elektrik ile şok yapılıyor, baygın hale getiriliyor. Bıçak da bunu otomatik olarak kesiyor. Buraya kadar iyi de, burada işe başka görüşler girdi, Şeraita göre, besmele çekmek gerekir dendi. Bu nedenlerden dolayı otomatik bıçak kaldırıldı ve modern mezbahada tavuklar elle kesilmeye başlandı. Oysa bu kurala uyulacaksa, o fabrikanın hiç kurulmaması gerekirdir.

SORU: Mezbahanın kapasitesinin düşüklük nedeni anlaşıldı. Et ve Balık Kurumu'ndan başka ne gibi talepleriniz oldu?

YANIT: Kuruma veya doğrudan Tarım Bakanlığına müracaat ettik. Kırmızı ete sübvansiyon uygulandığını, beyaz ete de sübvansiyon gerektiğini söyledik. Bulgaristan'-

dan tavuk ve yumurta dolusu Tır kamyonlarının Ortadoğu'ya gittiğini, bu pazar bizim de girebileceğimiz anlattık. Ama, hiç kimseye derdimizi dinletemedik.

SORU: Demin devlet desteğinden sözettiniz. Kredi de önemli bir devlet desteği. Ziraat Bankası'nın bu konuya ayırdığı kaynak nedir? Yeterli midir? Bu arada uygulamaya konulan vergi sistemine göre durumunuzda değişiklik oldu mu? Defter tutma ve Stopaj durumu siz üreticilere de yansıtıldı mı?

YANIT: Ziraat Bankası bugün maalesef üreticinin yanında değil karşısındadır adeta. 1978 yılında yüzde altı buçuk olan faiz oranı, 1979'da yüzde dokuz buçuk-on'a yekseldi ve halen yüzde 24 buçuk olan faiz, masrafıyla yüzde 26 buçuğu buluyor.

Bu işin rakamsal yanı. Ziraat Bankası'ndan kredi almak da çok güç. Örneğin Mart ayında krediye ihtiyacınız var. Çünkü Civciviniz gelecek. Bu krediyi ancak üç-dört ayda çıkarabiliyorsunuz. Kendimi örnek vereyim. Geçen sene Mart ayında beş milyon lira kredi istedim, Ağustos ayında ancak çıktı.

SORU: Bankası'nın tavukçuluk için verdiği kredi, diğer kredilere oranla ne kadar acaba?

YANIT: Pek iyi bilemeyeceğim, ama sanırım tavukçuluk kredisi, diğer kredilerin yanında hiç bir zaman yüzde beşi geçmemiştir.

Demir sordunuz, bir de vergi durumumuz var. Son vergi yasalarından sonra tavuk üreticisi son derece zor durumda kalmıştır. Bugün biz hem normal vergimizi veriyoruz, hem de sattığımız maldan yüzde beş peşin stopaj ödüyoruz. Bu durum üreticiye yıkmıştır. Çoğuna işi bıraktıran sebeplerden bir de budur. Bir örnek vereyim. Dört gün önce yüzbir yumurta sattım ve tanesini 640 kuruştan verdim. Bunun maliyeti 640-650 kuruş zaten. Ama ben ayrıca yüzde 5 stopaj ödedim.

SORU: Ne kadar tuttu stopaj miktarı?

YANIT: 35 bin lira tuttu. Gördüğünüz gibi zaten kâr yok. Stopaj üreticiye ürkütüyor.

SORU: Stopaj kalksın mı demek istiyorsunuz?

YANIT: Mutlaka kalkmalıdır.

SORU: Peki verginiz ne olacak?

YANIT: Zaten deftere tabiyiz. Bir şey kaçırmamız mümkün değil. Hiçbir yem fabrikası faturasız mal vermez. Diğer girdiler de öyle. Girdimiz, çıktımız belli...

SORU: Bu civcivleri nereden temin ediyorsunuz?

YANIT: Türkiye'de beş damızlık civciv müessesesi vardır. Bunlarla bir sorunumuz yok. Ama, yeme zam gelince onlar da fiyat artırıyorlar. Bugün 45 lira 50 kuruş olan bir Broiler civcivi 1976'da 350 kuruş idi. 1976'da beş lira olan yumurta civcivi ise bugün 71 lira. Bu saydığım günlük civciv fiyatlarıdır.

Şimdi özet olarak, eğer ülkemizi düşünüyor, tavukçuluğun gelişmesini arzu ediyor, vatandaşın bir yerine üç yumurta yemesini istiyorsak ve bu arada kırmızı etin ihraç potansiyelini artırıp, döviz sağlamak istiyorsak, tavukçuluğun desteklenmesi gerekir.

Beyaz et, yani tavuk eti, dışarıya satılacak kırmızı et açığını rahatlıkla karşılar. Çünkü dünyada başka hiç bir varlık yoktur ki, doğumundan 45 gün sonra sofranıza et olarak gelebilsin. Bir dana dört yıl sonra, bir kuzu ancak altı ay sonra sofranıza et olarak gelebilir. Ayrıca tavukçuluk bakımından Türkiye'de büyük bir potansiyel vardır.

Tarım ülkesiyiz. Yemin hammedesi ve var, üstelik yakın komşularımızın büyük ölçüde protein açığı var. Balkan ülkelerinin tırları hergün konvoylar halinde tavuk eti ve yumurtayı Ortadoğu ülkelerine götürüyorlar. Pazar bizim burnumuzun dibindedir. Devletin bunu ele alması gerekir. Bugün İsrail milli gelirinin bir bölümünü kümes hayvanları üretiminden sağlıyormuş.

SORU: Peki. Bizim şu halde dış pazarlara rekabet olanağımız var mı?

YANIT: Uretim girdilerindeki devamlı artışlar nedeniyle rekabet olanağımız yok. Aslında yem fabrikaları normal kâra razı olsalar iş kolaylaşır. Bizim hesabımıza göre günde 100 ton kapasite ile çalışan bir yem fabrikasının günlük kazancı 500 bin-600 bin lira arasındadır. Yem kalitesiz olunca hayvan çok yem yiyor ve satışa hazır duruma gelmesi için ek masraf gerekiyor. Bu durumda o hayvanın üreticiye kalması gereken kârı yem fabrikasına gitmiş oluyor.

Biraz daha açayım. Biz sanki Türkiye'de kocaman bir gübre fabrikası kurmuşuz. Hayvan yemi yiyor ve gübre olarak çıkıyor. Halbuki yemin büyük bölümünün et olması gerekir. Ama bizde gübre oluyor.

Bilinçsiz bir yem teknolojisi getirmişiz Türkiye'ye.. Ucuz olsun, kalitesiz olsun, kimsenin umurunda değil. Halbuki ne yapıyoruz o güzelim buğdayı, mısırı, balık ununu, gübre olarak çıkarıyoruz. Ete çevrilmesi gereken yemi gübre oluyor. Normal 45 günde gelişip soframıza gelecek olan hayvanı 60-65 gün içerisinde kesime sevk ediyoruz. Yemin kalitesizliği nedeniyle hayvanda gelişmeyi sağlayamıyoruz.

Biz bunu şöyle anlıyoruz. İyi kaliteli yem olduğu zaman, kümeste aynı bölmede gübre bir römork, kötü kaliteli ise gübre iki römork oluyor. Bu fazlalık nereden geliyor? Yem hayvana gitmiyor, hayvan yemi yere döküyor. Bugdayımızı gübre halinde dışarıya atıyoruz. Para etmiyor, bedava veriyoruz kimse almıyor.

SORU: Koruyucu aşı konusunda da karşılaştığınız güçlükler var mı?

YANIT: Tavuk üreticisi olarak tek korkumuz "Yalancı veba" hastalığı. Bu hastalık sürüyü tümüyle götürebilir. Aşı konusuna gelince, bu konuda Avrupa ülkeleri standardına ulaşamadık henüz. Bizde yapılan aşılar tam anlamıyla tesirli değil maalesef. Bugün, ne acıdır ki, kaçak aşı kullanıyoruz. Bize getiriyorlar, biz de alıyoruz. Yerli aşı kullandığımız zaman, eskiden, Ankara'da her yıl üç-dört çifltlikte hastalık görünürdü. Şimdi ise hastalık yüzde 90 azaldı.

Burada da Devletin işe el atması konusu ortaya çıkıyor. Bizde yapılan aşılar niye tesirli değil? Bu sorunun çözümü gerekir. Ayrıca yerli aşı çok pahalı. Aşının bir tanesi iki liraya geliyor. 10 binlik bir sürüde, iki kare aşı yapılması gerektiğinde 40 lira aşı parası gerekiyor. Yabancı aşı ise bir liraya geliyor.

ARAYIŞ: Ankara'lı tavuk üreticileri olarak verdiğiniz bilgilere çok teşekkür ederiz. Sizin sorunlarınız ülkenin tüm tavuk üreticilerinden soyutlanamıyacağına göre, dileğimiz, sorunlarınızın çözümünde yetkililerin yanınızda bir an evvel yer almalarıdır. ●

Yüksek Öğretime Geçişte, İlk Aşama:

ÜNİVERSİTELERARASI SEÇME SINAVI

- **Sınava bu yıl 420 bin aday katılıyor. İkinci sınava yükseköğretim kontenjanının üç katı aday çağrılacak**
- **Yükseköğretim önündeki yığılma ortaöğretimde program değiştirerek, meslek eğitimine önem verilerek eritilebilir.**
- **ÜSYM'nin sunduğu teknik hizmet güvenilir niteliktedir.**

Üniversitelerarası Seçme Sınavına bu yıl 420 bin aday katılıyor. İlk aşamada 300 bin genç elenecek. İkinci sınava ise tüm yüksek öğretim kontenjanının üç katı aday katılacak. O sınava çağrılacak adaylar, program tercihlerini yaparken ilk sınavın sonuçlarından yararlanacaklar. Böylece girecekleri okulu daha bilinçli biçimde seçme durumda olacaklar.

Üniversite giriş sınavlarının iki aşamada yapılması olumlu bir gelişmedir. Bu gelişmenin sağlanmasında ÜSYM'nin çağdaş nitelikli bir kuruluş olmasının, çağdaş teknikleri kullanmasının payı vardır.

Bu yıl sınav yarışına katılan gençlerimizin ancak yüzde onu ipi göğüsleyebilecek. Ötekiler, geride kalanlar, yalnızca lise mezunu olarak kendine yeni olanaklar arayacaklar. Bu, ülkemiz için acı bir durumdur.

Gençlerin liseden yüksek öğretime geçiş oranı yıldan yıla azalıyor. Örneğin 1967-1968 ders yılında liseyi bitiren her yüz kişiden kırkikisi yüksek öğretime girerken, bu oran, 1980-1981 ders yalında çok düşüyor; liseyi bitiren her yüz kişiden ancak onunun üniversiteye geçebildiğini gösteriyor.

Zaman içinde görülen bu olanak kaybı gençleri ürkütüyor.

Bunun yanında bir de yurdun çeşitli bölgeleri arasında üniversiteye giriş bakımından ortaya çıkan dengesizlik var.

Genç öğrenci üniversite giriş sınavına katılırken ailesinin sosyal yapısından da etkilenmektedir. Babaları ticaret ve hizmet sektöründe çalışanlar, tarım ve madencilik sektöründe çalışanlara göre ÜSSY'ye girebilmede daha öncelikli görünmektedir.

Lise son sınıf öğrencilerinin liseyi bitirme ve yüksek öğretime geçme oranları arasındaki farklar bölgelere göre ilginç bir durum oluşturuyor.

Bölge	Liseyi bitirme yüzdesi	Yüksek öğretime girme yüzdesi
Doğu Anadolu	82.2	7.1
Doğu Karadeniz	70.1	11.2
Göller	74	15.1
Batı Karadeniz	70.2	12.9
Orta Anadolu	69.1	21.5
Ege	67.2	25.1
Çukurova	59.1	14.7
Marmara	63.6	29.6

Lise son sınıf öğrencilerinin bitirme oranının düşük olduğu bölgeler, eğitim olanaklarından daha çok yararlanan bölgelerdir. Bu bölgelerde yüksek öğretime geçiş oranı yükselmektedir.

ÜSYM çağdaş, tarafsız bir hizmet sunmaktadır. Bir dönemde eğitim enstitülüreni siyasal amaçla kullanmak isteyenler, tüm bölümler için önce ÜSS'ye ek bir sınav uygulamışlar, ardından da o kurumlara öğrenci alımını ÜSS dışına çıkarmışlardı. Bu açıdan bakıldığında çağdaş nitelikli, tarafsız hizmetin önemi anlaşılmaktadır.

Yüksek öğretime geçişte bugün uygulanan sistem, tüm adayların sınava eşit koşullar altında hazırlanıp geldikleri varsayımına dayanmaktadır. Oysa gerçek bu değildir. Gerçeğin böyle olmadığının bilincinde olan ÜSYM, adayları kendi bölgeleri içinde değerlendiren okulları iç ve dış koşullarına göre kümelendirerek değerlendiren, orta öğretimdeki programlarla, yüksek öğretimdeki devamları olan programlar arasında geçişleri düzenleyen sistemleri, yarar ve sakıncalarıyla gündemine almıştır.

Bu yıl sınava giren adaylar kendilerine sağlanan kolaylıkları yeterince değerlendirirlerse girecekleri yüksek öğretim programını da bilinçle seçmiş olurlar. En azından ilk sınav sonucunu kendi bilgi ve yeteneklerini ölçmede kullanır, ona göre bir tercih yaparlar.

Ne var ki, ÜSYM, iyi işleyişine ve objektif kurallarına karşın, Türkiye'nin sosyal ve kültür dengesizlikleri içinde görev yapmak durumundadır. Eğitim sistemimizdeki aksaklıklardan doğan acı sonuçları da, Üniversite kapısında ÜSYM'nin gidermesini beklemek haksızlık olur.

Üniversite kapasındaki yığılmayı önlemenin yolu, en başta, orta öğretimin, akılcı bir yaklaşımla ve Türkiye'nin gelişme hedeflerine uygun bir insangücü ve eğitim politikasıyla düzenlenmesinden geçer.

Eğer 1974'de toplanan Millî Eğitim Şurasının kararları uygulanmış olsaydı, şimdiye kadar bu yönde bir hayli mesafe alınmış olacaktı. Yıllar süren ertelemelerden sonra bu yıl Haziran'da toplanacak olan yeni Millî Eğitim Şurasının, soruna köklü çözümler getireceği ve çözümlerin yine havada kalmıyacağı umulur.

TARİH

Gericiliğin simgesi bir ayaklanma

31 MART OLAYI

- **Siyasal özgürlükten çok şey beklenmesi ve özgürlüğün kötüye kullanılması hoşnutsuzluğa yol açtı.**
- **Ordudaki "mektepli-alaylı" sorunu ve "alaylı"ların tasfiyesine başlanması da olayların körüklenmesinde etken oldu.**
- **Derviş Vahtedi Orduyu da içinden bölerek gerici planını yürütmeğe çalıştı.**
- **31 Mart unutulmaması gereken bir olaydır.**

OSMANLI İmparatorluğu döneminde Hicri Takvimin yanıbaşında kullanılan Mali (Rumi) göre 31 Mart 1325 (13 Nisan 1909)'ten bu yana 72 yıl geçmiş bulunuyor. Hazırlanışı, amacı ve uygulanışı yönlerinden kendine özgü bir nitelik gösteren 31 Mart Olayı, Türkiye'nin temel sorunlarını yansıtan bir içerik de taşımaktadır.

Bilindiği gibi Meşrutiyet düzenine geçmeği kabullenerek Osmanlı tahtına oturan II. Abdülhamid, çok geçmeden, 13 Şubat 1878'de Meclisleri "tatil" etmiş ve Anayasayı da yürürlükten kaldırmıştı. Ancak 32 yıl da sürse, birgün kişisel yönetimine son vermek zorunda kalmış ve çeşitli baskılar sonucunda, her yıl çıkartılan Yıllıkların **(Salmane)** başında bastırılan Anayasa'yı 23 Temmuz 1908'de yeniden yürürlüğe koymuştu. 50.000 erkek nüfusa bir milletvekili üzerinden ve iki aşamalı olarak yapılan seçimlerden sonra, o yıllardaki adıyle **"Mebuslar Meclisi"** ve Padişahça atanan üyelerden oluşan **"Ayan Meclisi"** (Senato) 17 Aralık 1908'de çalışmalarına başlamıştı.

ÖZGÜRLÜK VE HAYAL KIRIKLIĞI

İkinci Meşrutiyet döneminin başlaması, herşeyden önce **"Özgürlüğün ilânı"** olarak kabul edilmişti. Anayasanın öngördüğü özgürlük yalnızca siyasal alandaydı. Onun da uygulanması ve işlerlik kazanması zamana bağlıydı. Oysa yıllardır Jön Türkler ve sınırlı bir aydın kesim tarafından savunulan özgürlük, çok gizemli bir kavram, her derdi giderecek bir derman olarak topluma yansıtılmıştı. O yüzden başlayan yeni dönemde herkes özgürlüğü kendi beklentisine ve isteğine göre yorumlamaya koyulmuş; umulanın gerçekleşmemesi ise sevincin kısa sürede hoşnutsuzluğa dönüşmesine yol açmıştı. Bu bir bakıma özgürlüğün kötüye kullanılması idi. Bilgisizlik yada bilinçsizlik, özgürlüğü **"Yabancı ülkelerden gelen bir rahibe"** olarak tanımlayıp olumsuz propaganda yapmaya kadar varmıştı.

MECLİS VE HÜKÜMET UYUMSUZLUĞU

Özgürlük sarhoşluğu içinde Meclis'le Hükümet arasında bir uyum ve işbirliği de sağlanamamıştı. Bunda en büyük etken, kuşkusuz ki her iki tarafın da deneyimsizliği idi. Parlamenter düzenin nasıl işlediğini ya da nasıl işlemesi gerektiğini bilenler çok azdı. Birinci Meşrutiyet döneminde Meclislerin ömrü ancak 10 ay 25 gün sürebilmişti. Aradan geçen süre içinde o da unutulmuştu. Meşrutiyetin ne olduğunu Meclisin de Hükümetin de öğrenmesi, bununla ilgili düzenlemeleri yapması ve buna uyması gerekiyordu. Yasama ve Yürütme organlarının kendi yetkilerini saptayıp uyumlu çalışmaları beklenirken çok geçmeden iki organ arasındaki sürtüşmeler bir üstünlük kurma çabasına dönüşmüştü. Örneğin Sadrazam Kâmil Paşa, Bakanlardan dördünü değiştirmeğe kalkınca Mebuslar Meclisi kendisinden bunun nedenlerini sormuş ve arkasından güvensizlik oyu vererek onu Sadaretten düşürmüştü (13 Şubat 1909). Bu, Türkiye'de bir Hükümetin Meclis'ce düşürülmesinin ilk örneği idi ve güvensizlik oylaması sonucunda Milletvekillerinden Cavit Bey, **"Yaşasın ulusal egemenliğimiz !"** diye bağırmıştı.

Hükümetin duruma uyamamaktan ve Meclis'le anlaşmazlıktan gelen güçsüzlüğüne, o döneme değin devlet gücünün tek kaynağı olan Saray'ın ve II. Abdülhamid'in "bekleme ve Meşrutiyet düzenini içinden çökertme" siyaseti de eklenince çözüm bekleyen iç ve dış sorunlar büsbütün ağırlaşmıştı. Yabanca devletler de bundan yararlanmak fırsatını kaçırmamışlar ve İmparatorluk yeni kayıplara uğramıştı. Sözbirliği etmişcesine, 5 Ekim 1908'de Bulgaristan Prensliği Çarlık adını alırken, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Bosna-Hersek'i kesin olarak kendi topraklarına kattığını ilân etmiş, ertesi günü de Girit Meclisi Yunanistan'a katılma kararı almıştı !

Bunların ötesinde, Anayasanın yeniden yürürlüğe girmesini sağlıyanlar iktidara geldikten sonra aralarındaki görüş ayrılıklarının artması yüzünden ikiye bölünmüşlerdi. Bir kesim merkezi otoriteden yana iken, yönetimde yerel özerklikleri ve ekonomide liberal görüşleri savunanlar **"Ahrar"** (Özgürler)) adını verdikleri yeni bir parti etrafında örgütlenmişlerdi. Çok geçmeden iktidardaki İttihat ve terakki Partisi ile onun karşısındaki gruplar arasında gittikçe alevlenen bir tartışma başlamıştı. İkiye bölünen basının da körüklediği bu tartışma kısa sürede bir savaşın biçimini almıştı.

MEKTEPLİ-ALAYLI SORUNU

Bu kararsızlık ve sorumsuzluk orduya da yansıyınca sorun bir kat daha büyüyecektir. Meşrutiyet ilân edildiğinde ordu için başta gelen sorunlardan biri eğitim görmemiş "alaylı" subayların durumu idi. Uzun duraksamalardan sonra yüzyılların gerisinden sürüp gelen bu **"Mektepli-Alaylı"** (eğitimli-eğitimsiz) subaylar sorununda kesin bir çözüme yönelinmiş ve **"alaylı"**ların ordudan çıkartılmalarına başlanmıştı. Ne var ki görevlerinden oldukları için hoşnutsuzlar arasına katılan alaylılardan birçoğu 32 Mart'ı düzenliyenler arasında da yer alacaklardı. Bu alaylı subayların dışında, parlamenter düzeni korusunlar diye başkent İstanbul'a getirilen Avcı Taburları erlerinin de ayaklanmayı başlatanlar arasın ol-

maları, 31 Martın çelişkili yönlerinden biri diğerini oluşturmaktadır.

DİNİN SİYASETE ALET EDİLMESİ

Tüm bu nedenlerin yanında ayaklanmaya varan yolda, asıl kışkırtıcılık, halkın dinsel duygularının körüklenmesi ve dinin siyasaya alet edilmesi olmuştu. 31 Mart'a çok belirgin bir gericilik ayaklanması niteliğini verdiren de budur. Düzenlenen senaryoda başrolü Derviş Vahdeti oynamaktadır. O, geniş özgürlük ortamında yayımına başladığı **"Volkan"** gazetesi ve yöneticiliğini üstlendiği **"İttihadı Muhammedi"** Derneği aracılığı ile, dinin elden gittiğini ve yönetimin dinsizlerin elinden kurtarılması gerektiğini savunmaktadır. Dernek, ülkenin **"insanların yaptığı yasalara göre değil de Kur'an'a göre yönetilmesi"** ilkesini benimsemiş ve bunu açıkça tüzüğüne koymuştur. 3 Nisan 1909'da Ayasof'yada düzenlenen görkemli açılış töreninden sonra Derneğe üye olanların sayısı giderek artmaktadır. Derviş Vahdeti orduya da sızmak ve özellikle subaylarla erlerin aralarını açmak için büyük çaba göstermekte, her girişimi dinsizlikle suçlamakta ve olayları saptırarak sunmaktadır. Örneğin, İttihat ve Terakki ileri gelenleri ile ordudaki **"Mektepli"** subaylar dinsizlikle suçlanırken, Avcı taburlarındaki erleri kendi görüşüne çekebilmek için askerin namaz kılmasının yasaklanacağı ya da onlara zorla **"fes"** yerine **"şapka"** giydirileceği yolunda haberler yayınlamaktadır. Ne yazıktır ki II. Mahmud'un 1829'da askere zorla **"fes"** giydirdiğini bilmiyen ve onu İslâmiyetin gerekli kıldığı bir baş giysisi sanan çevreler bu söylentileri yayarak asker ve halk arasında etkili olacaklardır.

AYAKLANMA

Değişik oranlarda da olsa değişik çevrelerce açık ya da kapalı biçimde sürdürülen tartışmalar, kışkırtmalar bir siyasi suikaste de yol açınca 31 Mart olayı artık kaçınılmaz olacaktır. İttihat ve Terakki Partisinin ve Hükümetin karşısında bulunan Serbesti gazetesi başyazarı Hasan Fehmi'nin, 31 Marttan bir hafta önce 24 Mart (6 Nisan 1909)'da Köprü üzerinde öldürülmesi kopacak fırtınanın öncüsü olduğu halde, bundan yararlanılıp gerekli önlemler alınamamıştır.

Sonunda 12 Nisan 1909'u 13 Nisan'a bağlıyan gece Taşkışladaki 4. Avcı Taburu **"Şeriat isteriz"** diye ayaklanmış ve ertesi 13 Nisan (31 Mart) sabahı kendisine katılanlarla birlikte Ayasofya'daki Meclis binasını sarmıştır. Bu, isyanı düzenleyenlerin Parlamenter düzeni istemediklerinin kesin belirtisidir. Kaldı ki bir süre sonra silahlarıyla Meclise giren ve milletvekillerine baskı yapan âsiler, toplantıya gelen milletvekillerinden Aslan beyi de öldürmekten çekinmiyeceklerdir. O gün dökülen kanlara, arabasında öldürülen Adliye Bakanı Nazım Paşa'nın ve Köprü üzerinde şehit edildikten sonra cesedi 24 saat ortada bırakılan **"mektepli"** subay İlyas'ın kanları da eklenecektir!

Ayaklananların istekleri kabul edilerek Sadrazam, Harbiye Bakanı ve Meclis Başkanı görevlerinden alındıkları halde karışıklıkların sonu gelmiyecektir. Öylesine ki 13 Nisan'dan 24 Nisan'a kadar II gün süreyle başkentte tam bir yönetim boşluğu ya da terör havası sürer, ilerici tanınan kuruluşlar, gazeteler, kişiler saldırıya uğrarken, Erzincan ve Erzurum'da da karışıklıklar başgösterecektir. Bu kargaşa ancak komutanlığını Mahmud Şevket Paşanın yaptığı ve Kolağası Mustafa Kemal'in de görev aldığı **"Hareket Ordusu"**nun 24 Nisanda İstanbul'a girmesiyle sona erecektir. II. Abdülhamid'in saltanadının da sona ermesini zorunlu kılan 31 Mart olayının bilinmesi, unutulmaması ve ders alınması gereken yönlerinin bulunduğuna inanıyoruz. ●

DİL

DİLİMİZDE TÜRKÇE ORANI SÜREKLİ YÜKSELİYOR

Dr. KÂMİLE İMER

● Bugün dil devrimi yanlısı bir gazetenin haber dilinde yüzde 81 oranında Türçe sözcük kullanılırken, dil devrimine karşı bir gazetede yüzde 72 oranında Türkçe sözcük kullanılıyor. Aradaki fark çok küçük. Demek ki dil devrimine karşı olanlar da artık büyük ölçüde öz Türkçe kullanıyorlar.

● Atatürk devrimleriyle yoğrulmuş, kendini bulmuş olan Ulusumuz, bu dille kültürünü tanımış, öğretim ve öğretimini yapmış, düşün ve bilim alanında ilerlemeye çağdaşlaşmaya başlamıştır.

CUMHURİYET döneminde Türkçe toplumsal ve kültürel değişmelere koşut bir biçimde gelişmiştir. Çünkü dil ile düşünce sıkı sıkıya birbirine bağlıdır. Dil ile kültür arasında karşılıklı bağıntı bulunduğu, daha 18. yüzyılda söylenmiş ve benimsenmiş bir gerçektir. Bu bakımdan kültür değişmeleri geçiren bir ulusun dilinde de o değişmelere koşut değişiklikler olacaktır.

Öte yandan Atatürk ile birlikte Türkiye'de toplumsal düzende ve tüm kurumlarda değişme olmuş, bu dilimize de yansımıştır. Alman düşünürü ve devlet adamı W. Von Humboldt'un dediği gibi, **"Bir ulus dili üzerine kuvvetle etki yapan devrimleri yaşadığı zaman, o ulusun değişen ya da yeni olan ögeleri yeni biçimlerle kavraması gerekir"**.

Bir ülkeye devrimlerle birlikte yeni giren görüşler yeni kavramları, dolayısıyla yeni sözcükleri gerektirir. Yeni kültürün getirdiği yeni kavramlar eski dil öğeleriyle anlatılamaz. Böylece eski dil değişir, gelişir ve eski dilin birçok öğesi kullanımdan çıkarak yerini yeni kavramların karşılığı olan öğelere bırakır. Çünkü dil, yine W. Von Humboldt'a göre, olup bitmiş, donmuş bir yapıt değil, sürekli olarak yeniden yaratılan bir "faaliyet"tir.

Son elli yılda Türkçedeki gelişmeler, Atatürk Türkiyesinin ruhunu yansıtacak biçimde olmuştur. Atatürk devrimleriyle birlikte Türkçe de, onları anlatacak biçimde kendi öğeleriyle gelişmiştir. Bu gelişmenin en somut örneği, geniş kitlelere seslenen basınımızın haber dilinde görülebilir.

1931 yılında gazetelerin haber dilinde ortalama ancak yüzde 35 oranında Türkçe sözcük kullanılmıştır. Bu oran dil işleriyle uğraşmak üzere Atatürk'ün buyruğuyla 1932'de Türk Dil Kurumunun kurulmasından ve hızla çalışmaya başlamasından bir yıl sonra, 1933'-de, yüzde 44'e ulaşmıştır. Gazete haber dilinde Türkçe sözcüklerin sayısı giderek artmış, 1936 ve 1941 yıllarında yüzde 48'i, 1946 yılında ise yüzde 57'yi bulmuştur. Bu arada 1945 yılında Anayasa (Teşkilât-ı Esasiye Kanunu) dili Türkçeleştirilerek halkın anlayacağı bir dil durumuna getirilmiştir.

1950-1960 yılları arasında ise gazetelerin haber dilinde ortalama yüzde 51 oranında Türkçe sözcük kullanılmıştır. Bu oran, görüldüğü gibi, önceki dönemlerden düşüktür. Bunda, doğrudan doğruya politik ayrılıklar nedeniyle Türkçedeki gelişmenin baltalanmak istenmesinin etkisi olmuştur.

27 Mayıs 1960'ı izleyen yıllarda politik baltalamaların dil alanında ortadan kalkmasıyla gazete haber dilinde Türkçe sözcüklerin oranında yeniden artma olmuş, bu oran 1961 yılında yüzde 56'ya, 1965 yılında yüzde 60,5'e ulaşmıştır. 1977 yılında ise gazete haber dilindeki Türkçe sözcüklerin oranı ortalama yüzde 71'in üstündedir.

Ortalama olarak verilen bu rakamlar, beş gazetenin haber dilinde yapılan sayılamaların (istatistiklerin) sonucudur. Doğrudan doğruya bireysel dil tutumunu yansıtmaması nedeniyle sayılamalar, gazetelerin haber dilinden yapılmıştır. Köşe yazılarında yazarlar, bireysel dil tutumlarını sergileyerek daha az ya da daha çok oranda Türkçe sözcükkullanabilmektedirler. Hatta kimi yazarlar dil konularında yazdıkları yazılarda daha özenli davranarak (!) değişik konularda yazdıkları yazılardan daha az Türkçe sözcük kullanmaktadırlar. Kimileri de aynı yazı içinde, aynı kavramın hem Osmanlıca hem de Türkçe karşılığına yer vermektedirler (kimi kez **ilim**, **vaziyet**, kimi kez **bilim**, **durum** gibi). Kimi yazarlar ise 3-5 yıl önce yazdıklarında Türkçe sözcükler kullanmışken günümüzde bunları Osmanlıca karşılıklarıyla değiştirmektedirler.

Oysa şu bir gerçektir ki, günümüzde kitle iletişim araçlarında kullanılan dilde Türkçe sözcükler en azından üçte iki, hatta dörtte üçe yakın bir orana ulaşmıştır. Bugün Dil Devrimi yanlısı olan bir gazetenin haber dilinde ortalama yüzde 81 oranında Türkçe sözcük kullanılmışken, Dil Devrimi karşısında olan bir gazetenin haber dilinde ortalama yüzde 72 oranında Türkçe sözcük kullanılmaktadır. İki ayrı dil tutumunda görünen bu gazeteler arasında, Türkçe sözcüklerin kullanımı bakımından yalnızca 9 puvanlık bir fark vardır. Bu durumda "Dil elden gidiyor" yaygarası arkasında neler tasarlandığının anlaşılması gerçekten güçtür. Acaba kurulması teşvik edilen Dil Akademisi, bu yüzde 9 puvanlık farkı mı kapatacaktır?

Bir yandan "Dil bozuluyor", "Bu bozgunculuktan TDK sorumludur" diyen, öte yandan Türk Dil Devrimiyle kullanım bulmuş sözcükleri kullanarak haberlerini yayımlayan çevrelerin içtensiz bir davranışta bulundukları apaçık ortadadır. Çünkü bu çevrelerin kullandığı dilde de bugün övülmeye değer oranda (en azından üçte iki oranında) Türkçe sözcükler kullanılmaktadır. İşte bunlardan birkaçı: **önemli, ilgi, kurul, atanmak, uzman, uluslararası, güven, yönetim, yargılanmak, tutuklanmak, düzenlemek, süre, duyuru, örgüt, genel, başarmak, aday, denge, yorumlamak, etkilemek, yönetmelik...**

Yine bir başka gerçek de Türk ulusunun, dörtte üçü (en az üçte ikisi) kendi öğelerinden oluşmuş bir dil ile düşünmekte oluşudur.

Atatürk devrimleriyle yoğurulmuş, kendini bulmuş olan bu ulus, bu dil ile kültürünü tanımış, eğitim ve öğretimini yapmış, düşün ve bilim alanında ilerlemeye çağdaşlaşmaya başlamıştır.

Dil ile düşünce ve kültür arasındaki sıkı bağ nedeniyle ve düşünce yapımız değiştiği için, bundan 70-100 yıl önceki dile dönüş söz konusu olamaz. Kaldı ki 1950-60 arasındaki on yıl içinde bu denenmiş, ama sonuca ulaşılamamıştır.

Siyasal kavgaların yapılamadığı şu dönemde, dil politikası yapılıyor görünüşünde, başka bir alanda kavgayı başlatmak ve kızıştırarak sürdürmek, barışçı bir ortamın oluşmasına katkıda bulunmayacak, dilimize de hiçbir yarar sağlamayacaktır.

Dilimizi düşünülen her kavramı ve bu kavramların ayrıntısını karşılayacak biçimde kendi öğeleriyle geliştirmek hepimizin görevidir. ●

SANAT

"İYİ BİR YURTTAŞ ARANIYOR"

Deniz TÜRKALİ, "İYİ BİR YURTTAŞ ARANIYOR"da...

Ataol BEHRAMOĞLU'nun "**İyi Bir Yurttaş Aranıyor**" adlı oyunu Ankara Sanat Tiyatrosu'nda "**Konuk gösteri**" olarak sahneleniyor.

İki perdelik oyunun çevre düzenlemesi Vecdi SAYAR tarafından yapılmış. Rutkay AZİZ oyun yönetmeni ve iki perdeye serpilmiş 17 ayrı konuyu işleyen dizelerin müziğini Mahmut Göksu yapmış.

Toplumumuzda her gün yaşadığımız olaylara, insanlarımızın değişik açılardan bakışı Deniz TÜR-

KALI'nın oyunu ile sahneleniyor. "Bir ülke Nedir" diye başlayan oyun, "Kuşkucu Yurttaşın Türkü-"sünde;

"İşsiz sayısı
Artıyormuş gidgire
Kim işsiz kalmış
Çalışmak istemiş de...

İnsan özgürse
İnsandır diyorlar...
Ne malum ?
Nereden biliyorlar?...

diye sürüyor.

Deniz TÜRKLALİ yaklaşık 70 dakika değişik kişileri canlandırırken sanatla tanıtımı, tanıtımla-reklâmı, reklâmla-toplum çelişkisinin, müziğin ve hareketlerin ritmine, mimiklerine sağdırılabileceğini gösteriyor "Bakımlı Erkeğin Türküsü"nde:

"Erkek de bakımlı olmalıdır.
Yarışmalıdır kadınına.
Yurttaş tıraş ol
Her sabah mutlaka.

Maden işçisi olabilirsin
Yedi kat yerin altında
Gücün kuvvetin artar
Özen gösterirsen tıraşına...

Behramoğlu'nun "Avrupa'ya Aşk Türküsü"nde;

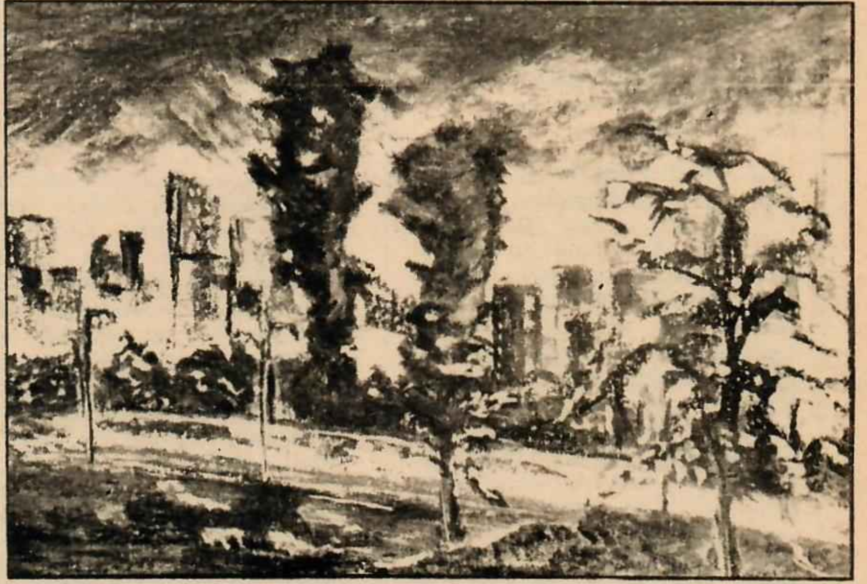
"Ah bir Avrupalı olabilsek
Ulaşıp çağdaş uygarlığa
Avrupa anla bizi
Sev bizi Avrupa"

dizelerindeki akıcılığın başarılı bir müzikle süslenmiş olması sahne düzenindeki noksanlıkları bile unutturuyor seyirciye.

Onsekizinci sanat yılına giren AST salonlarında Cumartesi ve Pazartesi geceleri sahnelenen **"İyi Bir Yurttaş Aranıyor"** seyredilmeye değer. Uzun zamandır gülmeyenler; gülerken de düşünebilenlerle,

"İyi bir yurttaş Kimdir
Bilen var mı ?..."

sorusuna yanıt arayanlar ve bu sorunun yanıtını bilenlər seyretmeli kuşkusuz. ●

Ömür Bakırer-Jennah Benabud CAM-RESİM SERGİSİ

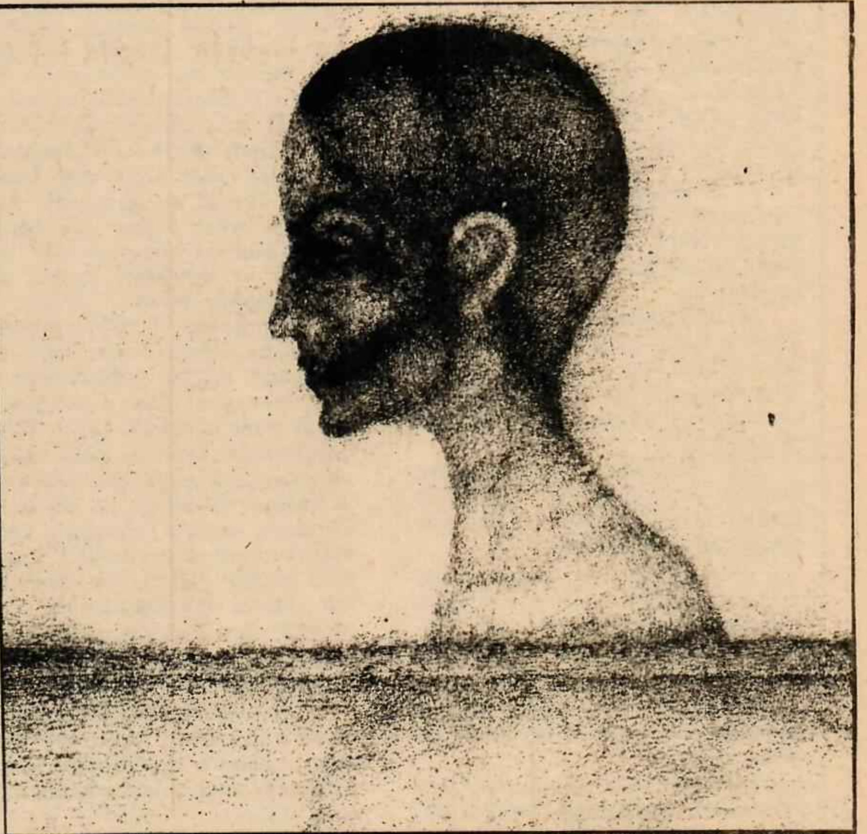
Ömür Bakırer Jennah Benabud "Cam-Resim Sergisi" 3 Nisan Cuma günü, ODTÜ öğretim üyeleri sosyal binasında açıldı. 1975'den bu yana Ankara'da Fas sefiresi olarak bulunan Jennah Benabud'un resimleri ile ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü Doçenti Ömer Bakırer'in tabaklarında göze çarpan başlıca nitelikler zerafet, incelik ve sakin bir ahengin güçlülüğü... Sergi 17 Nisan 1981 Cuma gününe kadar açık kalacak.

MÜNİH'DE SABANCALI RESİM SERGİSİ AÇTI

4 Nisan günü Almanya'nın Münih kentinde, **Johanna Weighardt** Galerisi'nde, Mehmet Hakkı Sabancalı'nın bir resim sergisi açıldı.

1954'de İstanbul'da doğan sanatçı 1973'de Münih Güzel Sanatlar Akademisine **Prof. Franz Nagel**'in öğrencisi olarak girdi. 1979'dan beri de resim çalışmalarını **Prof. Bernhard Weishaar**'ın Atölyesinde sürdürüyor

Mehmet Hakkı Sabancalı'nın Münih'de sergilenen resimlerinden birini görüyorsunuz.

“KADIN SORUNU”NUN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

BETÜL ÇOTUKSÖKEN

YÜZYILIMIZIN en çok işlenen konularından biri de **“Kadın sorunu”** dur kuşkusuz. Epey şey söylendi bu konuda. Kimi yazarlar kadınların sınırsız özgürlüğünden söz ettiler, kimi yazarlar da özellikle ekonomik bağımsızlığın özgürlüğü sağladığını, ekonomik açıdan bağımsız olmayan kadının hiç bir alanda özgür ve bağımsız olamayacağını vurgulamaya çalıştılar. Kadın özgürlüğünün, daha tam olarak kadın sorunu gibi bir sorunun olamayacağını ileri sürenler de çıktı. Birleşmiş Milletler Örgütü son birkaç yıldan beri hemen her yılı bir konuya ayırıp, yıl boyunca bu konuda etkinlikler göstermeyi gelenekleştirmeye çalışmaktadır. 1975'de **“Kadın Yılı”**, hatta **“Kadın On Yılı”** ilân edildi. 1979, **“Çocuk Yılı”**, 1981' de **“Sakatlar Yılı”** olarak belirlendi.

İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Necla Arat da, konuyu **“Kadın Sorunu”** adlı incelemesiyle gündeme getiriyor. Yüzyılımızı özgürlükler ve tutsaklıklar yüzyılı olarak değerlendiren yazar, üç bölümden oluşan yapıtında sırasıyla şu konulara yer veriyor:

I. Bölümde kadın sorununun dünyadaki tarihsel gelişimi, başlangıçtan 1900'e, 1900'den günümüze değin olmak üzere özet bir biçimde inceleniyor.

II. Bölümde kadın sorununun Türkiye'deki gelişimi (Türklerde demek daha doğru olurdu kanımca) İslamiyetten önce, İslamiyette ve Cumhuriyet döneminde olmak üzere ele alınıyor.

III. Bölümde ise çağdaş Türk kadının mutluluğu ve özgürlüğü sorunu, kırsal kesimde ve kentlerde olmak üzere değerlendiriliyor.

Yazarın kendine çizdiği yolun belirgin özelliği, sorunu insanlığın tümünden soyutlayarak değil, **“İnsan dünyasının çok yönlü bir sorunu olarak”** ele almasıdır.

Gerçekten de kadın sorunu insanlığın sorunudur, biyolojik bir cinsin değil...

Sorunun dünyadaki tarihsel gelişiminin anlatıldığı Birinci bölümde belirtildiği üzere kadınlar, haklarını elde etmek, erkekler gibi birer insan olduklarınıkanıtlamak için büyük savaşımlar vermek zorunda kalmışlardır. Zamanla çalışma yaşamına giren kadınlar, erkeklerle hemen hemen aynı işi yapmakla birlikte onlardan daha az ücret almışlar, bu para kazanmak eylemi (Kırsal kesimde çalışanların eline geçmemiştir, bu para) onları özgürleştirmek, bağımsızlaştırmak şöyle dursun daha da tutsak etmiştir. Bütün bu baskılar, güç yaşam koşulları, onları haklarını elde etme konusunda bilinçlendirmiştir. Ama bu, özellikle Batı'da böyledir. Ülkemizde ise haklar daima bağışlanmıştır. Hatta ülkenin kültürel yönden, eğitim yönünden gelişmiş bölgeleriyle, gelişmemiş bölgeleri arasında büyük farklılıklar vardır.

Genel olarak Avrupa'da ve Amerika'da kadınların yasal hakları daha az gibi görünüyorsa da, geleneklerin farklı olması nedeniyle daha özgür oldukları gerçeği ortaya çıkıyor. Bunda yaşama biçiminin payı büyüktür. Örneğin kadınların eski Türklerdeki konumu ile İslâmiyetin benimsenmesinden sonraki durumu arasında büyük ayrımlar var: **“Dede Korkut hikâyelerinde karşımıza çıkan kadın tipi, İslâmiyetten önceki ve göçebelik dönemindeki erkek tipine çok benzer. Erkek gibi ata biner, ok atar, kılıç kuşanır ve gerektiği zaman düşmanla yiğitçe savaşır.”** (S.51)

İslâmiyetin benimsenmesiyle salt kadının durumunda değil, tüm toplumda büyük değişiklikler ortaya çıkmıştır. Ancak konuyu bu yönde yani İslamiyet-kadın-Türkler bağlamında ele alınca şunu açıklığa kavuşturmak gerekiyor: İslâmiyette kadının ele alınışı ile Müslüman Türklerin konuya yaklaşımı, kadını değerlendirişi özdeş midir? Anadoluya geçişte, büyük bir imparatorluk düzeni kurduğunda da İslâmiyetle ilgili etmenler-bakış açısını ne yönde etkilemiştir? Sanırım bu ayrımın yapılması gereklidir.

Hiç kuşkusuz hemen tum alanlarda İmparatorluğun sonlarına doğru çözülme başlamıştır. Ancak 1839'daki Tanzimat hareketiyle birlikte toplumun isteklerine yeni bir bakış açısıyla yönelme çabası ilk kez ortaya çıkmıştır. İlk kez cins ayrımının kaldırılması gerektiği ileri sürülmüştür, fakat işlerliği ne ölçüde olmuştur bu kararların?

Ancak Cumhuriyetle birlikte Türk kadınına çağdaş hakları sağlanmış, daha doğrusu bağışlanmıştır. **“...Kadın edilgin ve boyun eğen bir tutsak durumundan kurtarılmalıydı. Atatürk'ün en büyük özlemi... Türk kadınlarına eşit fırsat ve eğitim olanakları sağlayarak onların doğuştan taşıdıkları yeteneklerini geliştirme, onlara siyasal haklar tanımak suretiyle kamu işlerine karşı meraklarını uyandırmaktı. O'nun dileği Türk kadınlarının ev, toplumsal yaşam, iş ve siyasal yaşamlarındaki bilgi ve deneylerini değerlendirerek tüm dünya kadınlığının gelişmesine yardımcı olmaktı.”** (S. 106-107)

Toplumsal, siyasal, hukuksal, ekonomik ve cinsel açıdan ülkemiz kadınının toplumdaki konumunu değerlendiren yazar, aklı başında herkesin benimseyeceği şu düşünceleri sıralıyor: **“Bugün kentli Türk kadını ile köylü Türk kadını arasındaki büyük ayrım hatta uçurum, dinsel, toplumsal, eğitsel ve cinsel yönlerden kendini belli etmektedir. Hukuksal ve siyasal açıdan yasa karşısında kentli ve köylü kadının bu haklarından da yararlanamamakta, ekonomik etkinliğe çok büyük ölçüde katıldıkları halde, ekonomik bağımsızlıktan habersiz, çoğunlukla parasız çalışan emekçiler olarak karşımıza çıkmaktadırlar.”** (S.111-112), **“Aslında kadının kurtuluşu sorunu erkeğin kurtuluşu sorunu ile çözümlenmesi gereken bir sorundur.”** (S.113)

Ekonomik yaşamda kadının yeri en çok tartışılan konulardan biridir. Kadının çalışması ekonomik bağımsızlığının ölçütü değildir hiç bir zaman. Para kazanmadığı, hiç bir ekonomik eylemde bulunmadığı halde, aile birliği içerisinde son derece rahat para harcayan kadınlar da vardır.

Kadının bağımsızlığı, özgürlüğü, çalışmasında çalışmamasında, çalıştığı takdirde parasını istediği gibi harcayamamasında değil, **“Kişi olmasında”**, **“Sorumluluk”** taşımasında temellenir ancak. Kadın ancak aileden başlayarak bir kişi olarak kabullenildiği, birtakım etkinliklerden ötürü sorumluluk altına girdiğinde özgür ve bağımsız olur. Kendi eylem yasasını kendisi koyduğunda istenilen amaca ulaşır.

“Kadın Sorunu” adlı yapıt, kadını bir insanlık sorunu olarak değerlendirmesiyle önem taşımaktadır. ●

★ **Kadın Sorunu: Necla Arat, 1980, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, 152 sayfa.**

ÇEVRE SORUNLARI

ÇEVRE SORUNLARININ ÇÖZÜMÜ ZOR DEĞİL

DR. YALÇIN MEMLÜK

- **Doğa yapısını değiştirebilecek güce erişen insan, genellikle bu gücü, doğadaki dengeyi gözetmeksizin kullandı. Gelişmeyle birlikte çevre sorunları gitgide ağırlaştı.**
- **Birçok savaşların bile nedeni çevre sorunlarıdır.**
- **Çevre sorunlarının önemini kavrayan insanlık, şimdi bu sorunlara etkin çözümler arıyor.**
- **Çevre sağlığı için yapılacak düzenlemeler ve yatırımlar, kendi masrafını çıkarttığı gibi, üretimi de arttırır ve ekonomiyi güçlendirir.**

YERYÜZÜNDE insan sayısı arttıkça, yaşam için gerekli üç temel unsur -hava, su ve toprak- daha yoğun kullanılır oldu. Bu kullanım sorumsuzca yapıldığı yerlerde kaynaklar bozulup kirlendi. Bazı kaynaklar da tükendi.

Bilim, teknik ve uygarlık geliştikçe doğa yapısını değiştirebilecek güce erişen insan, genellikle bu güç, doğadaki duyarlı dengeyi gözetmeksizin kullanmıştır.

Tüm bunların sonucu olarak, "çevre sorunları" ve "çevre kirlenmesi" denen olgu ortaya çıkmıştır.

Çevre sorunlarının bilincine daha çok son zamanlarda varılmıştır ama, aslında bu sorunlar, insanlığın uygarlaşmasıyla ve gelişimiyle birlikte başlamış ve gelişmeyle doğru orantılı olarak artmıştır.

Tarihde büyük uygarlıklar veya imparatorluklar kuran birçok ulusun saldırgan tutumları, yayılmaları ve yok olmaları ardındaki önemli nedenlerden biri de çevre sorunlarıdır.

Ortaasyadan göçde, Mezopotamya uygarlığının yok oluşunda, Büyük İskender'in akınlarında, Roma İmparatorluğunun oluşumunda, sömürgeciliğin başlamasında, ve savaşlardan birçoğunda çevre sorunlarının etkisi görmezlikten gelinemiyecek kadar açıktır. Toplumlar, kendi çevrelerindeki kaynakları tükettikçe veya o kaynaklarla yetinemez oldukça, başka çevrelerin kaynaklarına yönelmişlerdir.

Yüzyılımızdaki Dünya Savaşlarının çıkmasında da çevre sorunlarının etkisi büyüktür.

Şimdi de bazı gelişmiş ülkelerin, Afrika'daki ve Güney Amerika'daki doğal kaynaklara, ham madde kaynaklarına yönelmelerinde, bu kaynakların bölüşümü için

güçlü devletleri birbirleriyle sürtüşmeye girmelerinde, çevre sorunları yine önemli bir etkendir.

Çünkü gelişmiş ülkeler, ya kendi kaynaklarını büsbütün tüketmekten kaygı duyar olmuşlardır, ya da kendi kaynaklarını bir ölçünün üstünde değerlendirmekle ülkelerinde çevre kirlenmesini daha çok ağırlaştıracaklarını; bunun yerine, çevre sorunlarıyla ilgilenmeyi "lüks" sayacak kadar yoksul ülkelerdeki kaynaklara el atmanın uygun olacağını düşünmektedirler.

Televizyonda izlediğimiz "Dallas" dizisi bu yaklaşımın somut bir örneğini sergilemektedir. Çevre sorunları ve kaynakların tükenmesi konusunda duyarlılığı artan Amerikan toplumu, kendi topraklarındaki petrolün değerlendirilmesini sınırlı tutmak, onun yerine denizaşırı ülkelerde petrol aramak eğilimi içine girmektedir.

İkinci Dünya Savaşından sonra, Dünyanın pekçok yerinde, gelişme olağanüstü hız kazanmıştır. Yeni teknolojilerden daha yaygın ve yoğun biçimde yararlanılmıştır. Fakat doğa bu atılımlar sırasında dengesine gereken özeni göstermiyen, çevre kirlenmesine uzun süre aldırış etmeyen insanlık, şimdi bunun bedelini kendi sağlığıyla ödemektedir.

O arada yeryer bazı hayvan, kuş, balık nesilleri de tükenmektedir.

ÇEVRE SAĞLIĞINA ÖZEN GÖSTERMEMENİN SONUÇLARI

Doğa döngesine ve çevre sağlığına özen gösterilmemesinin ne tür sorunlara yol açtığı şöyle özetlenebilir:

★ Enerji maddelerinin kullanımındaki artış, gerekli önlemlerin alınmadığı yerlerde, ortaya çıkan yan ürünler ve gazlar yüzünden, hava kirlenmesine neden olmaktadır.

★ Su yollarından yapılan petrol taşımacılığında, tanker sızmaları ve kazalar, denizlerde ve kıyılarda önemli ölçüde çevre kirlenmesine yol açmaktadır ve yer yer balıkların zehirlenmesi, deniz ürünlerinin azalması sonucunu doğurmaktadır. Bunun belirtileri, Akdenizde, Marmarada ve Boğazlarda açık seçik görülmektedir.

★ Nükleer santraller çevre suyunun bozulmasına neden olmakta, yeryer de havayı insan sağlığı açısından kaygı uyandıracak ölçüde kirletmektedir. Nitekim o yüzden birçok ülkelerde nükleer enerji santrallerine karşı yoğun kampanya açılmıştır. Ülkemizde de nükleer santral için yer seçimi konusu uzun yıllar tartışılmıştır.

★ Ulaşım kolaylığı nedeniyle kıyılara yığılan sanayi kuruluşları, sanayi artıklarıyla suları önemli ölçüde kirletmektedirler. Marmarada, İstanbul, İzmit ve İzmir dolaylarında, bunun büyük sakıncaları ortaya çıkmıştır.

★ Suların değişik nedenlerle kirlenmesi, insanların kullanım suyu bulmalarını gitgide güçleştirmektedir ya da kirlenmiş su kullanarak sağlıklarını tehlikeye atmalarına neden olmaktadır.

★ Suların kirlenmesi, tarımı, hayvancılığı ve balıkçılığı olumsuz yönde etkilediği gibi, turizme de büyük zarar vermektedir.

★ Tarım kesiminde bilgisiz veya sorumsuz biçimde gübre yada ilâç kullanılması, tarım topraklarında niteliğin bozulmasının, hattâ yeryer yetişen ürünlerin sağlık açısından zararlı duruma gelmesine neden olmaktadır.

★ Düzensiz sanayileşme ve kentleşme, o arada sanayi için yer seçiminde dikkatsiz davranılması, yer yer en verimli tarım topraklarının yitirilmesi sonucunu doğurmaktadır.

Ülkemizde bu durumun ortaya çıktığı yerlere en belirgin örnekler, Adana Mersin arasında, Adapazarı ve İzmit yöresinde görülebilir. Bursa'nın adı türkülere geçmiş yeşil ovası da gitgide yitirilmektedir. Menderes Ovasında çevre sorunları ağırlaşmaktadır. Murgul'da ise, çevre kirlenmesi ve doğa yozlaşması o ölçüye varmıştır ki, Devlet, yöre halkına büyük tazminat ödeme zorunluluğunu duymaktadır.

★ Karayolları yapımında da güzergâh seçimine çevre sorunları açısından gereken özen gösterilmediği için, toprak kaymaları olmakta, yolların günlerce kapandığı, o yüzden ekonominin aksadığı görülmektedir.

LONDRA ÇÖPLÜĞÜ YILDA 500 BİN STERLİN'LİK GAZ SAĞLAYACAK..

Londra Belediyesi, 28 hektarlık bir alana son 15 yılda atılan çöplerden yılda 500 bin Sterlin'lik metan gazı üretebileceğini açıkladı.

Açıklamada, bu çöplüğün en az beş yıl süre ile yılda 25 milyon metreküp gaz üretebileceği, belirtildi. Bununla sağlanacak yıllık 500 bin Sterlin'lik kazancın yanısıra, öteki çöplük alanlarında da, metan gazı üretimine yönelik çalışmalar yapıldığı bildirildi.

★ Ormanların, orman açmaları, hayvan otlatması gibi nedenlerle veya orman sanayileri için yanlış yer seçimi dolayısiyle yok edilmesi ya da başka nedenlerle yakılması, doğa dengesini çok yaygın biçimde bozmakta ve büyük sorunlar yaratmaktadır. Seller, erozyon ve verimli toprakların yitirilmesi, bu yüzden büyük boyutlara varmıştır.

★ Çöplerin gelişigüzel yerlere yığılması ve ekonomide değerlendirilmemesi, çevre kirlenmesinde bir başka önemli etkendir. Bu yüzden zaman zaman kimi kentlerde salgın hastalıklarla karşılaşılmaktadır.

★ Çeşitli kullanımlar için tek yönlü kararlarla yanlış yer seçimi, alan kullanım planlarının yetersiz oluşu, uygulama planlarındaki yanlışlıklar ve genellikle düzensiz kentleşme, çevre ve hava kirlenmesini hızla arttırmaktadır.

★ Yakıt kullanımında gereken önlemlerin alınmayışı da çevre ve hava kirlenmesini, Ankara'da olduğu gibi, yeryer insan sağlığı açısından çok tehlikeli boyutlara ulaştırmıştır.

DÜNYADAKİ ARAYIŞ

Başta gelişmiş ülkeler olmak üzere, hemen bütün Dünya, son yıllarda, doğa dengesine ve çevre sağlığına daha çok önem vermeğe başlamıştır. Birçok toplumlar, kendi kendilerini zehirlemekte olduklarının farkındadır artık.

Ne var ki, çevre kirlenmesinde önemli bir etken olan teknoloji, akıllıca ve sorumluca kullanıldığı zaman, çevre sorunlarına etkin çözümler de getirebilmektedir.

Gerçi, az gelişmiş veya gelişme sürecindeki ülkeler, zehirlenmek pahasına da olsa kalkınma ve sınaileşme özleminde oldukları için genellikle henüz çevre sorunlarına önem vermiyorlar.

Fakat gelişmiş ülkelerde oluşturulan teknolojiler ve yapılan bazı başarılı uygulamalar, gelişme ve sınaileşme hızını kesmeksizin çevre sorunlarına çözüm getirme olanaklarının da bulunabileceğini göstermektedir.

Bütün dünya bu yönde bir yoğun arayış içindedir.

Amerika Birleşik Devletleri, Sovyetler Birliği, Almanya, İngiltere, Japonya gibi birçok gelişmiş ülke, artık, çevre sağlığını korumak için yasal önlemler, cezalar, yaptırımlar uygulamağa başlamışlardır.

Alınan önlemler sonucu, Londra'nın kirliliğiyle ün yapmış havası, son yıllarda büyük ölçüde temizlenmiştir.

Bu arada, sanayî artıklarının ve çöplerin yeniden kullanılır ve ekonomide değerlendirilir duruma getirilmesi yolunda çağdaş teknolojinin sağladığı olanaklardan yararlanma eğilimi gitgide yaygınlaşmaktadır. Bu teknolojileri uygulamak başlangıçta, kuşkusuz, yeni yatırımlar gerektirse bile, sanayi artıklarının ve çöplerin ekonomide yeniden değerlendirilmesiyle elde edilen gelir, yapılan harcamaları kısa sürede fazlasiyle karşılamakta, hattâ devletlere ve belediyelere yeni gelir kaynakları oluşturmaktadır.

İnsanın, doğa dengesini bozmaksızın yada doğada yaptığı tahribatı onararak, doğadan yararlanabilme olanakları gitgide artmaktadır.

TÜRKİYE'DE NELER YAPILABİLİR?

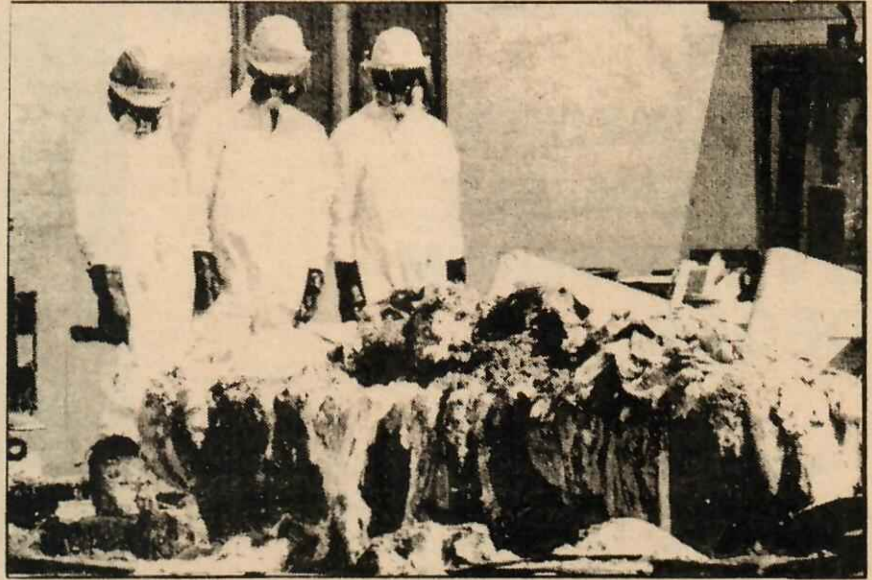
Bu konuda ülkemiz açısından kısa veya uzun dönemde geçerli olacak çözüm önerileri şöyle özetlenebilir:

★ Gecikilmeden bir çevre yasası çıkartılmalıdır.

★ 1978'de kurulan Çevre Sorunları Müsteşarlığının yetkileri genişletilmelidir ya da bazı ülkelerde olduğu gibi, bu konuda ayrı bir Bakanlık kurulmalıdır.

★ Düzensiz sınaileşme ve kentleşme yüzünden verimli tarım topraklarının yitirilmesine ivedilikle son verilmelidir.

★ Planlama çalışmalarında, özellikle fiziksel planlamada, değişik kamu kuruluşlarının meslek taassubuna son verilmeli, ve aralarında sıkı bir işbirliği ve engüdüm kurulmalıdır.

Sanayi artıkları: İnsanlığın baş dertlerinden biri..

★ Alan kullanımı için verilmiş tüm kararlar, çevre sağlığı açısından, bir kez daha incelenmelidir.

★ Çevre kirlenmesinden özellikle çok etkilenen yörelerde, çevreyi onarma çalışmalarına derhal başlanmalıdır ve bu çalışmalar ödünsüz sürdürülmelidir.

★ Yakıt kullanımında hava kirlenmesini olabildiğince azaltacak önlemlerin uygulanması etkin yaptırımlara bağlanmalıdır.

★ Sanayi kuruluşlarının, sanayi artıklarıyla doğayı kirletmelerini önleyecek ve onları bu artıklardan ekonomik biçimde yararlanmağa özendirecek önlemler alınmalıdır.

★ Kentler çöplerin yeniden kullanımını kolaylaştırıcı bir çöp toplama düzeni gerçekleştirilmelidir ve çöp değerlendirme tesisleri kurulmalıdır. Bu amaçla yapılacak yatırımlar, kısa sürede masraflarını çıkaracak ve belediyelere kâr sağlıyacaktır.

★ Çevre sağlığı bilincini toplumda yaygınlaştırıcı bir eğitim kampanyası açılmalıdır.

Ülkemizde bu önlemlerin alınması, ekonomiye yük olmayacaktır. Tersine, ülkemizi daha sağlıklı yaşanır duruma getireceği gibi, üretimimizi ve ulusal gelirimizi de büyük ölçüde arttıracaktır. ●

"ÇULLARDAN REFAHA"

Bu sayımızdaki "Çevre sorunlarının çözümü zor değil" başlıklı yazıda, çöpleri yeniden kullanılabilir ve ekonomide değerlendirilebilir duruma getirmenin önemi üzerinde duruluyor.

Dördüncü sayımızda yayınlanan "ÇULUN İÇİNDEKİ ASLAN" başlıklı yazıda bir çok ülkede yaygınlaşan bu işlemin ülkemizde Devletçe ve belediyelerce ihmal edildiği; fakat geçim zorluğu çeken kimi yoksul ailelerin, çöp bidonlaranı tarayarak, çöpleri bir ölçüde yeniden değerlendirme yoluna gittikleri belirtiliyordu.

Bu arada, Avrupa Konseyi Basın Bürosunun bir bülteni elimize geçti. Bu bültende, tesadüf, başyazımızdakine benzer bir başlık altında (Çullardan Refaha" başlığı ile), aynı konuya değinilmektedir.

Bültende verilen haber, çöpleri yeniden kullanılır ve ekonomide değerlendirilir duruma getirmeğe, gelişmiş ülkelerin ne kadar önem verdiğini gösteriyor.

Bültene göre, geçen ay, bu amaçla, Roma'da bir uluslararası konferans toplanmış. Dört gün süren toplantıyı Roma Belediyesi, Avrupa Konseyi Parlamentosu, Birleşmiş Kentler Örgütü Ortaklaşa düzenlemiştir. **"Katı Çöpler Uluslararası Derneği"** de toplantıya yardımcı olmuş.

Toplantı gündeminde yer alan konular özetle şöyledir:

- Yerel yönetimler ve kentlerde katı çöplerin toplanması, depolanması ve işlenmesi.
- Kent çöplerini toplayıp depolamakla ve işleyip yeniden kullanılır duruma getirmekle ilgili yeni teknolojiler, buluşlar ve konunun çevre sorunlarıyla bağlantısı.

Konuyla ilgili çevresel ve ekonomik sorunlar, bu konuda yerel yönetimler için personel yetiştirilmesi ve yasal düzenlemeler.

Bu haber, konunun Dünyada ne kadar önem kazandığını göstermeğe yetse gerektir. Çuldan-çöpten yeni "servetler" yaratmak, bunu yaparken de çevre kirlenmesini önlemek üzere yeni teknolojiler oluşturulmaktadır. Personel yetiştirilmektedir. Yasalar çıkarılmakta, uluslararası dernekler kurulup konferanslar toplanmaktadır.

Türkiye'de ise Devlet ve belediyeler nedense henüz bu konuyla ilgilenme gereğini bile duymuyorlar.

O yüzden büyük kentlerimizin içi dışı çöplüğe dönüştüğü ve insan sağlığı tehlikeye düştüğü gibi, ekonomimiz de her gün heba olup giden bir kaynaktan yoksun kalmış oluyor.

Her alanda olduğu gibi, çöpte de savurganlıktan kurtulmanın artık zamanıdır.

Yoksulluktan ve çaresizlikten, bu işi, çok ilkel yöntemlerle de olsa bir ölçüde üstlenen kimi yurttaşlarımız örnek alınarak, onların da düzenli katkısı sağlanarak, artık devlet ve belediyeler çöp konusu üzerine, gerek çevre sağlığı açısından gerek ekonomik açıdan gitmelidirler.

SAĞLIKTA VE BESLENMEDE C VİTAMİNİNİN DEĞERİ

- Sağlıklı yaşam için proteinler, karbonhidratlar ve yağlar kadar "Vitamin - C"de gereklidir.
- Taze sebze ve meyvelerden alınacak "Vitamin - C"nin yerini asla yapay vitaminler tutmaz.

ÜNLÜ denizci Vasco Da Gama 1498'de büyük denizlere açıldığı zaman, gemisindeki 160 tayfadan 100'ünü, nedenini bilemediği bir hastalıktan yitirmişti. Ünlü denizci hastalık nedeninin uzun süre gemide kalındığı için taze sebze ve meyve yenilmemesi olduğunu yaşamı sırasında öğrenemedi 1953'de, yaklaşık yüz yıl sonra, R. Hawkins adlı bilgin, uzun süre gemide kalınca tayfaların derilerinin şişip iltihaplanmasının, yer yer kanamalar görülmesinin; giderek güçten düşmelerinin "Vitamin - C" eksikliğinden ileri geldiğini saptadı. Halkın "skorbüt" adını verdiği bu hastalığa önlem olarak o tarihden sonra, açık denizlere çıkan gemilerde limon stok edilmeğe başladı.

GÜÇLÜ VE SAĞLIKLI OLABİLMEK İÇİN

Taze meyva ve sebzelerde bulunan belli başlı vitaminler arasında en önemli yeri C Vitamini alır. C Vitamini çok dayanıksız olduğundan hazırlama, pişirme ve saklama yöntemlerine dikkat edilmezse, yediğimiz sebze ve meyvelerin C Vitamini değerinde büyük ölçüde azalma olur.

Bu nedenle özellikle kış aylarında yeterince taze sebze ve meyve yiyemeyenlerin yanı sıra, bunların bulup yiyebildikleri halde içlerindeki C Vitaminini korumasını bilemedikleri için C Vitamini yetersizliğinden hastalanıp güçsüz düşenlerin sayısı giderek artmakta.

Grup salgınları sırasında basında sık sık salgından korunmak için ve hastalıkların iyileşip sağlıklarına kavuşabilmeleri için C Vitamini almaları gerektiği yolunda yayınlara rastlanır. Birçok hastallara doktorlar C Vitamini hapları yazarlar.

C Vitamininin soğuk algınlığı ve benzeri enfeksiyon hastalıklarının önlenmesinde ve tedavisinde büyük değer taşıdığı ileri sürülmesine karşın, yüksek dozda alınan C Vitamininin soğuk algınlığı ve benzeri enfeksiyon hastalıklarını önlediği ve tedavi ettiği hakkında hiç bir bilimsel verinin bulunmadığı ve yüksek dozda C Vitamini alınımının gereksiz olduğu da belirtilmektedir. Bununla beraber enfeksiyon hastalıkları, yaralanmalar, zehirlenmeler ve benzeri durumlarda C Vitamını gereksinmesinin üç dört kat arttığı, bir gerçektir. Ancak, vücut dokusundaki toplam miktar 1500 miligrama erişince alınan C Vitamininin çoğunluğu idrarla dışarı atılmaktadır.

DOĞAL VİTAMİNİN DEĞERİ

Unutulmamalıdır ki, ilâç olarak alınan hiç bir sentetik (sun'i) vitamin doğal vitaminler kadar yararlı değildir. Genellikle dışalım yoluyla ülkemize gelen, üzerine eklenen kârlarla fiyatı yükselen vitamin haplarının yerine taze sebze ve meyve yemek hem daha kârlı hem de daha sağlıklıdır.

Ülkemizde her mevsimde bir miktar C Vitamini kaynağı olan sebze ve meyve bulunur. Yalnız sebzelere uygulanan bazı pişirme yöntemleri vitamin kaybının çok olmasına yol açar.

GÜNLÜK C VİTAMİNİ GEREKSİNMESİ

Birleşmiş Milletler Besin ve Tarım Örgütü ile Sağlık Örgütünce kurulan uzmanlar kurulu 0-12 yaş arası günde 20 mg., 13 ve daha yukarı yaşlarda ise günlük 30 mg. C Vitamini alınmasını önermiştir. Ayrıca gebelik ve emziklilik için günde ek olarak 30 mg. daha C Vitamini alınması salık verilmiştir.

Yeterli ve dengeli beslenen emzikli bir kadın, kendi sütü ile bebeğine günlük ortalama 20-25 mg. C Vitamini sağlamaktadır. Bu miktar bebek dokularındaki normal C Vitamini için yeterlidir.

Aynı şekilde enfeksiyon ve bakteri zehirlenmeleri ile yaralanma, yanık ve ameliyatlarda günlük gereksinimin arttırılması gerekiyor.

Aşağıdaki tablo sebze ve meyvelerin yenilebilen 100 gramlarındaki ortalama C Vitamini değerlerini göstermektedir. Bu değerler gözlenerek gerekli günlük tüketim miktarları kolaylıkla saptanabilir.

TABLO - 1

BESİNLER	Vitamin - C 100 g.
Elma	6
Portakal, taze	59
Portakal suyu, taze	50
Portakal suyu yoğunlaştırılmış	221
Mandalina	33
Limon, taze	50
Şeftali	28
Domates, taze	23
Domates Salçası	11
Domates, pişmiş	16
Karnabahar, taze	80
Karpuz, taze	6
Kavun, taze	15
Kabak, taze	15
Çilek	70
Lahana, taze	50
Lahana, Kırmızı, taze	31
Asma yaprağı	120
Maydanoz, taze	180
Muz	10
Patates, taze	16
Biber, yeşil, tatlı	100
Balık	0
Sığır Eti	0
Tavuk eti	0
Yumurta	0
Biber, kırmızı, acı	120
Marul	11
Ispanak	11
Ispanak	50
Soğan, kuru	10
Soğan, yeşil	22
Peynir	0

Genellikle yeşil sebzeler, turunçgiller, çilek, domates gibi yiyecekler C Vitamini bakımından zengindirler. Yine maydonoz C Vitamini bakımından çok zengin olmakla birlikte çok az tüketildiği için günlük C Vitamini gereksinmemize fazla bir katkısı olmaz. Bunun yanında doğru yöntemle pişirilmiş patatesin, her mevsim her yerde bulunduğu ve fazla miktarda kullanıldığı için C vitamini gereksinmemize büyük katkısı olur.

Bir meyve veya sebzenin C Vitamini değeri, cinsine, yetiştiği toprağa, iklime ve olgunluk derecesine göre değişir. Genellikle ham sebze ve meyvede iyice olgunlaşmamışından daha çok C Vitamini vardır. Ayrıca sebze ve meyveler nekadar taze yenirse o kadar fazla C Vitamini alınmış olur. Sebze ve meyvelerin bahçelerden koparılıp da büyük kentlerin hâllerine gelinceye kadar C Vitamini değerlerinden büyük kayıplar olur. Hâllerden manavlara gelinceye kadar bu kayıp daha da fazlalaşır. Hele evlerimize girdiğinde eğer onları bu gereği gibi hazırlamasını, pişirmesini ve saklamasını bilmiyorsak bu kayıp çok daha artar

Uzmanlar C Vitamini gereksiniminin tam olarak karşılanabilmesi için yapılması gerekenleri şöyle özetliyorlar:

● Ayıklanan veya doğranan sebzeler hiç bir şekilde bekletilmemeli, derhal sıcak suya ya da hazırladığımız karışıma (kıyma, soğan, domates gibi) atılmalıdır.

● Pişirme işlemi kısa sürmelidir. Pişirme süresinin uzaması sebzede lezzet ve besin değerinin kaybına yol açar.

● Basınç altında pişirme (düdüklü tencerede), pişirme süresinin kısalması ve besin değerinin korunması bakımından iyi bir yöntemdir.

● C Vitamini suda kolayca eridiğinden pişirme suyu çok bol olmamalı. C Vitamini suya geçer. Bu su atılınca da C Vitamininin % 50-80'i kayıp olabilir. Haşlama işlemi eğer bol suda yapılmışsa bu su atılmayıp mutlaka kullanılmalıdır.

● Sebze ve meyveler kesildikten veya pişirildikten sonra bekletilirlerse yine vitamin kayıpları olur.

● Pişirilen sebze miktarı fazla olmalı, hemen tüketilmelidir. Eğer fazla miktarda pişirilmişse bekletme işlemi oda sıcaklığında değil, buzdolabı veya serin bir yerde kapalı olarak kısa süre için yapılmalıdır.

● Patates, pancar gibi sebzeler yıkandıktan sonra kaynar suya atılarak kabuğu içinde pişirilmeli, sonra soyulmalıdır.

● Köklü sebzeler kökleri kesildikten sonra, köksüz sebzeler doğrudan doğruya, önce yıkanmalı sonra doğranmalıdır.

● Bazı sebzelerin yaprak kısımları ile kök kısımları aynı zamanda pişmezler, kök kısımları daha geç pişer. Böyle sebzeler pişirilirken, kök ve yaprak kısımları ayrı doğranmalı, önce kök kısımları tencereye konmalı, daha sonra yapraklar eklenmelidir.

● Satın alınan yeşil yapraklı sebze hemen pişirilmeyecekse yıkandıktan sonra suyu süzülerek plastik torbada kapalı olarak serin yerde (buz dolabı derecesinde) 2-3 gün bekletilebilir.

● Sebzeler depolanmak istenirse kısa süre içinde depolanmalı ve canlılıkları devam ettiği için hem hava hem de orta derecede bir nem sağlanmalı, sıkı paketlenmemeli ve serin yere konmalıdır.

Mutfağımızda kullanılan ve bilinen pişirme yöntemleri arasında, "Vitamin - C"yi koruma bakımından en iyisi düdüklü tencerede pişirmek ya da, halk arasında yaygın deyimle, sebzelerin kendi özsuyu ile pişmesi olan "susuz pişirme"dir. Susuz pişirmeye örnek olarak külde patates pişirmeyi gösterebiliriz. Tazyikli tencere veya yaygın adıyla düdüklü tencerede pişirmede ise, oluşan hava buharı ortama egemen olup, oksijeni kovar ve vitaminlerin özellikleri korunur. Bu yöntemde ayrıca, pişme daha kısa sürede gerçekleşeceğinden yakıt tasarrufu sağlanmış olur. Bu yöntemi, özellikle askeri birliklerde yaygın bir şekilde kullanılmaktadır ●

TABLO - 2

PİŞİRME BİÇİMİNİN SEBZELERİN "VİTAMİN - C" ORANINA ETKİLERİ

YİYECEĞİN ADI VE PİŞİRME BİÇİMİ	BESİNDE KALAN VİTAMİN C %
LAHANA, taze	100
Tazyikli tencereyle pişirme	77.5
Bol su ile pişirme	44.3
Az su ile pişirme	51.7
Susuz pişirme	70.0
PATATES, Taze	100
Tazyikli tencereyle pişirme	57.3
Bol su ile pişirme	41.0
Az su ile pişirme	48.4
Susuz pişirme	79.4
ISPANAK, Taze	100
Tazyikli tencereyle pişirme	61.7
Bol su ile pişirme	36.0
Az su ile pişirme	63.1
Susuz pişirme	74.3

YAZIN

YAŞAR NABİ SERÜVENİ

PROF. DR. TAHSİN YÜCEL

Yaşar Nabi: Ondan çok şey öğrenildi

- Yaşar Nabi Nayır, yıllar yılı kişisel serüvenini "Varlık"ın serüveniyle özdeleştirmişti. "Varlık"ın serüveni de büyük ölçüde yeni yazınımızın serüveniyle özdeşti.

- Yalnızca "Varlık" ın çevresinde toplananlar değil, karşısında yer alanlar da, Yaşar Nabi Nayır'dan çok şey öğrendiler.

1979 eylülünde, Kültür Bakanlığı Büyük Ödülü'nün Yaşar Nabi Nayır'a verildiği duyulduğu zaman, yeni Türk yazınını tümden yadsıyanlar dışında, herkes yüzde yüz doğru bulmuştu bu seçimi. 16 Mart 1981'de, epeyce ilerlemiş bir yaşta, birdenbire aramızdan ayrılıvermesi de daha kendisinden çok şey beklenen, gencecik bir sanatçının ölümü gibi, canevinden sarstı herkesi. Neden? Daha yapabileceği çok şeyler bulunduğu için mi? Hayır. Varlık işlevini çoktan tamamlamış bir dergi olarak niteleniyor, Varlık yayınları gittikçe seyrekleşip silikleşiyor, Yaşar Nabi Nayır da artık kendini bir **"Yorgun Savaşçı"** olarak görüyordu... Ölümünün böylesine sarsıcı olmasının nedeni, ekin evrenimizin değerli bir üyesinin yitirilmesi gibi değil de hâlâ yaşamakta ve gelişmekte olan bir bedenin, yeni Türk yazınının en vazgeçilmez öğelerinden birinin koparılıp alınması gibi algılanmasıydı. Çünkü Yaşar Nabi Nayır, yeni yazınımızın önde gelen kişilerinden biri değildi yalnızca yıllar yılı, kişisel serüvenini **Varlık**'ın serüveniyle özdeleştirmişti, **Varlık**' ın serüveni de, büyük ölçüde, yeni yazınımızın serüveniyle özdeşleşmişti.

YARATICILIĞINI "VARLIK" DA YOĞUNLAŞTIRDI

Bu özdeşleşme bir bakıma acılı bir kopmayla başlamıştı, bir sanatçının kendi kendinden kopmasıyla. 15 Temmuz 1933'te, **Varlık**'ın ilk sayısını çıkardığı zaman, Yaşar Nabi yirmi altısında bir gençti daha, ama şimdiden ünlü bir adı, çok parlak olacağı benzeyen bir sanatçı geleceği vardı. Yedi Meşale topluluğunun yetenekli ozanlarından biriydi, her biri belirli bir başarı çizgisine ulaşan öyküler, romanlar, oyunlar, denemeler yazıyordu. Bununla birlikte, dergisinin sayfalarını yapıtlarında saptanan yazın anlayışına karşıt bir anlayışın öncülerine, Orhan Veli'ye, Oktay Rıfat'a, Melih Cevdet'e, Sait Faik'e açtıktan sonra, yavaş yavaş şiiri de, öyküyü de, oyunu da bırakarak yazarlık etkinliğini yalnız deneme alanında sürdürmüş, yaratıcı çabasını en çok dergisinde yoğunlaştırmıştı. **Varlık** ve yazarları kitleden büyük bir ilgi gördükleri ya da, bir yazarımızın ikidebir öne sürdüğü gibi, iktidarca desteklendikleri için mi? Tam tersine, **Varlık**'ın genç sanatçılarına ya alay, ya kuşkuyla bakılıyor, Yaşar Nabi dergisinden herhangi bir kazanç sağlamak şöyle dursun, onu başka işlerden çıkardığı ekmek parasıyla destekliyordu. **Varlık**'ın kendi kendini kurtaran bir dergi durumuna gelebilmesi için, Yaşar Nabi Nayır'ın 1946 yılını beklemesi gerekecekti.

Varlık çevresinde oldukça geniş bir genç yazar ve ozan topluluğu vardı artık. Üstelik, bu yazar ve ozanlar yavaş yavaş benimsenip sevilmeye başlamışlardı. Bu da doğal sayılırdı. Çünkü Sait Faik öyküsü de, Orhan Veli şiiri de özünde halkçı bir eğilimin ürünüydü; amaç Türk yazınını gereksiz süs ve bezeklerden, birer boyunduruğa dönüşmüş, eski kalıplardan kurtarmak, her şeyi elden geldiğince dolaysız bir biçimde, elden geldiğince yalın bir dille söylemek, gününü doldurmuş konuları bırakarak gerçek yaşamı, güncel gerçeği dile getirmekti. Atatürk ilkeleri de, özellikle Yaşar Nabi Nayır için, temel bakış açısı olarak beliriyordu.

Bununla birlikte, **Varlık**'ın 1946 yılında kendi kendini kurtaran bir dergi durumuna gelmesi birdenbire, kendiliğinden olmadı; tam tersine, bir yaşam kumarının sonucuydu: Yaşar Nabi, Ankara'daki görevlerini bırakıp İstanbul'a taşınıyor, biricik tutamağı olan evinin satışından sağladığı olanakla Ankara Caddesi'nde, eski bir ahşap yapının küçücük bir odasında Varlık Yayınevi'ni kuruyor, **Varlık**' a yepyeni bir biçim verirken, o ünlü bir liralık diziler içinde, genç Türk sanatçılarının kitaplarını da yayımlamaya başlıyordu.

O dönemin koşulları içinde, büyük olduğu kadar da gözüpek bir atılımdır bu. Milli Eğitim Bakanlığı Batı klasikleri yayınını nerdeyse durdurmuştur, Ankara Caddesi'nin yayınevleri genç Türk yazarlarının varlığını ya bilmez, ya bilmezlikten gelirler. Yaşar Nabi, tek başına, her iki boşluğu birden doldurmaya girişir. Bir yandan genç Türk sanatçılarının yapıtlarını yayımlarken, bir yanda da çağdaş Batı yazınının birçok değerli yapıtını Türk okuruna ulaştırır. Çok geçmeden, derginin yayınları, yayınların dergiyi desteklemesiyle, yazın tarihimizde bir örneği daha bulunmayan, hızlı bir yükseliş başlar. Bu yükseliş, çok yakın bir geçmişe değin, aynı hızla sürer. Varlık kitaplarının sayısı iki bine yaklaşır, **Varlık** dergisi uzun yıllar boyunca Türkiye'nin en iyi, en saygın ve en çok satan yazın dergisi olarak kalır.

OKULA DÖNÜŞEN DERGİ

Dışardan bakıldığı zaman, Yaşar Nabi'nin başarısının bir yazar-

lık, hattâ bir yazınseverlik çabasında çok, gözle görülür bir boşluğu değerlendiren, "akıllıca bir girişim" in sonucu olduğu düşünülebilir. Ne var ki, Yaşar Nabi yayıncısını bekleyen, hazır yapıtları değerlendirmekle yetinen bir yayıncı olmamıştır. hiç bir zaman;dergisini de, yayınevini de belli bir başarı düzeyine ulaşmış bütün genç sanatçılara açık tutarak onları üretime yöneltmiş, böylece boşluğu doluluğa, dergiyi okula dönüştürmüştür. Yaşar Nabi'nin bilinçli bir biçimde bir öncü, bir öğretmen görevi yüklendiğini mi söylemek istiyorum? Hayır. On yıla yakın bir süre kendisiyle birlikte çalıştım, hiç kimseye ders verdiğini, öğüt verdiğini görmedim. Böyle bir görevi yazılarıyla gerçekleştirmeye çalıştığını söylemek de zordur. Bilindiği gibi, başyazılarını her şeyden önce yurt sorunlarına ayırıyor. Atatürk ilkelerinin savunuculuğunu yapıyor, bu ilkelere ters düşen etkinlikleri eleştiriyor, yazınsal konuları ender olarak işliyordu. Önderlikten, öğretmenlikten sözedilebilirse, Yaşar Nabi bunu çok dolaylı bir biçimde, seçimleriyle yapıyordu.

Gerçekten de, daha ilk yıllarda, **Varlık**'ı Orhan Veli'lerin, Sait Faik'lerin yapıtlarına adayarak onu yepyeni bir sanat anlayışının odağı yapmıştı. 1905'lere doğru da **Varlık** sayfalarını Orhan Kemal'in öykülerine, köy kökenli yazarların Anadolu gerçeğini dile getiren yapıtlarına açarak, ilk yöneliminden sapmayan, yeni bir gerçekçilik anlayışının gelişip serpilmesini, okurca da benimsenmesini sağladı. Çeviri yapıt seçimini de uzun süre bu eğilimi güçlendirecek bir destek olarak kullandı. Bu dönemde Varlık yayınlarının yazın okurunu besleyen ana kaynak olduğunu da düşünürsek, Yaşar Nabi'nin seçimleriyle yazını yönlendirmesinin daha bir kolaylaştığını söyleyebiliriz: Genç sanatçılar kendilerini "**Verilmiş**" bir ortamda, "**Verilmiş**" sorunlar karşısında buluyorlar, **Varlık**'ta bir şiir ya da bir öykü yayımlayabilmiş olmak, genç sanatçı için başarının ölçütü gibi görünmeye başlıyordu. Denilebilir ki, kısa öykü türünün yazınımızdaı, hiç bir ülkenin yazınında görülmeyen bir önem kazanması bile, **Varlık** yönetmeninin bu türe verdiği önemin sonucuydu.

Yeni Türk Yazınının en değerli ozanlarının, en değerli yazarlarının **Varlık**'ta yetiştiklerini söylemek haksızlık olur kuşkusuz. **Varlık**'ın dışında kalan, hattâ karşısında yer alan yazarlar ve ozanlar da oldu her zaman. Ama Varlık'a ilgilenmemiş, **Varlık**'tan etkilenmemiş, konumunu **Varlık**'a göre belirlememiş bir Türk yazarı, bir Türk ozanı düşünmek bile zordur. Hiç değilse, uzun süre böyle oldu bu. Yalnızca **Varlık**'ın çevresinde toplananlar değil, **Varlık**'ın karşısında yer alanlar da Yaşar Nabi Nayır'dan çok şey öğrendiler, şu ya da bu biçimde onun öğrencisi oldular. Onun sağladığı büyük başarıdan sonra, sayıları gittikçe artan küçük yayınevlerinin başlangıçta hep onun yöntemlerini izlemiş olmaları bile yeterince kanıtlar bunu.

Hiç kuşkusuz, sürekli bir yükseliş biçiminde sürmedi Yaşar Nabi Nayır'ın serüveni. Yıllar boyu, Türk yazınına koşut bir biçimde geliştikten sonra, bir gün geldi, onun gerisinde kaldı. Başlangıçta da belirttiğim gibi, son yıllarda **Varlık** öncü niteliğini büyük ölçüde yitirmiş, bir zamanların etkin, atılgan, yaratıcı Yaşar Nabi'si bir "**Yorgun Savaşçı**" gibi durmuştu. Bir bakıma, kaçınılmaz bir doğa kuralıdır bu: insanlar gelişir, gelişir sonra, bir yerlerde dururlar. Bu nedenle, durmaktan çok, durulan yer önemlidir. YaşarNabi Nayır ışıklı bir dorukta, nereden bakarsak bakalım, hep görebileceğimiz bir noktada durdu. Bundan böyle de hep duracak o dorukta. ●

MUSİKİ

Doğumunun 100. Yıldönümünde

BELA BARTOK

FARUK GÜVENÇ

● **Çağımızın ünlü Macar bestecisi halk müziği çalışmalarını Türkiye'de de sürdürdü.**

● **Bartok'in Türk müziği yaşamında küçümsenemiyecek bir yeri vardır.**

MÜZİKTE ulusalcılık akımının 20. yüzyıldaki en önemli temsilcisi Bela Bartok, 25 Mart 1881 tarihinde Macaristanın güneyindeki *Nagyszentmiklos* kentinde dünyaya gelmiştir. Bu ünlü bestecinin doğumunun yüzüncü yıldönümü, çeşitli konserler, yayınlar ve konferanslarla bütün dünyada kutlanacaktır. Türk müzik yaşamında da küçümsenmiyecek bir yeri ve çağdaş Türk müziğine dolaylı etkileri olan sanatçıyı ARAYIŞ okuyucularına tanıtmakta yarar görüyoruz.

Bartok'un müzik yeteneği küçük yaşta ortaya çıkmıştır. On yaşındayken piyanis olarak konserler veriyor ve beste yapıyordu. Onyedi yaşındayken Budapeşte Konservatuarına girdi ve 1899'dan 1903'e kadar orada okudu. Ama o sıralarda müziğinde ulusal ögelere pek yer vermiyordu, *Liszt*'in, *Brahms*'ın, *R. Strauss*'un, hatta *Debussy*'in etkisindeydi.

1905 yılında halk müziğine ilgi duymayabaşladı ve memleketinin gerçek halk müziğini ancak uygarlığın pek ulaşamadığı uzak köylerde bulabileceğini anladı. Ve köy köy dolaşıp derlemeler yapınca, bütün Dünyanın, çingene şarkılarını Macar müziği olarak kabullendiğini gördü. Oysa halkının gerçek müziği daha erkeksiydi, daha belirgin ve çok daha ilginç ritmlerdeydi.

Bartok, 1907 yılında Budapeşte Müzik Akademisine piyano profesörü olduktan sonraki otuz yılını ders vererek, derlemeler yaparak ve eser besteliyerek geçirdi. Besteci olarak ilk başarısını 1916 yılında "Tahta Prens" balesiyle kazandı. Daha önce yazdığı "Mavi Sakalın Şatosu" adındaki opera beğenilmemişti, ancak sonraki yıllarda ilgi toplayacaktır.

Bartok'un halk müziği derlemeleri de sürüyordu bir yandan. Bu derleme gezileri kısa zamanda Slovakya'ya, Romanya'ya, Sırbistan'a, Arabistan'a, Bulgaristan'a ve hatta Türkiye'ye kadar uzandı.

Evet, Bela Bartok 1936 yılının sonunda Türkiye'ye de gelmiş ve burada bir ay kalarak çeşitli incelemeler, derlemeler yapmış, önemli bir rapor hazırlamıştır. Üç ilginç konferans,i ki konser vermiştir.

Bütün bu çalışmalara, başından sonuna kadar, Adnan Saygun da katıldı. İşe önce İstanbul'da başlıyan Bartok, bir süre, Konservatuar arşivindeki derlemeleri inceledi, sonra Ankara'ya gelerek Ankara ve Çorum folkloru üzerine çalışmalara girişti. Daha sonra Adana'ya giden Bartok, Adana'da, Mersin'de, Osmaniye'de ve o bölgedeki köylerde, ayrıca Kumarlı, Tecirli aşiretleri arasında Saygun'la beraber folklor derlemeleri yaptı, çeşitli örnekleri hem notaya, hem fonografla sese aldı.

Güney gezisinin bir bölümüne Milli Eğitim Bakanlığının gözlemcisi olarak Ulvi Cemal Erkin ile Necil Kâzım Akses de katılmıştı.

Bela Bartok, Türkiye'de bulunduğu sırada Musiki Muallim Mektebinde verilen bir senfonik konserde solist olarak Liszt'in ölüm dansı ile kendisinin Piyano ve Orkestra için Birinci Rapsodisini çaldı; ayrıca Macar Büyükelçiliğinde bir de resital verdi.

Sanatçının, o sıralarda Halkevi salonunda üç ilginç konuşma yaptığını da biliyoruz. Bu konferansların metni sonradan Halkevince bastırılmıştır.

Bela Bartok, ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığının isteği üzerine, bir halk müziği arşivinin nasıl kurulması gerektiğine dair bir de rapor hazırlamıştır.

Bartok, Türkiye'de derlediği türküleri ve bunlar üzerindeki bilimsel incelemelerini yayınlıyamadan öldü. Bu belgeleri Budapeşde Bilimler Akademisinin isteği üzerine (Kendi transkripsiyon ve incelemelerini de ekliyerek) Adnan Saygun, İngilizce bir kitapta toplamıştır. Kitap, Bilimler Akademisince tarafından Budapeşte'de yayınlandı.

Bela Bartok'un halk müziğine gösterdiği ilgi elbet eserlerine de yansıyacaktı. Nitekim Bartok'un müzik dili, bir süre sonra Macar Halk müziği ögelerinin melodik, ritmik ve armonik yapısına dayanır oldu. Bu yolu seçen birinin senfonik müzik biçimlerine bağlı kalmaması, formları kendi mantığı içinde halk motiflerinden geliştirmesi de doğaldır.

Bartok halk müziğinin önemini ve çağdaş müzikteki kullanılış biçimini şu cümlelerle anlatmıştır:

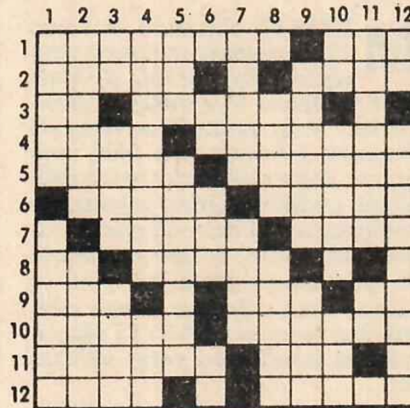
"Ulusal müzik, gerçek halk müziğinin ezgilerini ve ögelerini başka eserlere olduğu gibi aktararak, ya da halk melodilerini taklit ederek yaratılamaz. İnsanın herşeyden önce halk müziğinin içinde saklı olan ifade elemanlarının tümünü emmesi, özümlemesi ve kendi dilinin malı, ayrılamaz parçası haline getirmesi gerekir. Bir besteci bir müzik diline, kendi düşüncelerini artık başka kalıplar içinde ifade etmesine olanak vermiyecek bir biçimde hakim olmalıdır."

Bela Bartok, 1936 yılında Anadolu'da..

Bartok, İsviçreli bazı dostlarının da yardımıyla 1940 yılında politik kargaşa içinde çalkalanan yurdundan kaçarak Amerika Birleşik Devletlerine yerleşti. Ama, artık ünlü bir sanatçı olmasına karşın, orada da üzüntü ve sefalet bekliyordu kendisini. Bir de lösemi yapıştı yakasına ve bir döneme damgasını vurmuş, ulusal müzik akımına yön vermiş bu büyük besteci, 26 eylül 1945'de, New-York'da yoksulluk içinde veda etti yaşama. ●

BULMACA

SOLDAN SAĞA: 1- Oluk ve yiv açmaya yarayan araç- Gelecek zaman, İstikbal. 2- Halı, kilim dokunan tezgah Akıcı, sıvı. 3- Bir soru eki-Dört tekerlekli, çift körüklü binek arabası, 4- TERSİ, Bir cismin titreşmesinden çıkan sesi, başka nitelikte bir cisimden aynı yükseklite olarak çıkan sesten ayırt ettiren özelik, tınnet- Klasör, cilbent 5- Bir şeyin, bir olayın açtığı çıkar yitimi ya da kötü sonuç- Gemi odası. 6- Bir şeyin üstünü kaplayan ve onu dış etkilere karşı koruyan, kendiliğinden oluşmuş, az çok sert kısım-Dişi cinsten erişkin insan. 7- Negatif Söz, Konuşma, Söylev. 9- Tramvay, tren ve dekovil gibi taşıtlarda tekerleklerin, üzerinde yuvarlandığı demiryol- Saz rengi- İlave. 10- Sarp geçit- Giresun iline bağlı bir ilçe. 11- Yemek arasında yenilmek üzere hazırlanan, ekşili ve çoğu üzerine zeytinyağı gezdirilmiş yardımcı yemek-Tavır, davranış. 12- Kolun dirsekten parmak uçlarına kadar olan kısmı- Samuel ön adlı, bir elektrikli telgraf aygıtı ile kendi adını taşıyan telgraf alfabesini bulmuş Amerikalı ressam ve fizikçi.

YUKARDAN AŞAĞIYA: 1- Kısrak sütünden yapılan eski bir Türk içkisi Zambakgillerden bir kış sebzesi. 2- Ocak, soba gibi ısınma aracı- Elinden her vakit ufak tefek kazalar çıkan. 3-Kimyada Neodimin simgesi- Uzak-Su kıyısında yapılmış yazlık köşk. 4-Yalınayak kimse- Bir topluluğu yöneten kimse 5-Seciye, Karakter-Yaşlılık, nem, 6-TERSİ, Kimyada kalayın simgesi-Rakım-Yeter miktar olmayan yetmeyen, 7- Bir çeşit sırtlan-Cennette bulunduğuna inanılan, kökü yukarıda, dalları aşağıda büyük bir ağaç. 8- Ekin biçmekte kullanılan, yarım çember biçiminde, bir ucu tutamaklı, öbürü sivri keskin, kalıç Lahana. 9-Sermaye, kapital-Özellikle savunma amacı ile yapılan bir çeşit Japon güreşi. 10- Kar renginde olan beyaz-Eskiden hekimlikte kullanılan ve zamkı olan bir cins çalı-Kimi yerlerde kadınların boydan boya örtündükleri çarşaf. 11- Tasarımlama işi yada tasarımlanan biçim, tasavvur- Aşamasız asker. 12-Kimyada İridyumun simgesi-Marmara bölgesinde bir ilimiz.

Çözümü 46. Sayfada

Birinci Ulusal Gençlik Sempozyumunun düşündürdükleri (Arayışı)

"TÜRKİYE'DE GENÇLİK SORUNLARINDAN ÖNCE YETİŞKİNLER SORUNU VARDIR"

Anarşistlerce katledilen Prof. Dr. Cavit Orhan Tütengil de Birinci Ulusal Gençlik Sempozyumu'nda bir bildiri sunmuştu.

- Toplum sorunları bir bütündür. Gençlik sorunları da bu bütünün bir parçasıdır.
- Gençliğimiz iş yapma ve yaratma gücümüzdür. Bu gücün büyüklüğü sorun olarak görülemez.

ŞİDDET eylemlerine katılan bazı gençler, işledikleri suçlara mantıklı bir neden gösteremiyorlar, eylemlerinin tutarlı bir açıklamasını yapamıyorlar. Ancak, İkinci Dünya Savaşından bu yana, toplumumuza biçim verenlerin temsilcileri de, "Ulusumuzun sorunları ne zamana kadar çözülecek? sorusunun yanıtını veremiyorlar. Gençlik her kötülüğün sorumlusu sayılsa da bu durumun sorumlusu sayılamaz.

Olayların yoğun olduğu yılın mayısında, Ankara'nın yabancısı bir kadın Kızılay'ın kalabalığı içinde, yol yön soracak birini arıyordu. Gençlerden çekiniyor, ürküyordu. Bocalamasının sonunda, iyi giyimli orta yaşlı birine yaklaştı. Derdini anlatmaya başladığı sırada neye uğradığını anlayamadı:

- Git işine be kadın, beni meşgul etme!..

Pişmanlık içinde şaşırıp kaldığında iki genç yanına yaklaştı. Kibarca derdini sordular. Hangi yoldan ne yöne gideceğini anlattılar. Köşe başına kadar da yol gösterdiler.

★ ★ ★

O kadını gençlerden çekinmeye, hatta onlardan ürkmeye yönelten duygu bir dönemde devlet yöneticilerine de egemen oldu. Yöneticilerin büyük bölümü gençlere güvenemedi, onlardan ürktü. Öte yandan da ürktükleri gençliğe seçenek oluşturmaktan geri durmadılar. Kullanabilecekleri gençlik yetiştirebileceklerini sandılar.

1979'DAKİ SEMPOZYUM

Atatürkçü gençliğe seçenek hazırlama çabaları denetimsiz dinsel eğitimle başlatıldı, yaygınlaştırıldı. Ülkücülük, tarikatçılık eğitimi ve yasa dışı komando kampları ile sürdürüldü. O dönemde Atatürkçü gençlik horlandı, karşıtları korundu. Kimi basın, büyük ölçüde, çarpık, bölücü, ulusal geleceğimizi tehlikeye sokan bu yaklaşımı destekledi. Korumasız ve desteksiz kalan, umutsuzluğa kapılan ve bir köşeye sıkıştırılan Atatürkçü gençlik maceracı yollara saptırıldı. Böyle bir sonuca ulaşmak için kışkırtıcılar kullanıldı. Öyle bir ortamda görülen tutarsız gençlik eylemleri kimilerinin işine yaradı. Haklı olduklarını kanıtlamaya kalktılar. Bunda başarılı da oldular.

İşte bu aşamada, gençlik konusunda yeni yaklaşımlar gündeme getirilmeye çalışıldı. İlk kez Mayıs 1979'da **Ulusal Gençlik Sorunları** Sempozyumu gerçekleştirildi. Bu çalışma, gençlik sorunlarının nedenlerini ve niteliklerini büyük ölçüde ortaya koydu, yeni yaklaşımlar konusunda tutarlı öneriler getirdi.

GÖRÜŞLER

Gençlik Sorunları Sempozyumunda, gençlik sorunlarının nedenleri ve nitelikleri konusunda, öz olarak şu görüşlere yer verildi:

★ Türkiye'de gençlik sorunlarından önce yetişkinler sorunu vardır.

★ Toplum sorunları bir bütündür. Gençlik sorunları da bu bütünün bir parçasıdır.

★ Türkiye'de gençlik sorunlarından önce yetişkinler sorunu vardır.

★ Toplum sorunları bir bütündür. Gençlik sorunları da bu bütünün bir parçasıdır.

★ Geleneksel eğitim anlayışımız şiddete geniş yer veriyor. Filmler ve TV dizileri aracılığıyla batı kaynaklı şiddet de bunun üzerine ekleniyor.

★ Ailede ve okulda, başarıyı ödüllendirme yerine, başarı için baskı yöntemi yeğleniyor Sert ve tutarsız disiplin, çocuğun kişiliği üzerinde olumsuz etkiler yapıyor.

★ Araştırmalar, şiddetin daha çok yoksul kesimlere karşı uygulandığını, şiddet eylemlerine karışanların da genellikle o kesimlerden geldiğini gösteriyor.

★ On yıldır, gençlik sorunu konusunda bir şey yapılmamıştır. Ülkemizde egemen görüş gençliğin üzerine şiddetle gitmek, onu cezalandırmak, pişman etmek olmuştur.

★ Ülkemizde gençlerin, demokratik siyasal oluşuma katılma-

sını sağlıyacak yollar yeterince açık ve etken değildir.

★ Gençlik, kendi sorunlarının genel toplum sorunlarından ayrı olarak çözülemiyeceğini anlayınca eleştirilerini düzene ve yönetime yöneltmiştir.

★ Çocuk ve gençlik bayramı bulunan bir ülkede, bu bayramlarda çocuk ve gençlik kavramını vurgulama işi, biçimsel törenler sınırını pek aşmamışsa, anlamlı bir içerik kazanmamışsa, bundan politikacılar ve bilim adamları sorumludur.

★ SÖYLEV'in gençlere okutulmasında bilinçli bir ihmal vardır. Devlet eliyle Atatürkçülüğe karşı eğitim yapılıyor.

★ Eğitim kurumlarımızda gerçek bir demokrasi eğitimi yapılmıyor.

★ Sınaileşmeye, kentleşmeye, modernleşmeye doğru değişen toplumda eski ve yeni değerler çatışmakta, bu çatışmadan gençler daha çok etkilenmektedir.

★ Edilgen olarak yetiştirdiğimiz gençlerimiz, güçlükler karşısında çoğu zaman başka uygarlıkların ürünü olan modeller peşine takılmaktadır.

★ Tüm gençlik kesimleri boş zamanlarını amaçsız uğraşlarla geçirmektedir.

★ Beslenme, öğrenim kredisi, barınma sorunları çözülememiştir. Öğrenim yükü aile üzerinden alınamamıştır.

SORUNLAR YALNIZ EKONOMİK DEĞİL

Görüldüğü gibi, sorunların hepsi ekonomik olanaklarla ilgili değildir. Gençlerimizi, Atatürkçü düşünceden koparma yaklaşımı açıkca bellidir. Son yıllarda, Atatürk'e ve düşüncesine yabancı bir gençlik kesimi yaratıp, 12 Eylül'e gelen tehlikeli yolda onu kullanma sürecini yaşadık. Bu dönem temelde, Atatürkçülüğü benimsemeyen güçlerin, ulusal yapımıza yeni biçimler verdiği bir dönemdi. Bu dönemin sonunda gençlik konusunda ulaştığımız aşama çok ilginçtir.

Eğitim-öğretim, nitelik ve nicelik bakımından hâlâ yatersizliğini sürdürüyor. Okuma-yazma bilmeyenler, oran olarak azalsa da sayı olarak çoğalıyor. Bu günlerde yeniden başlatılan seferberlik, yıllar önce, gençler eğitim sorunlarına eğilmeye, isteklerini belirtmeye başladıkları zaman başlatılabilirdi. Gençlerin de yeteneklerinden yararlanarak başlatılabilirdi. Ama onlar suçlanarak susturuldular.

Yurt olanakları hâlâ yetersizliğini sürdürüyor.

Spor olanaklarından gençlerimizin daha çok ve kitlesel biçimde yararlanması konusunda yeni yöntemler henüz uygulamaya geçirilebilmiş değil. Tüm dünyaya, büyük çoğunluğuyla başarılı olan ve şiddet eylemlerinin dışında kalan gençlerimizi değil, eli silahlı, suçlu gençlerimizi tanıtmayı sürdürüyoruz.

Spor dışı dinlenme ve eğlenme olanakları yaratma konusunda elle tutulur bir şeyler yapılabilmiş değil. Bu konuda gençlerimizin bir beklentisi de yok.

YAKLAŞIM YANLIŞLIĞI

İşin en kötü yanı, gençlerimize iş alanları açılmıyor. Genç nüfusun büyüklüğüne bakılarak kaygılara düşülüyor. Nüfus kontrolü önlemleri sıklaştırılmaya çalışılıyor. Oysa genç nüfus kesimimizin büyüklüğü ulusal varlığımızın güvencesidir.

Gençliğimiz iş yapma ve yaratma gücümüzdür. Bu gücün büyüklüğü sorun olarak görülemez. Uygulanan ekonomik yöntemlerin, bu yaratıcı gücü değerlendirememesinden doğan sorunlar gençliğe yüklenemez.

Övünç kaynağımız olan gençliğimize kuşkuyla bakıyoruz. Ulusal şansımız, yaratıcı gücümüz, yaşam kaynağımız olan gençliğimizin büyüklüğünden, diriliğinden kaygılanıyoruz.

Oğlumuz, kızımız olarak sevdiğimiz, güvendiğimiz çocuklarımızı, arkadaşları ile birleşip bizi eleştirdiği zaman susturmaya kalkıyoruz. ULUSUMUZU AİLEMİZ, YURDUMUZU EVİMİZ SAYARAK GENCİMİZ KARŞISINDA BAŞKA, GENÇLİĞİMİZ KARŞISINDA BAŞKA TAVIR TAKINMAKTAN KURTULMAK ZORUNDAYIZ. ÖYLE BİR YAKLAŞIM BÜTÜNLEYİCİDİR, YÜCELTİCİDİR VE ATATÜRKÇÜ BİR YAKLAŞIMDIR. ●

TELEVİZYON

Yazın ve televizyonun buluşması

SÜSLÜ HAYATLAR

ERTUĞRUL ÖZKÖK

YAZAR, yaşadığı çağın tanığı ise bunu en çok hak etmiş yazarlardan birisi kuşkusuz Honore De Balzac'dır. Televizyonda nedeni açıklanmaz bir biçimde **"Süslü Hayatlar"** adı altında gösterilmeğe başlanan **"Kibar Yosmaların Göz kamaştırıcı Yaşamı ve Sefaleti"** bunun güzel bir kanıtıdır. Dizi yalnızca bir dönem Fransa'sını değil, bu dönemin en verimli yazarlarından birisini de tanıtıyor.

TRT, dokuz hafta ekranlarda kalacak olan bu diziyi, son yıllardaki gibi hiç bir açıklama yapmadan başlattı. Oysa **"Süslü Hayatları"** televizyondaki öte dizilerden ayıran birçok özelliği var. Bir kez, dizi 19. yüzyılın klasikleri arasına girmiş bir romandan esinlenerek hazırlanmış. İkinci olarak da geçtiği dönemin tanıklığını yapan bir yapıt.

Birinci bölümünde sıradan bir **"Çapkınlık serüveni"** izlenimi uyandırabilecek nitelikte olan "Süslü Hayatlar", yazarın **"İnsanlık Komedyası"** adını verdiği 26 ciltlik yapıtının küçük bir bölümüdür. Üç ayrı bölümden oluşan **"İnsanlık Komedyasının"** birinci bölümü, **"Aktör incelemeleri"** adı altında toplanmıştır. Bu da altı alt bölümden oluşur. Bunlar, "Özel Yaşam Görüntüleri, Taşradan, Parist'ten, Kırsal Yaşamdan Görüntüler, Askeri ve Siyasal Yaşamdan Görüntüler" adını taşımaktadır. Ekranda izlediğimiz Süslü Hayatlar yazarın **"Paris Yaşamında Görüntüler"** adını verdiği bölümün bir parçasıdır.

TARİHÇİLERİN UNUTTUĞUNU YAPMAK

Balzac Avrupa gerçekçi akımının en tanınmış yazarlarından birisidir. Kitaplarında Kapitalizmin Fransız toplumuna getirdiği sorunları kendi gözlemlerine dayanarak anlatmağa çalışır. Goethe'den başlayıp Thomas Mann'a uzanan ve çağımızı anlamağa yardımcı olan yazarlar zincirinin bir halkasıdır.

İnsanlık Komedyası'nın yazarı **"tarihçilerin unuttuğu"** bir şeyi yapmak ister. O'na göre tarihçiler yalnızca **"olgular"** üzerinde dururken insanları, onların karakterlerini, tutkularını, duygularını, özel yaşamlarını unutmuştur. Oysa Bal-

zac'a göre insanlık felsefesi "Zarfı içinde kıpırdayan bu insan yüreğinde" yatmaktadır. Bu yüzden dokuz hafta boyunca "**Süslü Hayatlar**" adı altında bir kısmını izleyeceğimiz "**Aktöre İncelemeleri**", yazarına göre toplumun genel bir tarihini oluşturmaktadır. Paris Yaşamından Görünümler adını verdiği bu bölüm, Paris'in kötülükleri, zevkleri ve başkentin kendine özgü aktöresini oluşturan şeylerin bir tablosunu çizer. Burada bazen aşırı iyi ile aşırı kötünün karşılaştıklarına tanık olunur.

Balzac, bir felsefeci, bir toplumbilimci. Çağdaşı olan bir çok eleştirmenin yadsımasına karşın, aktardığı görünümlerin bir toplum bilimci, bir felsefeci süzgecinden geçtiği günümüzde artık anlaşılmıştır. Süslü Hayatlar'da betimlediği Paris Sosyetesi bunun güzel bir örneğidir. Aristokrasi ile burjuvazinin çatışan değerleri tam bir toplumbilimci gözüyle görülmektedir burada.

BAŞARILI BİR DİZİ Mİ?

Balzac'ın bu ünlü yapıtının televizyona başarılı bir biçimde aktarıldığı söylenebilir mi? Dizinin ilk bölümlerinden hareketle olumlu bir değerlendirme yapmak zor görünüyor. Romanda yer alan kişilikler çok yüzeysel kalırken, diyaloglar da bir türlü yerine oturmuyor ve sonunda bölük pörçük bir film çıkıyor ortaya. Yapıtın aslında üslup ve ara ögelerin sağladığı akıcılık dizide ne yazık ki görülemiyor. Dizinin yönetmeni Maurice Cazeneuve deneyimli bir televizyoncu olmasına karşın kendi toplumunun yazarı Balzac'ı aktarmada yeterince başarılı değil.

Ancak "**Süslü Hayatlar**" konusunda asıl üzerinde durulması gereken nokta, dizinin başarılı olup olmamasından çok, yazın ve televizyon ilişkisidir.

TELEVİZYON VE YAZIN

Televizyonun bir çok yazınsal klasiği milyonlarca kişiye ileten uyarlamaları yadsınacak girişimler değildir kuşkusuz. Milyonlarca insana bu yolla, belki de yaşamları boyunca hiç karşılaşmayacakları yapıtlar gösterilmektedir. Çaykovski'nin bir konçertosunu televizyonda bir gecede izleyen insan sayısı, belki de yapıtın bestelendiği andan bu yana konserlerde dinleyenlerden çoktur.

Ancak tüm bu olumlu yanlarına karşın televizyon uyarlamalarının neden olabileceği bazı olumsuz durumlar da gözardı edilmemelidir. Çoğu kez bir romanın televizyona uyarlanmış biçimini izlemek bir çok insana artık o romanın aslını "okumağa gerek yoktur" görüşünü vermektedir. Oysa bir yazınsal yapıtla onun televizyona uyarlanmış biçimi aynı şey değildir.

Bir yazınsal yapıttan televizyona uyarlama yapmak her zaman için belli bir vulgarizasyon (basitleştirme) ve buna bağlı bir seçme ve yorum getirir. Televizyonun yaygın bir iletişim aracı olması dolayısıyla bir basitleştirme gerekmektedir. Ayrıca sürenin sınırlı olması nedeniyle romanda bulunan bir çok kişilik televizyona aktarılırken ortadan kaldırılmakta ve aktarılan kişiler de yüzeysel olarak ele alınmaktadır. Böylece roman kahramanlarının iç dünyalarının aktarılmasında başarılı olunamamaktadır. Nitekim daha önce televizyona uyarlanan **Anna Karenina, Sefiller, Savaş ve Barış** gibi filmlerde romanların aslında yer alan bir çok kişilik silinmiştir.

Bu arada yapımcının yorumuna bağlı olarak kişilikler arasındaki ilişkiler ve önem sıraları da değişebilmektedir. Bunun en çarpıcı örneklerinden birisi TRT'nin geçen yıl gösterdiği **Karamazof Kardeşler** filmidir. Romanın aslında birinci planda olan bir kardeş, filmde ikinci plana itilmiş ve yerini Yul **Bryner**'in canlandırdığı başka bir kardeş almıştır. Televizyona uyarlamanın en çok hırpaladığı romanlardan biri de Stenhal'in **kırmızı** ve **Siyah**'ıdır. Bu roman televizyona aktarılırken aslında yer alan çok sayıda kişilik silinmiş ve aktarılan kişiliklerin iç dünyaları ise çok yüzeysel biçimde geçiştirilmiştir.

TRT'YE DÜŞEN

"**Süslü Hayatlar**'ı" izlerken bu noktaları gözden kaçırmamalıdır. Televizyon yılların oluşturduğu kültür boşluklarını bir dokunuşta dolduruveren büyülü bir değnek değildir. Çağımız düşüncesine katkısı olan yazarları yalnızca televizyona uyarlanmış biçimleriyle tanımak büyük bir eksikliktir. Böyle diziler, okumayı engelleyici değil, tam karşıtı, okumaya özendirici olmalıdır.

Bu konuda televizyona büyük görevler düşmektedir. Bir süreden beri ekranlardan silinen yazın programları yeniden başlatılarak bu özendirici işlev yerine getirilmelidir. Televziyon yazılı kültürün rakibi ya da seçeneği değildir. Unutulmamalı ki çağımız kültürü çok biçimli bir kültürdür. Bu kültür sineması, müziği, resimi, yazını, tiyatrosu, gazetesi, radyo ve televizyonu ile bir bütündür. Bunlardan birine öncelik ya da ağırlık tanımak sonunda kültürel bir dengesizlik ortaya çıkarır. 9 Hafta boyunca süslü Hayatlar'ı izlerken çağın bu temel sorunu üzerinde biraz düşünmek gerekir. ●

Yapıtıyla bütünleşen bir yaşam

"BALZAC"

Hal ve gidiş: İyi.
karakter: Ağır
Özelliği: Çok mutlu

1809 yılında Latince dersinde kazandığı ödülle birlikte, öğretmenleri Balzac'ın siciline bu notu düşüyordu. Bu bilgiler geleceğin "**İnsanlık komedyasının**" yazarı hakkında çok anlamlı bilgiler vermiyor. 1799'da memur bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelir. İlk yazılarını yazmağa başladığı zaman henüz 13 yaşındadır ve öğretmenlerince "**sıradan biri öğrenci**" olarak değerlendirilmektedir. Hukuk ve yazın eğitimi yapar.

Yazın yaşamına atılışı bir kararsızlıklar dönemidir. Önce bir roman yazmağa karar verir, sonra bu tasarısını bir opera komiğe ve bir trajediye çevirir. Sonunda beş perdelik bir oyunda karar kılınır ve ortaya "**Cromwel**" çıkar. 1829 yılında ise kendi adıyla imzaladığı ilk romanı "Şunlar" çıkar.

Bunu izleyen yıllar ise yoğun bir yazın çalışması ve gazetecilik kariyeri ile geçecektir. Romanlarında betimlediği dünya ise yaşamının bir parçasıdır sanki. Duygusal serüvenleri yoğun bir yaşamdır bu.

TRT'nin "**Süslü Hayatlar**" adıyla yayına soktuğu "**Kibar Yosmaların Gözkamaştıran Yaşamı ve Sefaleti**"nin ilk parçası ise 1838 yılında yayınlanır. İkinci ve üçüncü bölümleri 1844 ve 1846'da yayınlanan roman 1847'de tamamlanacaktır. Bir süreden beri bozulan sağlığı 1850'de yatağa düşürür yazar. 18 Ağustos günü kendini ziyarete gelen Victor Hugo'yu bile tanıyamaz. Zaten aynı gece bu dünyadan ayrılacaktır. 21 yıl sonra Paris Komününe katılan işçilerin gömüleceği Pere-Lachaise mezarlığında yapılan cenaze töreninde son konuşmayı Victor Hugo yapacaktır. Balzac'ın ardından "**O seçkin bir insandı**" diyen devrin İçişleri Bakanını Victor Hugo şöyle yanıtlayacaktı: "**O bir dahiydi**".

OKURLARIN GÖRÜŞÜ

ENFLASYON BU MU?

1930'dan bu yana ekonomik yazıları ilgi ile okurum. Herzaman **"Enflasyonun fakiri daha fakir ve zengini daha zengin** yaptığı" tekerlemesini okumuş, ne anlama geldiğini düşünmüşümdür.

Cumhuriyet ile yetişen bir Türk subayı idim. Çok sıkıntılı günler görmüştük. 1931'de 75 lira olan aylığım bir anda 61 liraya inmişti. 1960 ihtilalinden sonra Tuğamiral iken ordudan ayrılmak zorunda bırakıldığım zaman kirada değildim, kendi evimde oturuyordum. Hatta kira gelirim de vardı. Sonra bir de yazlık edinebilmiştik. Sözün kısası ekonomi uzmanlarının **"orta sınıf"** dedikleri kesimdendim.

Beş yıl sabrederek ve uğraşarak yüce Danıştay'dan ihtilal sonrası hakkımda uygulanan işlemlerin iptaline ilişkin kararını aldım. 1968 yılı sonunda kendimi tekrar Silahlı Kuvvetlerde buldum. İhtilal sonrası tasfiye edilen 234 paşanın içinde, bu saadete eren sanırım bir tek ben olmuştum. 1969 Ağustosunda ikinci defa emekli oldum. Bu arada Deniz Kuvvetlerince bana bir çift yazlık ayakkabı verilmişti. Ayağıma giyme fırsatı olmadı. Sivil iken beyaz ayakkabı giymek de bir tuhaf olacaktı. Ayakkabı bir tarafa konuldu. Eskiciler de çok az para veriyorlardı. Bir kaç yılda bir elime geçiyor yine bir kenara konuluyordu. Aradan zaman geçti. 1979'da bir yazlık ayakkabıya gereksinmem oldu. Beyaz ayakkabı aklıma geldi. Günlerce her yeri aradım bulamadım. Yazlar zaten İstanbul'da dört ay, 79 ve 80 yazını idare ettim. Geçen gün evin bir tarafını elden geçirirken ayakkabıyı hiç ummadığım bir yerde bulmayayım mı? Dünyalar benim oldu. Sevincimin derecesini düşünemezsiniz. Ayakkabı zamanında paşalar için özenle yapılmıştı, şimdikiler gibi yapıştırma değil, dikişli idi. Mutlu zamanlardan kalma açık renk gri pantalon ile pekala giyilebilirdi. Ayakkabıyı evde birkaç saat giydim çok rahattı. Artık öbür dünyaya göçene kadar benim için yazlık ayakkabı sorunu yok demektir. Ben sevinmeyeyim de kimler sevinsin?

Necdet TİRYAKİ
Emekli Tuğamiral

Mithatpaşa Cad. No: 18
Kat 1 Beyazıt-İstanbul

DERS

"... Bugün dünya ve Türkiye, çağın bunalımını aşıp yeni ve güzel günlere ulaşmanın sancısını çekiyor. Bedeli ağır da olsa bu ülke için, bu halk için her çileye dayanır yüreğimiz, gönlümüz.

Umudumuz odur ki, Arayış'ı kucaklayan bu güzel, bu yiğit insanların ülkesi, mutlu günlere, hepimizin el ve gönül birliği ile ulaşsın.

ARAYIŞ'ın tüm halkı kucaklayan ve geçmişin tüm yozluklarını reddedip, geleceği yönelen arayıcı tutumu herkese örnek olsun. Sağcı basının köşebaşlarında küfür etmekten başka bir şey yapmayan sözde yazarlar da bu gerçeği görüp, bu tutumdan ders alsın.

ARAYIŞ'a uzun bir yayın yaşamı dileğimizle birlikte, emeği geçen tüm kardeşlerimize halkçı selamlarımızı, sevgilerimizi iletiriz."

MURAT UZUNCA
VE ARKADAŞLARI
ANTALYA

DOSTLUK

"... ARAYIŞ, haftalık dergi olarak basın topluluğuna yeni girdi. Derginin yayına sokulması, zamanlama itibarıyla çok önemli bir döneme rastlamıştır.

12' Eylül'den önce demokrasinin çarkları işlemez olmuştu; idare kendini ve ülkeyi tehlikenin sınırına getirmişti, siyasi partiler ve parlamento işlevini yapamamıştı, bazı kurum ve kuruluşlar da üstlendikleri sorumluluk ve görevi yerine getirmemişlerdir. Tüm olarak uzlaşmayı benimsemez bir görünüme girmiş bulunuyorlardı. Bu arada, en önemlisi, hükümetler anarşi ile mücadele edememiş, can ve mal güvenliğini teminden aciz kalmışlardır. İç ve dış bazı mihrakların da desteklediği aşırı sağ ve aşırı sol birçok örgüt, ülkeyi parçalamak ve yıkmak için silahlı eylemlerini sürdürüp terörü yaygınlaştırmışlardı.

Şimdi ise bu dönemde, her kişi ve kuruluş, Milli Güvenlik Konseyi yönetimine yardımcı olmalıydı. Bu bir görevdi.

İşte ARAYIŞ Dergisi bu görevde, kendisine düşeni üstlenmiş görünüyor. Sütunlarında yapılcılık var, dostluk var. Sağlıklı özgür fikir var. İyi niyetle görev yapmayı amaçladığı kesinlikle anlaşılıyor. Bu düşüncelerle ARAYIŞ Dergisini kutluyor ve basın hayatında devamlılık, başarı diliyoruz."

ALİ REMZİ AKGÜN
ÇANAKKALE

BİZ DE YAZALIM

"Derginizde, halkın da katkısı ile sorunlara çözüm aramak"tan bahsolunmakta ise de, hiçbir okuyucunun düşünce ve görüşü dergide yeralmamaktadır. Halbuki okuyucunun, memleketin her köşesinde yazdığı düşünce ve haberlere yer vermekde sakınca değil yarar vardır. Bu, ihmal edilmemelidir.

Sadece bir postacı ile görüşme, derginin halkçı yapısını ispat etmez. En azından iki sayfayı okuyuculara tahsis etmenizi istirham ederiz. Zaten ilk sayıları bir köylünün anlaması veya bizim gibi bir emekli işçinin okuyup, hazmetmesi güçtür. Sadece münevverlere ait bir dergi olmasını beğenmiyoruz. Dergi herkese hitap etmeli. Ayrıca, dergide kimsenin anlayamayacağı yazılar yeralıyor.

Tavsiyem şudur:

Bir okuyucu köşesi olsun. Gelen mektuplar kısaca yeralsın. Tartışma sütunu olsun. Fikirlerimizi yazalım. Dergi daha güzel okunan yazılar ihtiva etsin. İlgi, çekici yazılar olsun ve son olarak da basından seçmeler yazısı olsun."

Cavit ALKAN
Emekli PTT işçisi

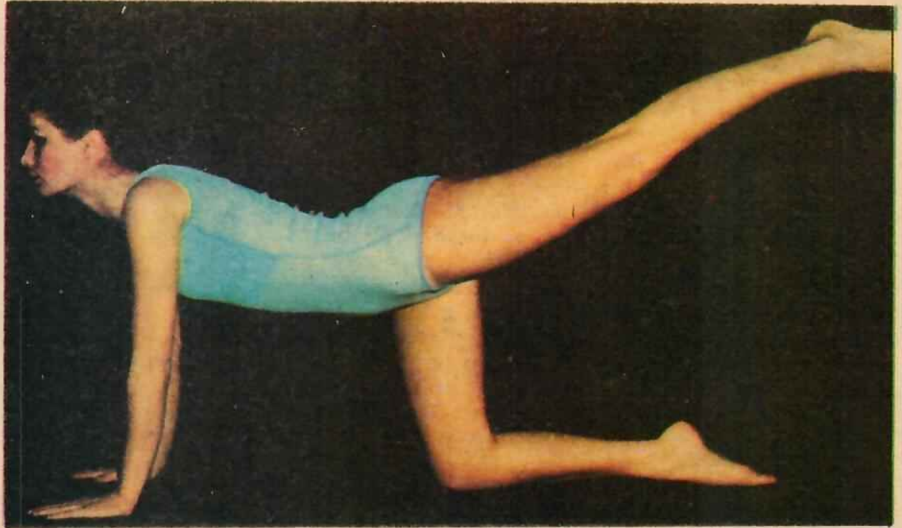
Bulmacanın Çözümü

SOLDAN SAĞA: 1-Kındıraç, Ati, 2-İsdar, Akar. 3-Mı, Landon. 4-ınıT, Sıralaç, 5-Zarar, Kamara. 6-Kabuk, Kadın. 7-Katot, lemA. 8- İs, Nutuk, 9-Ray, Bej, Ek. 10- Akabe, Alucra. 11-Salata, Eda 12-Arış, Morse.

YUKARIDAN AŞAĞIYA: 1-Kımız, Pırasa. 2- Isınak, Sakar. 3- Nd. Irak, Yalı. 4- Daltaban. Baş. 5- İra, Rutubet. 6- nS, Kot, Az. 7-Andık, Tuba, 8- Orak, Kalem. 9-Anamal, Judo. 10-Ak, Laden, Car. 11- Tasarım, Er. 12-İr, Çanakkale.

YAŞAM BOYU EGZERSİZ

DR. NECMETTİN ERKAN

● Hareketsizliğin ve yavaş yaşamanın insan sağlığı üzerinde çok olumsuz etkileri vardır.

● İşe günlük yürüyüşlerle başlanabilir. Kimse ile yarışmanıza gerek yoktur, kendinizle bile...

● Bu konuda okurlarımızın önerilerini ve sorularını bekliyoruz

GİDEREK kalabalıklaşan dünyamızda yaşam zor ve zahmetli. Günümüz toplumunda çeşitli üzüntü ve sıkıntılar içinde yaşayan, çalışan ve yıpranan insanlar bedensel ve ruhsal bunalımlarına çare aramakta; sağlıklı, zinde ve mutlu bir yaşam özlemi duymaktadırlar.

Yavaş yaşayan; kapalı odalarda, dar ve sağlıksız iş yerlerinde, toplu yerleşim bölgelerinin kirlenmiş ve bunaltıcı havasına katlanan insanların beden güçleri ve dirençleri giderek azalmaktadır. İşve ev yaşamının getirdiği ruhsal bunalımlar ve sürtüşmeler de ağır sigara alışkanlığı, dengesiz beslenme ve alkol kullanma gibi zararlı yöntemleri zorlamaktadır. Böylece, insanların büyük bir kısmı erken yaşlarda çöküntüye girmektedir; ömürleri kısalarak çeşitli yıpratıcı ve öldürücü hastalıkların tehdidi altında, **"Uygar Yaşam"** dediğimiz bu sele kapılmış gitmektedir.

Hareketsiz yaşamda bedenimizin en önemli unsurları arasında yer alan kaslar erimekte beden gücü ve kemik sağlığı önemli ölçülerde gerileyerek eklemler işlekliğini yitirmektedir. Beden güçsüzlüğü, çok sayıda ve gereksiz kazalara ve iş gücü kayıplarına sebep olmaktadır. İnsanların akciğerleri toz, duman ve sigara katranı ile zehirlenerek sık sık soğuk algınlıkları, uzun süren solunum sistemi enfeksiyonları, nefes darlığı ve en ufak bir çaba göstermekle nefes nefese kalmak gibi olumsuz sağlık sorunları yaratmaktadır.

İnsanların yavaş yaşantısı; onların en ufak bir zorlamada bile kalplerinin çırpınmasına, gereksiz yere ve giderek zayıflayan kalp kaslarının gücünün azalmasına, kalbi besleyen damarların daralmasına ve kalp hastalıklarından gereksiz ölümlere neden olmaktadır.

Dengesiz beslenme, aşırı sigara ve alkol alışkanlığı damar sertliğini ve daralmalarını artırmakta, çağımızda kroner damar hastalıkları, kanserden daha yaygın ölçülerde ve trafik kazalarında kaybettiklerimizden daha çok insanı, yaşamının en verimli çağında ve erken yaşlarda aramızdan ayırmaktadır.

Yavaş yaşayanlar, bel ağrılarından, nedeni belirsiz tansiyon hastalıklarından, hazımsızlık, kabızlık, nefes darlığı, iştahsızlık, uykusuzluk, yorgunluk ve bezginlikten yakınırlar. Böylece toplumsal dinamizma ve verimlilik de sinsi bir şekilde kaybolmağa başlar.

Yukardaki tüm sakıncaların büyük ölçüde ortadan kaldırılabilmesi için YAŞAM BOYU EGZERSİZ alışkanlığını, ulusal düzeyde yaymak ve çağımızın en önemli yatırımı sayılan dinamik insan gücü potansiyelini oluşturarak, ülke kalkınmasının emrine vermek gerekir.

NASIL BAŞLAMALI?

Her insan, YAŞAM BOYU EGZERSİZ uygulaması ile daha sağlıklı ve zinde bir kişi durumuna gelebilir. Kararlı ve hamarat kişiliği olanlar, kendi gerçek yaşlarından daha genç kalmak; canlı, neşeli ve mutlu olmak için, yavaştan başlayarak beden güçlerini artırabilir ve belli hedeflere ulaşabilirler.

Yediden yetmişe her insan, günlük yaşamın doğal gereksinimi olan yürüyüş ile başlayarak, adım adım daha ileri hedefleri gerçekleştirebilir ve organizmalarının ulaşabileceği en yüksek düzeye kadar güç kazanabilirler. Yapılacak işlem çok kolaydır. Her gün evinizden çıkarak, kendinizi hafifce yorgun hissettiğiniz yere kadar yürüyünüz. Buradan dönerek canlı ve daha hızlı adımlarla evinize dönünüz. O gün kaç dakikaya ve nereye kadar yürüdünüğüzü hatırlayarak, hedefinizi tam bir saatlik yürüyüş olarak saptayınız. Nereden hareket ederseniz ediniz, yarım saat herhangi bir yöne yürüdükten sonra, canlı ve hızlı bir şekilde aynı yere dönünüz. Bu çalışmayı en az altı hafta ve günde bir saat olarak uyguladığınız zaman bir ileri hedefinize adım atabilirsiniz. Bundan sonra bir sportif kiyafet edinerek KOŞ VE YÜRÜ programına geçmeniz gerekir.

Yürüyüşlerde, hava koşullarına göre rahat ve yürüyüşünüzü engellemiyecek bir kıyafet giyiniz. Ayakkabılarınız yumuşak, rahat ve alçak topuklu olmalıdır. Eve döndüğünüzde hafifce ya da oldukça terleyeceksiniz. Bu ne derece hızlı yürüyebildiğinize bağlıdır. Bu gibi durumlarda mutlaka vücudunuzu siliniz ve kurulanınız.

Yürüyüş antrenmanında hedef 5-6 kilometre yol yürübelmektir. İlk zamanlar sağlık durumunuz elvermezse ve uzun süre yürüyemezsiniz bile, cesaretenizi kaybetmeden bir saat yürüyüş hedefine doğru emin adımlarla ilerleyiniz. Unutmayın **kimse ile yarışmayacaksınız.** Kendinizle bile yarışmayın. Sabırlı ve kararlı olarak bir saatlik yürüyüş düzeyine erişerek bu çalışmanızı 4-6 hafta tekrarlayın.

Bu konuda öneri ve sorularınızı bekliyoruz. Sağlık, zindelik ve mutluluk dilekleri ile...

TÜM • ÜSS VE ÜYS • ADAYLARI

YILMAZ ÖZTEN'İN

BEKLENEN

ÜSS • ÜYS 1. VE 2. AŞAMA

ÇIKTI!... Tüm genel yetenek test konularını ayrıntılı anlatımlarıyla içeren; **1981 ÜSS** giriş **GENEL YETENEK** test sınavında sorulacak **260 YETENEK** sorusunun. % 25'ini oluşturan **DİL YETENEĞİ** % 25'ini oluşturan **ŞEKİL YETENEĞİ ve MATRİSLER**, % 25'ini oluşturan **MATEMATİK YETENEĞİ** ve % 25'ini oluşturan **FEN BİLİMLERİ** ile **SOSYAL BİLİMLER YETENEĞİ** TEST SORULARINI; **15000 test sorusunu tek tek çözümüyle kapsayan bu dev eserle üniversiteye girebilme olanağına sahipsiniz!... Sizi uyarıyoruz!...**

Ederi: 500 TL

TÜM LİSE DERS KONULARI AYRINTILI — ANLATIMLI (MODERN—KLASİK) **VE 20000** TEST SORULU—YANITLI **3000** SAYFA **2000 TL** ÇIKTI!...

"**TÜM LİSE MODERN MATEMATİK DERS KONULARI AYRINTILI ANLATIMLI** ve **10000** TEST SORUSU— YANITIYLA **800** SAYFA **750** TL ÇIKTI

" TÜM TEST TÜRLERİ ÖRNEKLERİYLE VE TEK TEK ÇÖZÜMLERİYLE; **5000** TEST KAPSAMLI **300** SAYFA **300 TL ÇIKTI!...**

"TÜM LİSE DERS KONULARI AYRINTILI-ANLATIMLI VE 8000 TEST SORULU- YANITLI 800 SAYFA **500** TL ÇIKTI!..."

- **Tüm olasılıkları düşünerek, tüm olanaklarımızı kullanarak sizi ÜSS ve ÜYS giriş sınavlarına biz hazırlayacağız!...**
- **Siz 20000-30000-40000-50000 değil; tam 56000 test sorusu ve çözümü içeren bu dev eserden biriyle üniversiteye girebilme olanağına sahipsiniz!.**

SİZİ UYARIYORUZ!...

FEN BİLİMLERİ DERSANESİ YAYINLARI
ŞAŞKINBAKKAL-SUADİYE—KADIKOY-IST
TEL: 55 33 74

DAĞITIM: SERHAT DAĞITIM CAĞALOĞLU-İSTANBUL
ÖDEMELİ İSTEYİNİZ
TEL: 26 49 90